

КРЕТИЕН ДЪО ТРОА ИВЕН, РИЦАРЯ С ЛЪВА

Превод от старофренски: Атанас Сугарев, 2013

chitanka.info

Артур тѣй властвал над Бретан^[1],
че станал крал велик, призван
за храброст пример да ни дава
4 и всеки да му подражава.
Та този доблестен, смел крал
на Петдесетница^[2] събрал
отново двора си в Уелс
8 във своя замък Кардуел.
Следобед^[3] дамите събрали
бароните в просторни зали
и разговори с тях повели
12 я за оспорвани дуели,
я за несгоди в любовта —
как скръб у нас поражда тя
и безпокойства, и тревоги,
16 щом нейните закони строги
не съблюдаваш, но честити
тя прави хората, които
повелите ѝ изпълняват.
20 Уви, те все по-малко стават,
в предишни времена обаче,
човекът, който я е тачил,
бил хвален и обграждан с чест.
24 Но любовта изчезва днес:
мнозина, без да чувстват нещо,
твърдят, че обич най-гореща
изпитват, ала на лъжата
28 най-често къси са краката^[4].
Тук пиша за човек, готов
да брани своята любов.
Да, мъртъв рицар, знам все пак,
32 е по-добре от жив селяк^[5].
Във своето повествование
насочвам вашето внимание
към онзи крал, прочул се вред

36 със добродетели безчет.
Като бретонците, аз смятам
че вечно тачен на земята
ще е Артур. През онзи ден
40 във разговора оживен
се включил всеки рицар в двора,
но кралят, чувствайки умора,
когато свършили обяда,
44 придворните си изненадал
и за да си даде покой,
до Гениевра легнал той
в отделна стая и заспал^[6].
48 Осъдили добрия крал
бароните, че не приляга
в такъв ден той от тях да бяга.
Говорели за любовта
52 отвън до тежката врата,
на уморения сеньор
сир Додинел, сир Сагремор^[7],
Ke — сенешалът^[8], сир Говен,
56 до тях и рицарят Ивен.
Във този миг Калогренан^[9]
разказвал им с нескриван свян
за случка, при която сам
60 изпитал бил нечуван срам^[10].
Щом чула младата кралица
какво разказва този рицар,
доцяло ѝ се да узнае
64 и тя развързката каква е,
от своя мъж се отделила
и между тях се настанила.
Със почитание голямо
68 прав станал разказвачът само.
Но сенешалът Ke тогава
от яд и злоба вдигнал врява:
„Калогренан, ах, мили Боже,
72 въобразихте си, че може

чрез тоз жест да ни засрамите,
а вие да се проявите
като галантен и учтив.

76 Показвайки се угодлив,
целите нашата кралица
да сметне вас за предан рицар,
а нас — за нагли горделивци

80 и за разхайтени ленивци.
Но не от мързел си седяхме,
а просто ние не видяхме,
заслушани във този час,

84 че Гениевра е сред нас
и вие скочихте прав вече!“
„Ке, май отидохте далече —
кралицата го укорила. —

88 Какво ли ви е озлобило,
че тъй сте избухлив по нрав,
та се изкарвате все прав,
а пък околните корите?“

92 „Гнева ми, моля да простите,
ала не се месете тук.
Щом сбра ни вашият съпруг,
аз смятам, че сме равни всички.

96 Не съм с изискани привички,
но според мен е очевидно,
че нищо, в случая, обидно
не казах. Нека прекратим

100 с вас спора глупав, незначим,
преди да стигнем до кавга.
Кажете, по-добре, сега
на рицаря да продължава

104 историята да разправя.“
С тон снизходителен, сдържан
намесил се Калогренан:
„Не съм засегнат аз, сеньор,

108 от този безпредметен спор,
не съм изобщо уязвен.

И други, по-добри от мен,
по-умни, че и дважд по-смели,
112 един ли път, Ке, сте посмели
да клеветите най-безчестно.
От памтивека е известно,
че торът е смрадлив, мухата
116 ни дразни, жили ни осата.
Не се засягам лесно аз
от зловни хора като вас
и не изпитвам оскърбление.
120 Кралице, моля разрешение
аз разказа да прекратя
и тъй срама да си спестя.
За мен той днес не е забава.“
124 „О, не! — извикал Ке тогава. —
Кажете му да продължи,
защото не на мен дължи
това той, а на всички тук,
128 дори на вашия съпруг!
Кралице, няма да ви моля,
но наложете своята воля.“
Кралицата не се сдържала:
132 „От дързостта на сенешала
не страдайте, Калогренан.
Аз знам, че Ке е грубиян.
Той няма да се промени
136 и все ще сипе ругатни.
Калогренан, не се сърдете,
историята разкажете,
от все сърце и аз желая
140 на разказа да чуя края.
Нали не ще ми възразите?“
„Кралице моя, щом държите
ще почна, но това давление
144 ще ме подложи на мъчение.
По предпочитам, ваша чест,
око да ми извадят днес,

отколкото да продължавам.
148 Но, ако ще се подчинявам,
знам, че е най-добре словата
да стигнат първо до сърцата,
а след това и до душите.
152 В противен случай те прелитат
покрай мнозина, за които
посланието им е скрито,
а думите са само шум,
156 подминат ли сърце и ум.
Че всяка дума до ушите
подобно вятър лек долита,
ала веднага отпътува,
160 преставайки да съществува,
ако сърцето не желае
да я поспре и опознае,
че само то е в състояние
164 да чуе нейното послание.
За думите единствен път
до нас остава си слухът:
той ги приема, след което
168 умът ги праща към сърцето^[11].

И който иска най-добре
словата ми да разбере,
той да ми повери тогава
172 сърце и слух. Аз обещавам
пред всички вас във тях да няма
нито лъжа, нито измама.
Съвсем сам, като прост селяк^[12],
176 преди пет-шест^[13] години пак
аз търсех нови приключения
на кон, с добро въоръжение,
без страх от никаква опасност.
180 Наслуки тръгнах в път надясно
и тъй попаднах в лес дълбок.
Край пътя храсти — шипки, глог —

като бодлив гъст плет растяха
184 и с шиповете ме бодяха,
когато аз през тях минавах.
Цял ден през гъстата дъбрава
188 със мъка си проправях път,
без храстите ѝ да ме спрат.
Броселиандската^[14] гора
пресякох. В края ѝ щом спрях,
видях аз от една могила
192 на половин уелска миля,
че скромн замък се издига.
Поех към земната му дига,
зад нея зърнах ров и мост,
196 а там, като че чака гост,
сам собственикът му стоеше.
В ръката си сокол държеше^[15].
Когато поздравих вежливо,
200 той взе юздите услужливо,
та аз от коня си да сляза,
и точно седем пъти каза,
че пътят е благословен,
204 защото е извел там мен.
Щом скочих аз от своя кон,
той ми направи лек поклон,
предложи ми да му гостувам
208 и в замъка му да ноцувам.
Васалът с благите си нрави
голяма радост ми достави —
да му даде Бог светли дни
212 за сторените добрини.
По моста тръгнах след сеньора
и през вратата влезнах в двора.
Метална плоча там висеше
216 (от чиста мед^[16] изглежда беше)
и с чук любезният васал
удари звънкия метал
три пъти. Топлият му звън

220 отекна над стените вѣн
и, щом го чуѡа, много хора
се втурнаха към нас на двора
с желание да ми помагат.
224 Прислужник коня ми веднага
отведе. И едва тогава
видях към мен да приближава
една девойка приветлива,
228 висока, стройна и красива.
Тя много сръчно и с умение
сне моето вѡоръжение
и ми облече къс халат
232 от тъмносин мек вълнен плат,
обшит отвѡтре с хермелин.
Слугите бързо, до един,
излязоха от двора всички
236 и ни оставиха самички,
за моя истинска отрада.
Тя ме отведе на ливада,
обрасла със трева зелена,
240 отвред със здрав зид оградена^[17].
Девойката бе деликатна
и с маниери тѡй приятни,
че аз останах възхитен
244 от хубостта ѡ в онзи ден
и се усетих как копнея
да бѡда цял живот все с нея.
Аз бях честит, ала, уви,
248 васалът пак се появи
и на вечеря ме покани.

Пред благодушния стопанин
въздъгнах, но не възразих.
252 На масата се настаних
и щом таз дева ненагледна
на стола срещу мен приседна,
отново трѡпка в мен премина.

256 Подир вечеря домакинът,
баща на тази хубавица,
ми каза, че отдавна рицар,
поел да търси приключения
260 не бил във тяхното имение
като желан гост пребивавал.
И ме покани той тогава
когато мога, аз отново
264 да се завърна. «Честно слово!
Така доволен съм от вас,
че пак ще дойда!» — казах аз.
Спах превъзходно през нощта,
268 а моят кон на сутринта
отвънка оседлан бе вече,
тъй както миналата вечер
изрично аз бях пожелал.
272 Простих се с милия васал,
с прислугата и с дъщеря му
и с нетърпение голямо
на път поех. Зад мен далече
276 бе замъкът останал вече,
когато на една поляна,
съвсем дълбоко разорана,
аз диви бикове видях
280 да водят бой. Испитах страх
пред битката им упорита.
Те бясно риеха с копита,
бодяха се с рога, ревяха.
284 За мен най-страшната заплаха
от всеки див звяр е бикът.
Пастирът в онзи странен кът
бе като мавър — с грозота,
288 каквато трудно на света
ще срещнеш. С ръст на великан,
в ръката с тежък боздуган,
на нисък пън бе той приседнал.
292 Щом приближих и го огледах,

видях, че е с глава голяма,
каквато даже конят няма.
Косата му бе разпиляна,
296 челото — цели два емпана^[18],
ушите — с четина покрити:
като на слон, а пък очите —
като на кукумявка зловни,
300 с нос котешки, зъби подобни
на тези на глиган; устата —
като на вълк, а рамената —
провиснали. Бе чернобрад,
304 със гърбица и късоврат,
и с плоско, сбръчкано лице.
Опрян на пъна, с две ръце
държеше здраво боздугана.
308 Одеждата на великана
бе странна — той си беше сложил
одрани прясно бичи кожи
и с тях добре се бе загърнал^[19].
312 Когато уродът ме зърна,
че идвам, бързо се изправи.
Не знаейки какво ще прави
и как ще ме посрещне той,
316 макар да бях готов за бой,
признавам, че изпитах страх.
След миг аз вече го видях
как пъргаво, с един отскок
320 се метна той на ствол висок
петнайсет стъпки. Той мълчеше
и на див звяр подобен беше.
Реших, че този мъж голям
324 или е луд, или е ням^[20],
но все пак рекох да опитам:
«Какво си ти?» — го аз попитах,
а той отвърна с гръмък глас:
328 «Човек като човек съм аз.»
«Какъв човек?» — «Какъвто сам

ме виждаш.» — «Бих желал да знам
защо си тук?» — Той най-подир
332 отвърна ми: «Аз съм пастир
на биковете във гората.»
«Кълна се в девата пресвята,
че нивга сам човек не може
336 с тях да се справи. Мили Боже,
или въжсе, или ограда
са нужни за такова стадо.»
«Без никой да ми е помагал
340 ги гледам. Бик не е избягал
от тук.» «И как се справяш сам?»
«От мен изпитват страх голям
и щом се приближа до тях,
344 се вцепеняват те от страх,
защото силен съм в ръката
и щом бик сграбча за рогата,
останалите със мучене
348 събират се около мене,
като че молят за пощада.
Не смеят те да ме нападат,
но приближи ли някой друг,
352 смъртта си ще намери тук.
Така чрез страх и сила гледам
спокойно дивите говеда^[21].
Сега на свой ред ми кажи
356 ти кой си, но не ме лъжи!»
«Аз рицар съм. Все безуспешно
се мъча да намеря нещо,
но все се скитам бадева.»
360 «Какво ли ще да е това?»
«Ред приключения, в които
аз смелостта си да изпитам.
Кажи ми, моля ти се, честно
364 дали на теб ти е известно
тук чудо някакво да има?»
С увереност непоклатима

той рече: Нищичко не знам^[22],
368 но пък съвет днес ще ти дам.
Наблизо извор се намира,
ей там, в гората той извира,
ала внимавай с него ти,
372 че може да те сполети
зло, щом не му се издължиш.
По този път ще продължиш,
по друг недей се отклонява.
376 Щом стигнеш извора, тогава
ще видиш — уж кипи водата,
а хладна е като скалата.
Над извора е извисено
380 едно дърво вечнозелено.
Природата го е създала
тъй прелестно и му е дала
корона приказна, която
384 разстила сянка над водата.
На клон, над извора наднесен,
стакан с верижка е повесен
и чак до извора той стига.
388 Скала край него се издига,
тъй възхитителна, тъй чудна,
че бих ти го описал трудно.
Параклис малък, но красив
392 ще видиш в горския масив.
Стакан вода върху скалата
ако излееш, във гората
ще почне ураган веднага
396 и всичко живо ще избяга
от този лес — сърни, глигани,
а птиците, от страх смълчани,
ще отлетят. Безброй дървета
400 за миг ще станат на парчета
от силния и бурен вятър,
дъждът ще потопи земята
и върху всички живи твари

404 небето с гръм ще се стовари.
Измъкнеш ли се невредим,
се смятай за непобедим^[23]!“
Сбогувах се и тръгнах аз
408 по пътя в утринния час.
Препусках и по обед вече
съзрях дървото отдалече.
Възправи се пред моя взор
412 огромен и прекрасен бор.
Бе с толкоз гъсти клони той,
че даже да вали порой,
човек под него сух остава.
416 До бора стигнах и тогава
видях на клон да се поклаща
стаканът златен — фин, изящен:
такъв на никой панаир
420 не ще намериш. Най-подир
видях как в извора водата
кипи. До него бе скалата —
огромен изумруд, пробит
424 (той като бъчва бе на вид),
върз четири рубина сложен.
Отблясъкът им лесно може
да затъмни дори зората.
428 Представям ви сега нещата,
каквито аз сам ги открих^[24].
До извора се приближих,
защото исках най-накрая
432 да видя как ще лумне тая
ужасна буря — ураганът.
Аз безразсъдно взех стакана,
вода загребах и без страх
436 върху скалата я излях.
Май плиснах повече, защото
чер облак в миг покри дървото,
вихрушка се изви и ето —
440 светкавица раздра небето

и заслепен, почувствах как
валят и дъжд, и град, и сняг.
Дървета рухваха във мрака
444 и аз реших, че смърт ме чака
сред гръмотевици, които
край мен трецяха страховито.
Но Господ-Бог е милостив
448 и в бурята останах жив.
По волята му в онзи кът
небето светна, спря дъждът,
утихна вятърът и аз
452 щастлив бях в този тежък час,
че пак настана ясен ден.
Когато бях от Бог спасен,
разбрах, че злото се забравя,
456 щом радост ти се предоставя.
Когато секна онзи дъжд,
видях на бора изведнъж
да кацат птици песнопойни
460 по клоните му многобройни:
те толкоз гъсто го покриха,
че под перата си го скриха
и той изглеждаше чудесно.
464 Навред звучаха нежни песни
от птиците по този бор,
но всяка в този смесен хор
си чуруликаше в свой лад,
468 ала в оркестъра пернат
различните омайни трели
в съзвучие се бяха слели.
Когато чух как пеят всички
472 накацали по бора птички,
изпитах радостно вълнение
от чудното им изпълнение^[25].
Изнаднах в истински захлас,
476 ала внезапно зърнах аз,
към мен да язди конник с грохот,

като че десет души в поход
коне пришпорват подир враг,
480 за да се впуснат в буен бяг.
Веднага скочих на седлото,
обзет от силен страх, защото
като орел, жадуващ кръв,
484 като свиреп, раздразнен лъв^[26],
се устреми към мене той,
готов да води тежък бой.
В държанието му опасност
488 видях. Той викна гръмогласно
когато наближи: „Васал,
не помня повод да съм дал,
да ме нападате с измама.
492 Защо със подлост тъй голяма
зло сторихте на непознат?
Помнете, че на този свят,
щом някой върши злодеяние,
496 го чака грозно наказание.
От страшната ви буря днес
опустошен бе моят лес.
За срамното ви престъпление
500 ви чакат мъст и унижение!
За тази непростима грешка
присъдата ви ще е тежка.
Понесох днес безброй беди
504 и крепостта ми се срути
от силния проливен дъжд.
Престъпник сте и нагъл мъж
и аз ще ви накажа, щом
508 безчинствахте над моя дом,
и никой с нищо във гората
не ме избави от бедата.
В леса и замъка ми, Боже,
512 днес всеки бе на риск изложен!
Затуй до сетния си час,
навред ще ви преследвам аз!“

„Той, стиснал копието здраво,
516 пришпори коня и стремглаво
пое към мен, прикрит зад щита.
Аз моя също за защита
повдигнах и видях тогава,
520 че той по ръст ме надвишава
с една глава. Изпитах страх,
защото хем по-нисък бях,
хем моят кон бе дважд по-дребен
524 от неговия. Но обсебен
от чувството за чест, решен
да не остана унижен,
нападнах с копието свое.
528 Уви, не бях му равностоен —
ударих щита му в средата,
на копието ми в тревата
се пръсна на безброй парчета.
532 Видях, с душа от страх обзета,
че неговото здраво беше
и явно много то тежеше.
Чрез него с удар страховит
536 разтресе силно моя щит —
а щом той удара повтори,
от стремената ме събори
и на земята повален
540 се проснах. Мина той край мен,
като не ме погледна даже.
Подир това врагът ми снажен
взе коня ми и си отиде.
544 След моя неуспех, обиден,
край извора приседнах аз
и в тъжния за мене час
зачудих се какво да правя.
548 Бе лудост да вървя направо
след него и обзет от страх
на място закован стоях.

552 След размисъл и колебание
си спомних своето обещание,
което вечерта бях дал
на добродушния васал:
да ида пак. Не бе далеко,
556 но за да ми е в пътя леко,
аз, без доспехите, натам
запътих се, потънал в срам.
Нощта бе паднала, когато
560 пристигнах в замъка обратно
и най-сърдечно в тъмнината
от дъщерята и бащата
приет бях. Те щастливи бяха
564 подслон под скромната си стряха
да ми дадат. След таз покана
аз с удоволствие останах
да спя във тяхното имение.
568 Слугите им със уважение
като скъп гост ме поздравиха
защото, както ми разкриха
те, всеки воин до този ден
572 убит бил или падал в плен
край извора в леса. Аз само
от туй прежеждие голямо
да се завърна жив успях.
576 Аз май на тръгване луд бях
луд^[27] съм и днес, щом ви разкрих
как от позора се спасих. “
„Сир — казал му сеньор Ивен, —
580 вие сте луд и според мен;
и затова не виждам аз,
щом братовчеди сме със вас,
защо мълчали сте до днес
584 за случката си в онзи лес.
На упрека не се сърдете,
но мой висш дълг е, разберете
да отмъстя за вас, щом мога. “

588 *Ке викнал: „Всякаква тревога
изчезва, ако се напиеш.
От мене запомнете вие,
че виното език развързва*
592 *и пийналият все прибързва
да се изкара за герои,
да казва, че ще влезе в бой
без страх със Саладин^[28] дори*
596 *и сам ще го опозори!
Ивен, ще сложите ли броня,
ще оседлаете ли коня
и, със развят в ръката флаг,*
600 *ще тръгнете ли — днес по мрак
или пък утре — да мъстите?
Държим да ни уведомите,
за да сте ни за пример вие*
604 *как трябва рицар да се бие.
Вас, рицарю непобедим,
с възторг навред ще придружим.
Но ако, драги мой, съм лош*
608 *сънувате през тази нощ,
тук по-добре си останете!“
„По дяволите, Ке, млъкнете —
кralицата му възразила! —*
612 *Хем кряските със всичка сила,
хем вашият език хаплив
от бучиниш е по-горчив!
Езикът ви май ви е враг,*
616 *щом със обиди, пак и пак,
залива всички ни навред!
Да бъде трижди той проклет,
щом сипе злоба и отрова.*
620 *Злословите пред нас отново
и вместо да ви е приятел,
езикът ви е ваш предател.
Ако аз бях с език подобен*
624 *от срам, като предател злобен,*

с вериги бих го приковала
в решетките на катедрала
и тъй да бъде заклемен!“
628 „Кралице — казал ѝ Ивен, —
да се отвърща на насмешка,
изречена от Ке, е грешка.
Със знание и със умение
632 Ке би бил като украшение
за всеки двор, защото може
достойно, щом му се наложи,
на глупост да даде отпор.
636 Не се боя да влизам в спор,
кралице, с Ке, но честно смятам,
че по-голяма е вината
на този, който не успява
640 да се сдържи и се надява
чрез спор да търси отмъщение;
той губи чест и уважение.
А който свой другар напада
644 със всеки би започнал свада.
Но аз не съм пес, не желая
да лая, щом друг пес ме лае!“
След тези думи на Ивен
648 Артур излязъл. Освежен
от своя сън той вече бил
и рицарите приближил.

Щом зърнали, че идва пак,
652 те всички скочили на крак,
но той веднага им предложил
да седнат и се разположил
до Гениевра. С увлечение
656 тя трогващото приключение
на рицаря Калогренан
разказала му. Той, смълчан,
я слушал. В пълния салон
660 в чест на баща си Пендрагон,

на майка си и своя син^[29],
заклел се този властелин,
че скоро извора ще види
664 и затова в леса ще иде
след две недели. Ще ношува,
а сутринта ще отпразнува
в онази мъничка обител
668 деня в чест на Йоан Кръстител^[30].
Предложил да го придружат
които искат в този път.
Щом замисъла му узнали,
672 барони, рицари, васали
поискали с възторг в душата
да тръгнат с него към гората.
Но сред веселие и смях,
676 не виждал никой, че сред тях
стои объркан, натъжен
и мрачен рицарят Ивен,
защото имал намерение
680 там сам да търси отмъщение.
А според рицарските нрави
Ке можел пръв да се изправи
срещу противник на двубой.
684 Но ако се откажел той,
редът бил на Говен тогава.
И всеки се съобразявал
с това. Ивен уверен бил,
688 че със молби би ги склонил
да му отстъпят тази чест.
Но той държал сам в онзи лес
да търси смърт или прослава.
692 Броселиандската дъбрава
от замъка била далече,
но той решил, че ще е вече
след три дни там, ако веднага
696 за път започне да се стяга^[31].
Разчитал бързо да открие

пътечката къде се вие
сред храстите, подир което
700 той ще поеме през полето
към крепостта — там дъщерята
(красива, умна) и бащата
704 дано да го приемат също
с гостоприемството, присъщо
на род с безкрайна доброта.
Ще види после сред степта
стадата с бикове, пастира —
708 тъй грозен, че дъхът ти спира
пред уродливия му вид
на колос, груб и страховит
досуц като ковач възчерен.
712 След великана ще намери
стакана, извора, скалата
и бора чуден със ятата,
където го очакват хали...
716 Ивен не смятал да се хвали
пред никой, че не знаел там
дали ще си докара срам
или прослава на герой,
720 ако се стигне до двубой.
Ивен излезнал сам на двора,
намерил верните си хора
и наредил, без да се маят,
724 жребеца да му оседлаят.
Към предан паж той след това
отправил следните слова:
„Вземи доспехите ми, меча,
728 че заминавам надалече.
Ще мина през онази порта,
която води вън от форта,
С умерен ход ще ми върви
732 жребецът. Ти не се бави,
докарай бойния ми кон
там, дето почва малък склон,

а после ще се прибереш
736 с жребеца. Да не издадеш
на никого, че в този час
на път далечен тръгвам аз.
Доверие ти имам, знаеш,
740 ала жестоко ще се каеш,
ако на някой нещо кажеш^[32]!“
„Сир, моля ви се — рекъл пажът, —
ще бъда гроб! Сега към склона
744 вървете, аз ще дойда с коня.“
Ивен след миг поел напред,
готов за своя братовчед
мъст да постигне на дуел.
748 Оръжието пажът взел,
прегледал конските подкови,
и убеден, че са готови
за път до сетния пирон,
752 той яхнал бойния му кон
и се насочил към Ивен.
А той край път обезлюден
очаквал пажа с нетърпение.
756 Щом тежкото въоръжение —
шлем, щит, меч, копие и броня —
му сложил пажът, яхнал коня
Ивен и бързо го пришпорил.
760 Той денонощно, без умора,
в галоп стотици левги минал,
през планини, реки, долини,
опасности преодолявал,
764 ала безстрашно продължавал
да търси онзи лес дълбок
с пътечката, обрасла с глог
и най-накрая я открил.
768 Тогава се успокоил,
че пътят му от тук нататък
до извора ще бъде кратък,
че ще открие във гората

772 *стакана, бора и скалата*
 и че с водата, дето блика,
 сам бурята ще предизвика.
 По късна доба бил приет
776 *подобно своя братовчед,*
 от щедрия добър васал.
 Когато щерка му видял,
 Ивен разбрал, че по света
780 *по ум, по чар, по красота*
 и благородни маниери,
 не може друга да се мери
 със нея. И баща ѝ също
784 *блестял със качества, присъщи*
 на род прославен и велик.
 Уви, човешкият език
 достойнствата им да опише
788 *не може — те се дават свише.*

В чудесна стая настанен,
 починал си добре Ивен.
 На сутринта потеглил рано,
792 *намерил бичата поляна,*
 разпитал след това пастира,
 но гледайки го, не разбирал
 защо и как е сътворила
796 *Природата това плашило*
 с подобна мутра уродлива.
 До извора, без да почива,
 той стигнал, гребнал от водата
800 *и със замах върху скалата*
 излял я бързо с всичка сила.
 В миг бурята се разразила,
 задухал вятър изведнъж
804 *и завалял проливен дъжд.*
 Щом Бог изчистил пак небето,
 дошло и ятото, което
 на бора кацнало. Запели

808 орляците, но не успели
те да довършат своята песен.
Ивен видял как конник бесен
лети към страшния бунар,
812 със рев, като разгонен звяр,
и щом пристигнал, без да чака,
се хвърлил в яростна атака.
Без страх пресрещнал го Ивен
816 и почнал бой ожесточен:
те удряли се с всички сили
и щитовете си разбили,
а копията им калени
820 не издържали и, строшени,
се разлетели на парчета.
Усеждал всеки, че обзет е
от бяс, извадил своя меч
824 и впускайки се в люта сеч,
нанасял удар страховит,
разсичал ремък, чупел щит,
а щом като разбит бил, щитът
828 не служел вече за защита.
В завързалия се двубой
хвърчали вред искри безброй,
и всеки удрял своя враг
832 по рамо, по глава, по крак.
Не мислел никой за отбрана
и като две скали вкопани,
без да отстъпват, всеки бърже
836 врага си искал да довърши
чрез ударите си жестоки.
Не удрял никой на посоки,
а точно в другия се целел.
840 Като разсекли с удар челен
те ризниците си, видели,
че целите са в кръв, че щели
дори със расо на кюре
844 да се предпазят по-добре,

а не с тез ризници раздрани.
Макар покрити с тежки рани
при тази битка страховита
848 те продължили да връхлитат
без капка страх един към друг,
разбрали, че пред всеки тук
стои въпросът само как
852 да просне мъртъв своя враг,
лишен от копие и броня.
Не наранявал никой коня
на другия — в това личало
856 великодушното начало
на рицарския строг закон,
че по-красиво е на кон,
с противника да се сражаваш.
860 Но вражеския шлем тогава
Ивен разбил и в онзи час
едва не паднал във несвяст
врагът, защото острието
864 пробило шлема над лицето
и му разцепило главата.
Врагът от болка непозната
примрял, а кръв като фонтан
868 след удара необуздан
обляла рицаря ранен.
Макар че бил зашеметен,
разбрал той, че след таз атака
872 смърт неминуема го чака,
и затова решил да бяга.
Обърнал коня и веднага
към крепостта се устремил.
876 Над рова мостът спуснат бил,
отворена била вратата.
Ивен със ярост във душата,
в галоп след рицаря поел,
880 подгонил го като орел,
преследващ чапла в небосклона.

Безспирно той пришпорвал коня
и му се струвало, че вече
884 противникът не е далече
и лесно ще го залови;
уж го настигал, но уви,
888 врагът усилвал своя бяг
и, стенойки, избягвал пак.
Той искал да го усмърти
или ранен да го плени,
защото ако не успеел
892 на своя враг да надделее,
Ке щял да му се подиграва
и никой нямало тогава
да го спаси от този срам.
896 Очаквал го позор голям,
ако обета си не спазел.
Ивен подир врага си влязъл
във крепостта. Не срещнал хора
900 по улиците и по двора.
Препускайки с последни сили
един след друг, те приближили
най-неусетно до вратата,
904 която водела в палата.
Тя уж на вид била голяма,
ала се виждало, че няма
как през отвора ѝ да минат
908 един до друг дори двамина.
Вратата хем била възтясна,
хем се оказала опасна,
защото с механизъм сложен
912 капан ужасен бил заложен.
Над прага ѝ, като махало,
прикрито острие висяло.
Смъртта била ужасно близка,
916 когато някой без, да иска,
докоснел спусъка му скрит.
Тогава с грохот страховит

се спускало то в миг от свода.
920 А два капана, скрити в пода,
когато някой ги допирал,
врата, по-остра от секира,
задействали тъй, че да пада
924 като посичаща презграда.
Ако човек не бил разсечен,
на вечен плен той бил обречен,
но който минел по средата
928 единствен влизал през вратата.
По този безопасен път
промъкнал се напред врагът,
защото знаел го добре.
932 Ивен не можел да се спре
и се протегнал над седлото,
препускайки напред, защото
той се надявал, че така
936 ще хване рицаря с ръка.
Но както следвал своя враг
докоснал дървения праг
и сякаш дяволът запратил
940 към нашия герой вратата.
Тя паднала със страшна сила
и коня му разполовила,
ала надвесен бил Ивен
944 напред и бил така спасен
той, слава Богу, от смъртта^[33].
Но падналата в миг врата
успяла входа да затвори,
948 а рицарските здрави шпори
отсякла точно до петите
и страх голям Ивен изпитал
от коня щом се строполил.
952 Врагът в туй време се спасил,
като през втора порта минал
(изглежда само домакинът
я знаел). В каменния зид

956 *тя като първата на вид
била и щом той влезнал там,
затръшна се с шум голям.
Изпитал силен страх Ивен,
960 като разбрал, че е пленен
и е затворен в тази зала,
която цялата искряла.
С прекрасни цветове покрити
964 били таванът и стените,
но как да им се възхищава,
щом нямал никаква представа
къде е другият избягал.
968 Ивен, макар че бил смелчага,
се притеснил, но в тишината
една вратичка във стената
отворила се и девица —
972 изящна, мила хубавица —
излезнала през таз врата.
Когато го видяла, тя
му казала с изплашен глас:
976 „Сеньор, страхувам се, че вас
ужасна смърт ви чака тук,
ако ви види някой друг.
Днес смъртоносно бе ранен
980 от някой моят суверен.
А този някой, знам, сте вие.
От скръб да се самоубие
желае неговата дама.
984 Придворните, при тази драма,
крещят от болка и тъга.
Те знаят, че сте тук сега.
Щом кажат верните васали
988 каква съдба са ви избрали
(плен доживотен или смърт),
ще дойдат да ви отмъстят.“*

„Да пази Бог! Макар и сам,

992 в плен няма аз да им се дам
и с тях геройски ще се бия!“
„Не, аз ще ви спася от тия
придворни — казала му тя. —
996 Приветствам ви за храбростта,
че тя достойнство ви придава
и истински ме възхищава.
Но аз дължа на вас отплата,
1000 сеньор, заради добротата,
която вие проявихте
към мен и ме от срам спасихте.
Избрана бях преди година
1004 от мойта дама да замина
във двора на Артур с послание.
За мен това бе изпитание,
защото аз по маниери,
1008 уви, не можех да се меря
с присъстващите там девици.
Не ме погледна никой рицар,
ни някой нещо ме попита,
1012 защото бях свенлива, свита.
Пред мен единствен вие спряхте
и воля и кураж ми вляхте.
Познах ви, вие сте Ивен,
1016 а пък баща ви Уриен
е крал известен и достоен.
Сир, можете да сте спокоен,
аз всичко нужно ще направя
1020 от плен и смърт да ви избавя.
Сега ви този пръстен давам;
когато ви спася, тогава
аз пак от вас ще си го взема.“
1024 И без да губи никак време,
го дала, като обяснила,
че крие той вълшебна сила,
както се крие под кората
1028 дървото. Щом човек в ръката

държи го, той невидим става
и се от всяко зло спасява^[34].

- 1032 Тогава просто няма как
да го открие никой враг.
Ивен от нейните слова
зарадвал се, а след това
тя му отправила покана
1036 да седне на легло, застлано
с покривка пухена, с каквато
не са застиляли леглата
и на австрийските херцози.
1040 Решила после да предложи
на рицаря да се нахрани
със вкусни ястия, избрани
като за много близки хора.
1044 Излезнала и много скоро
завърнала се там отново
със ястия съвсем готови:
петле, опечено на шиш,
1048 една тепсия със сладкиш
и кана с превъзходно вино,
покрита с бяло сукно фино.
След тежкия напрегат ден,
1052 приел поканата Ивен
и вкусно ял той до насита.
Та как за по-добро да пита!
Току-що той се бил нахранил
1056 и чул, васали със закани
да го издирват из палата,
та за сеньора си в отплата
жестоко да му отмъстят.
1060 Като ги чула как крещат,
му рекла девата с тих глас:
„Сеньор, те явно търсят вас
и вдигат безподобна врява.
1064 Но и покрай вас да минават,
не ще ви никой тук открие.

На мястото си стойте вие,
дори на крачка от леглото
1068 не се отделяйте, защото
ви пази то. А тази свита
към залата ни ще налита,
уверена, че в някой кът
1072 сте скрит. Когато погребат
трупа, мнозина от тълпата
под пейките и под леглата
ще ви издирват. Това явно
1076 ще ви се стори и забавно,
как те напразно в заслепление
ви търсят тук за отмъщение
и ще настане бъркотия,
1080 но няма как да ви открият.
Не мога друго да добавя,
пък и не бива да се бавя
тук повече. Хвала на Бога,
1084 че нещо хубаво ще мога
да сторя днес заради вас.
Отдавна чаках този час.“
От замъка едва успяла
1088 да хукне вън и се събрала
тълпа пред портите веднага —
кой бил въоръжен с тояга,
кой с меч челичен — разгневени,
1092 да търсят мъст били решени.
Но пред вратите в тоз момент
те част от кон разполовен
видели и си рекли: „Явно
1096 е вътре. Трябва незабавно
да разберем къде той скрит е.“
Те бързо вдигнали вратите,
които не една глава
1100 били отсекли. След това
навътре влезли и тозчас
на коня другата му част

видели. Мигом с настървение
1104 се втурнали в туй помещение,
убиеца за да открият
и на часа да го убият.
Но всуе! Кой ли би открил
1108 Ивен? Та той невидим бил.
И само гледал как бесният
и как от гняв не се владеят,
и викат: „Тука няма нито
1112 прозорец, ни врата, които
да може някой да отвори,
за да се озове на двора.
Навънка могат само птици
1116 или среднощни улуци,
или гризачи да излязат.
Със здрави пречки от желязо
прозорците са обковани.

1120 **Нали**, щом нашият стопанин
излезе сутринта, слугите
залостиха добре вратите.
Убиецът е тук, защото
1124 се вижда част и от седлото
и от разсечените шпори.
Жив или мъртъв е затворен
той в залата. Но за беда
1128 нито престъпник, ни следа
от него не открихме вече.
От дяволи ли е отвлечен?“
Ядосани, с юмруци свити,
1132 заудряли те по стените,
по пейките и по креслата,
по мебелите и леглата.
За щастие едно легло
1136 недосегаемо било —
на него рицарят седял
и затова той оцелял.

- Царяла страшна дандания,
1140 но ни за миг не спрели тия
безумци с яките си сопи
като слепци навред да тропат
в издирване на ценна вещ.
- 1144 Сред този яростен бумтеж
пристигнала прекрасна дама —
от хубостта ѝ по-голяма
земята не била видяла.
- 1148 По своя мъж тя тъй скърбяла,
че в своето обезверение
в смъртта си виждала спасение.
Изнаднала в плен на скръбта,
- 1152 крещяла като луда тя,
от жал си скубела косата
и в миг се свлякла на земята
в несвяст. Когато се свестила,
- 1156 неистово, със всичка сила
тя, в своята болка без утеха,
раздрала скъпата си дреха.
Обхваната от отчаяние,
- 1160 тя често губела съзнание,
защото господарят мил
в ковчег положен вече бил,
към гроба да го отнесат.
- 1164 Калугерки във онзи кът
дошли с вода светена. Свещи
държали, а сълзи горещи
замрежвали от скръб очите.
- 1168 След тях с кадилници отците
пристигнали, глави навели,
те според обичая щели
да отредят богослужение
- 1172 за божие то опрощение
на греховете. Чул Ивен
сред ропот необикновен,
че плач и вопли се надигат,

1176 каквито никой автор в книга
не е успешно пресъздал.

Покрай ковчега се събрал
народ тъгуващ. Кръв червена
1180 внезапно от плътта ранена
пред погледите им потекла.
Опечалените си рекли,
че който го е умъртвил,
1184 във залата се е укрил^[35].
Тълпата в каменната зала
затърсила го побесняла,
надничали и под леглата,
1188 дордето пот върху челата
на всички взела да избива
и целите да ги облива.
Според поверието, щом
1192 кръв бликне, значи в тоя дом
убиецът все още скрит е.
Заудряли те по плещите
Ивен, но без да подозират,
1196 че на леглото се намира.
А той да мръдне не посмял.
От яд народът побеснял,
че не открива в тази зала
1200 убиеца. Кръвта шуртяла
и насъбралите се хора
не спирани да си говорят:
„Убиецът и в този час
1204 със сигурност е между нас,
но се укрива тук с магия,
със чародейство, с дяволия,
а нас ни вижда и ни чува.“
1208 От мъка взела да бълнува
сред тях отчаяната дама
и да крещи: „Дали пък няма
да се намери, Боже мой,

- 1212 престъпникът, защото той
уби тоз, който бе за мен
най-милият и най-почтен!
Аз зная, че Ти само можеш
- 1216 да го откриеш, мили Боже.
Ако избяга той, ще смятам,
че само в Тебе е вината.
Освен Теб, никой досега
- 1220 подобни болка и тъга
на мен не ми е причинявал.
Ти си виновен, че остава
убиецът скрит в този дом.
- 1224 От демон или от фантом
сме омагьосани така,
че той е на една ръка,
а никой не го забелязва.
- 1228 Като страхливец се показва,
щом се укрива. Подла твар,
уж смело с моя господар
се би, а скрит сега стоиш
- 1232 и от гнева ми се боиш?
Да можеше във тоз момент
ти да се появиш пред мен!
Ти само с подлост и измама
- 1236 убил си го. Друг начин няма,
за да успееш. Нивга той
не би загинал в честен бой.
Друг мъж, тъй храбър, в този свят
- 1240 до днес поне не е познат.
Как, щом си смъртен, ще успееш
непобедим да надделееш?“
Останала почти без сила
- 1244 горката дама продължила
да плаче в пълно отчаяние.

ОБХВНАТИ от състрадание,
придворните ѝ там не спрели

1248 да търсят, но като видели,
че само сили ще хабят,
заели се да погребат
убития сеньор, когото
1252 почитали. Щом опелото
приключило по правилата,
към гроба тръгнала тълпата,
потънала в печал голяма.
1256 В тълпата не тъжсала само
познатата девойка мила,
Ивен която бе спасила
и безучастна на скръбта
1260 при него върнала се тя
и рекла: „Сир, обезумяла
тълпа тук беше се събрала —
подобно глутница те бяха,
1264 навсякъде носа си вряха,
тъй както търси ловен пес
следи от дивеч в сенчест лес.
Уплашихте ли се от тях?“
1268 „Наистина изпитах страх —
отвърнал той. — Но искам много
през процепче поне да мога
да видя антуража злобен
1272 с ковчега как върви към гроба.“
Но не това била целта му:
на свитата желаел само
едно — да изгорят на клада:
1276 и марки той би дал — хиляда,
че и три хиляди дори,
та огън да ги изгори.
Той имал друга цел в главата:
1280 да види дамата, която
сред всички крачела унила.
Девойката го настанила
така, че през прозорче той
1284 да наблюдава в двора кой

минава, и Ивен можал
да види със каква печал
убития оплаква тя
1288 с лице, сломено от скръбта:
„Ти, Който си на небесата,
мой Господи, спаси душата
на този рицар! Господарю,
1292 как смъртоносно ви удари
човек по-слаб, по-недостоеен
от вас? Не виждам равностоеен
по възпитание и чест
1296 на вас. Приятели до днес,
сеньор, ви бяха щедростта,
куражът, героичността.
Дано светците да склонят
1300 душата ви да приютят!“
А после, стенойки с глух глас,
отново паднала в несвят.
Ивен, обзет от състрадание,
1304 изпитал искрено желание
пред нея мигом да застане
и за ръцете да я хване.
„На риск е този жест обречен! —
1308 му рекла с глас чистосърдечен
девойката. — На туй легло
си стойте. Лудост би било
да мръднете от този кът,
1312 дорде не се успокоят
изнервените, гневни хора.
Те ще се разотидат скоро.
Сир, ако се съобразите
1316 със мене, няма да сгрешите.
Тук стойте и си починете
и през прозореца следете
отвън как хората вървят
1320 наред-назад по своя път.
Тук никой не ви забелязва,

това най-много ви предпазва.
Недейте произнася думи
1324 прибързани и неразумни,
че който се увлича лесно
по авантюри неуместни,
1328 рисковани и безразсъдни,
той неминуемо ще бъде
обречен на провал. Мислете
за себе си и се пазете.
Със този мой съвет към вас,
1332 доброто ви желая аз.
Разумният честта си брани
и на мечти неоправдани
той никога не се поддава,
1336 а всичко трезво преценява.
Тук останете, сир! Не бива
да мръдвате. А аз отивам
вън, да се включа във тълпата,
1340 че ако види госпожата,
че край ковчега мен ме няма,
ще се изложа на голяма
опасност и обиди груби.“

1344 **И** тя излязла, без да губи
минутка даже, а Ивен
стоял потиснат, угнетен:
не знаел той какво да стори,
1348 дордето гледал тези хора,
които трябвало след малко
трупа да спуснат в гроба. Жалко,
че от врага си не успял
1352 да вземе нищо!... Как ли щял
във двора да докаже той,
че е спечелил този бой?
„Как бих си защитил честта —
1356 се питал той — пред наглостта
на Ке? Той вечно ми намира

недъзи, слабости... и мира
аз нивга нямам, все успява
1360 за нещо да ме подиграва.“
А гаврите на Ке гнетели
Ивен и толкоз му тежели,
че чувствал болка във сърцето.
1364 Но всъщност то било отнето
с един замах от Любовта.
Насладата, която тя
току-що му била дарила,
1368 би безвъзвратно заличила
най-тягостното оскърбление.
Онази дама отмъщение
преследвала... С такава сила
1372 едва ли би му отмъстила,
без Любовта фатален удар
да нанесе. И не е чудо,
че този удар през очите
1376 се стрелнал право към гърдите^[36].
Когато си от меч ранен,
ти, за да бъдеш изцерен
със билки, трябва помощта
1380 на доктор. Ако Любовта
засегне те, такава рана
нанася ти, че тя ще стане
по-непосилна и жестока,
1384 ако до теб е твоят доктор^[37].
С подобна рана във душата,
Ивен усещал, че съдбата
пак болка му е отредила,
1388 щом Любовта се е вселила
във него. Ако тя попадне
на лошо място, ден до пладне
там не стои, а отминава,
1392 за да не се опозорява.
Но затова пък предпочита
добри сърца — да е честита,

да тържествува и сияе.
1396 В такава точно място тя е
попаднала и е приета
със чест и с радост непревзета.
Всесилна Любовта остава,
1400 но често тъй се получава,
че тя се чувства неудобно,
щом е на място долнопробно.
Тогава тя наподобява
1404 на някой, който разпилява
по пепелище чист балсам
и не печели чест, а срам:
към саждите той мед прибавя,
1408 а захарта със жлъч подправя.
За щастие тя този път
била попаднала във кът,
какъвто най ѝ подобава
1412 и укор тя не заслужава.
След траурния ритуал
в дома си всеки се прибрал,
освен онази дама, дете
1416 с жестока болка на сърцето
не спирала да кърши пръсти
и най-набожно да се кръсти,
като четяла многократно
1420 един псалтир със букви златни.
Пак до прозорчето стоял
Ивен и в нея поглед спрял.
С влечение все по-голямо
1424 към страдащата млада дама
се молел тя да спре да плаче,
да вдигне своите клепачи,
на погледа му да отвърне,
1428 внимание да му обърне.
Ала на Любовта зовът
вселявал в неговата гръд
обезверение и смут.

1432 „Дали не съм напълно луд^[38],
щом ме обзема туй желание?
Та аз убих без колебание
със меч съпруга ѝ любим.

1436 Как можем да се помирим?
Нали за нея в този час
най-мразеният мъж съм аз?
Да, «в този час» — аз неслучайно

1440 го казах, тъй като е знайно,
че помислите си жената
променя често и когато
с едно желание е днес,

1444 със друго ще е тя нощес
навярно. Без «навярно»! Зная,
че няма смисъл да гадая,
а трябва все да се надявам

1448 и да не се обезсърчавам.
Дай, Боже, все под нейна власт
навеки да остана аз!
Щом Любовта ти не приемаш,

1452 грях на душата си поемаш,
предателство извършваш, гадост,
и на сполука и на радост
не бива да се уповаваш.

1456 Не, аз не ще я изоставя,
не ще я гледам със ненавист,
макар че случаят ни прави
противници. За мен е близка,

1460 щом Любовта така го иска.
А «мили» ще ли ме нарича?
Разбира се, щом я обичам.
Макар че има основание

1464 тя да таи негодувание
към мен, защото победих
съпруга ѝ и го убих.
Щом за вдовицата копнея.

1468 как да изпитвам гняв към нея?

Ах, колко страдам аз, когато
коси, по-лъскави от злато,
тя скубе! Но дали сълзите
1472 ще спрат да капят от очите,
които са все тъй красиви,
макар че със сълзи горчиви
са пълни? Колко ги желая!
1476 Но аз най-много се терзя,
когато вглеждам се в лицето
на хубавицата, което
макар раздрано, е чаровно.
1480 А пък какво е то виновно?
Такива прелестни черти
не съм сънувал аз дори.
В сърцето си усещам болка
1484 когато аз я виждам с колко
тъга за гърлото се стиска.
Не би могла тя, и да иска,
подобен порив да надвие.
1488 Едва ли има друга шия
по-гладка и от огледало,
и от най-фините кристали?
Защо така се изтезава,
1492 защо жестоко продължава
ръцете си да кърши тя
и да се удря по гърдта?
Така тя по-добре разкрива
1496 доколко е била щастлива,
щом е прекрасна в своя яд.
Кълна се, че на този свят
не ще се нивга удаде
1500 Природата да създаде
жена със красота такава.
Тя всички други надминава
със своята хубост съвършена.
1504 За мен сега е несъмнено,
че само Бог щом пожелае

с подобна хубост да ни смае,
тогаз Природата успява
1508 неща красиви да създава^[39].
Но трудно Бог би сътворил
пак образ тъй красив и мил. “

Така Ивен я наблюдавал,
1512 додето с болка размишлявал
как тя утеха не намира
и от безсилие примира.
Какво ли би могъл да стори?
1516 Нали там сам се бил затворил,
от своята любов пленен,
но и от вярата лишен
че някога с успех ще може
1520 копнежа си да ѝ изложи
или друг да помоли даже
за чувствата му да ѝ каже.
Но докато тъй разсъждавал,
1524 видял как тя си заминава,
и бързо спуснали вратата.
Друг би поискал свободата
пред продължителен престой
1528 като в затвор. Но не и той!
Дори пазач да му отвори
вратата, да му проговори
красавицата, за да каже
1532 че е свободен и че даже
прощава му, че е убил
в двубоя рицаря ѝ мил,
не би си тръгнал той оттам,
1536 защото и Любов, и Срам
задържали го в тоз затвор.
Ако си тръгнел, на позор
би се изложил — с какво той
1540 ще потвърди, че е герой.
Освен туй, влюбеният мъж

държал поне още веднъж
да види своята изгора
1544 с риск даже да умре в затвора.
Обаче милата девица
при изоставения рицар
се върнала със намерение
1548 да му достави утешение
и му дари, каквото искал.
Но виждайки, че е потиснат,
тя казала: „Сеньор Ивен,
1552 как мина днешният ви ден?“ —
„Добре“ — отвърнал той. — „Така ли?
Тук хора бяха се събрали
да ви убият, а твърдите,
1556 че сте добре... Нима целите
да срещнете смъртта?“ — „Не, драга! —
й отговорил той веднага. —
Макар че тук в опасност бях,
1560 щастливо чувство изживях.
Уверен съм, кълна се в Бога,
че няма никога да мога
да го забравя.“ — „Хайде, спрете! —
1564 му рекла тя. — Не си мислете,
че толкова съм оглупяла,
та скритата ви мисъл цяла
не виждам! Вашето спасение,
1568 сеньор, е мое задължение
и затова не се бавете,
а бързо подир мен тръгнете!“
Ивен отвърнал ѝ с твърд глас:
1572 „Ни днес, ни утре няма аз,
като престъпник, крадешката,
да си замина. Щом тълпата
отвънка събере се пак,
1576 тогава ще си тръгна чак
с достойнство и посред бял ден,
без да се чувствам притеснен“.

Приемайки решимостта
1580 на рицаря, веднага тя
във стаичка го настанила.
А след като Ивен снабдила
със дрехи и с храна подбрана,
1584 като бретонка-хитрушана
говорила си с него много.
Щом мръкнало, си взела сбогом,
но сетила се изведнъж,
1588 че преди малко този мъж
признал, че радост непозната
изпитал бил той днес в душата.
Била девичката почитена
1592 довереница приближена
на дамата и би могла
чрез думи или чрез дела
спокойно да я утеша
1596 и чрез съвет да ѝ внуши
как да надмогне горестта.
При първата им среща тя
ѝ рекла: „Страдате, госпожо,
1600 но всички знаем, че не може
непрежалимия съпруг
да върнете със сълзи тук.“
„Ако зависеше от мен,
1604 щях да съм с него в гроб студен“ —
отсякла дамата нещастна.
„В обезверение опасно
изпадате, госпожо мила.
1608 Дано даде ви Бог закрила,
и Той отново ви дари
с добър съпруг — или дори
и с по-добър!“ — „Я стига с тия
1612 лъжи и с тази залисия!
От моя по-добър мъж няма“ —
отвърнала горката дама.
„Не, има, ще ви го докажа.“

1616 „Махни се! Прекаляваш даже!“
„Така е, моля, сподавете
възбудата си и кажете
кой би ви защитил земите,
1620 когато на Артур войските
след пет-шест дена тук пристигнат
и стан край извора ви вдигнат.
Това го знаете, защото
1624 и Горската мома^[40] в писмото
до вас ви е предупредила
и плана му ви е разкрила!
Сега остава да решите
1628 как извора ще защитите.
Недейте плака безутешно,
защото трябва мерки спешно
да вземете, че шепа хора
1632 тук имате. Какво ще сторят
те срещу рицарите смели,
със крал Артур насам поели?
Колцина рицари, васали
1636 са тук? Господжо, те едва ли
ще ви осигурят защита
със копие и със щита.
Уж дръзки са, но кой от тях
1640 жребец възседнал би без страх,
за да размаха остър меч
срещу Артур в жестока сеч?“
Макар че тази дама клета
1644 не се съмнявала в съвета
на девата, недоверчива
притворна, че и докачлива
показала се тя (каквито
1648 са повечето от жените)
и рекла: „Моя скъп съпруг
обиждаш, махай се оттук!“
Девойката навън поела,
1652 но рекла: „Да съм ви подвела

до днес? Добър съвет ви давам,
нима зъл упрек заслужавам?“
Едва тогава госпожата
1656 си дала сметка, че вината
е в нея и се примирила
със мисълта, че би открила
друг рицар, който превишава
1660 мъжа ѝ по кураж и слава,
ала не искала от друг
да чуе за такъв съпруг.
Повярвала, че той все пак
1664 ще дойде... Но кога и как?
Девојката ѝ нарушила
забраната и се решила
отново да я увещава:
1668 „Нелепо е на чак такава
безсмислена тъга, госпожо,
да се поддавате. Дай Боже
да спрете вече да скърбите
1672 и своя чар да възродите.
С ранг благороден сте и с чест,
и никак не подхожда днес
високото ви положение
1676 на траурно усамотение.
Да, неизбежна е смъртта,
но храбростта и доблестта
все още живи са, ей Богу!
1680 А рицари достойни много
сега се срещат по земята.“
„Дано ти изгори душата
в катран, ако ме подведеш!
1684 Ще можеш ли да назовеш
един мъж само, който има
достойнства рицарски, сравними
със тези на мъжа ми?“ — „Ах,
1688 да, мога аз, но ме е страх,
че ярост пак ще ви обхване

и че ще чуя пак закани.“
„Не, няма!“ — „Е, тогава нека
1692 щастлива бъдете навеки
и Господ-Бог да ви помага!
Безсмислено е да отлагам
да ви го кажа — тук сме двете
1696 сами. Ала не ме корете,
че ще говоря най-открито!
От двама рицари, които
кръстосат мечове за бой,
1700 кой е наистина герой —
сразеният ли или тоя,
който е победил в двубоя?“
„Май в клопка искаш да се хлъзна?“
1704 „Не, просто аз се чувствам длъжна
на истината да заложа.
Сама разбирате, госпожо,
че този, който е надвил
1708 мъжа ви, се е проявил
като по-смел и силен, щом
успял е в неговия дом
да го прогони зле ранен.“
1712 „Не, тези глупости на мен,
нахалнице, недей ги дрънка!
Безсрамнице, излизай вънка
и тука да не се вестяваш!“
1716 „Аз не очаквах чак такава
неблагодарност. Вие бяхте
спокойна уж и обещахте,
че няма да се разгневите,
1720 а ето, че не си държите
на думата. Защо ли аз
така се доверих на вас?“
Тя пак отишла при Ивен,
1724 а той стоял обезверен
и питал се какво да стори
та с дамата да поговори.

Пък и не знаел засега,
1728 че бил причина за кавга
жестока между госпожата
и между девата сърцата.
А дамата, изнемощяла,
1732 изобщо през нощта не спала
и продължила да се пита
на извора каква защита
могла би да подсигури.
1736 Упреквала се тя дори,
че е постъпила ужасно
с девойката, а всъщност ясно
съзнавала, че не награда
1740 очаквала е тази млада
и предана до гроб девица.
Не от любов към онзи рицар
тя всеотдайно бе решила,
1744 че господарката си мила
ще утеша, за да надвие
скръбта си, и да ѝ разкрие,
че случай хубав се задава,
1748 че тя напълно заслужава
да е и в бъдеще щастлива.
Ако не бе така грижлива
към нея, щеше ли тогава
1752 девойката да настоява
да следва нейния съвет.
Решила тя, че занапред
към девата добра е редно
1756 по-благосклонно да погледне,
а и към рицаря, когото
бе обвинявала за злото,
което я е сполетяло.
1760 Най-сетне сметка тя си дала,
че спрямо нея, като дама,
фактически вина той няма.
А грешката си щом отчела,

1764 *тя мислен разговор^[41] повела
със рицаря: „Ти може би
не ще признаеш, че уби
мъжа ми...“ — „Истина е, аз*
1768 *сразих го с меч.“ — „Кажми тогаз
защо? Нима заради мен
от теб той беше победен?
Изпитваш ли към мен ненавист?“*
1772 *„Госпожо, как бих го направил
заради вас? Бог ме убил,
ако с такава цел съм бил!
Как аз бих сторил зло на дама?“*
1776 *„Разбирам чак сега, че нямаш
вина и честно си се бил.
И той теб също би убил,
ако е можел да го стори.*
1780 *Кой дръзнал би да го оспори?“
Така най-сетне госпожата
разбрала как стоят нещата
и чувствала, че запламтяла*
1784 *душата ѝ, но не разбрала
кой въглените съживява.
Приискало ѝ се тогава
да дойде девата... А тя*
1788 *дошла при нея сутринта
и с убедителни слова
се защитавала... Глава
навела дамата от срам,*
1792 *но чувствала, че силен плам
ѝ се разгаря пак в душата.
Покайвайки се за вината,
тя, след като се извинила*
1796 *на девата си, се решила
да я попита: „Драга моя,
кажете пак, отде е тоя
смел рицар, как се казва той?*
1800 *И ако е от знатен сой*

и не възникне пречка друга,
аз бих му станала съпруга —
имение ще има в дар
1804 и ще му бъде господар.
Най-важно е да се покаже
такъв, че никой да не каже:
«Онази ли? Тук всеки знае
1808 коя е и каква жена е:
омъжи се за онзи, дете
мъжа ѝ бе пробол в сърцето.»
«Кълна ви се, госпожо, в Бога,
1812 че този рицар ще е много
добър съпруг, красив и мил —
не се е друг такъв родил
на този свят до днешен ден.»
1816 «А как се казва той? — „Ивен.“
„Та той е от произход знатен,
изискан, храбър, деликатен...
Не е ли син на Уриен^[42]?“
1820 „Да, той му е баща рожден.“
„Кога ще дойде?“ — След пет дена.»
«Тъй късно ли? А пък на мене
се иска той до утре вечер
1824 да е пристигнал тука вече.»
— И птица да бе, няма как
за ден да долети тук чак.
Но аз ще пратя ей сега
1828 да го издирва мой слуга.
Ако той язди без умора
ще бъде на Артур във двора
до утре вечерта.“ — „Не зная
1832 как толкоз дни аз ще изтрая
сама в очакване тревожно.
Нима не е все пак възможно
по-бързо той да го направи?
1836 Понеже месецът изгрява
отрано, нека и нощта

превърне в ден, та сутринта
да бъде вече тук при нас.
1840 Повярвайте ми, че тогаз
каквото иска, ще му дам.“
„Не се страхувайте. Аз знам
какво да сторя. След три дни
1844 той ще се присъедини
към двора ви. А в това време
ще трябва спешно да се вземе
решение каква защита
1848 срещу враждуващата свита
ще може да осигурите,
та извора си да спасите.
От хората ви няма кой
1852 срещу врага да води бой
и затова ги съберете
и във очите им кажете,
че рицар с храброст непозната
1856 учтиво иска ви ръката,
но че ще вземете решение
единствено след одобрение
от тях. И аз ви уверявам,
1860 че рицарите ви тогава
женитбата ще одобрят,
защото ще предпочетат
с отбраната, с туй страшно бреме,
1864 не те, а друг да се наеме.
Те са страхливи и коварни,
и толкоз ще са благодарни,
че със загриженост злорадна
1868 пред вас на колена ще паднат.
Как този, който се страхува
от сянката си, ще воюва,
как той със копие и меч
1872 врага ще срещне в люта сеч?“
След тези думи госпожата
отвърнала: „И аз самата

- бях със такова намерение.
- 1876 Изобищо нямам възражение.
Но моля ви, не се бавете
тук повече и направете
така, че рицарят (дай, Боже!)
- 1880 да дойде колкото се може
по-бързо. Аз сега ще чакам
при свитата, броейки всяка
минута. Хайде, хайде, драга!“
- 1884 А пък девойката веднага
си дала вид пред господжата,
че пращала на път слугата,
но скришом при Ивен се скрила
- 1888 и своя план му съобщила.
Докато чакал, всеки ден
се къпел в банята Ивен,
тя решила го и му дала
- 1892 червена мантия, изцяло
във бисери и във позлата,
с тока изящна на яката,
с кесия и с красив колан
- 1896 от фин брокат златотъкан.
И след като го пременила,
на дамата си съобщила,
че в замъка от път далечен
- 1900 слугата се е върнал вече.
„А бъдещият ми съпруг
кога ще дойде?“ — „Той е тук.“
„Как, значи е дошъл? Тогава
- 1904 да идва! Ала да внимава
тук никой да не го съзре!
И вие гледайте добре
днес да не влиза друг при мен.“
- 1908 Повела девата Ивен
към стаята, но си прикрила,
доволството и споделила
със рицаря, че господжата

- 1912 май им усетила лъжата.
„Сеньор Ивен, — му рекла тя —
напразна бе ни хитростта,
защото дамата, за жалост,
1916 кроежите ни е разбрала.
Жестоко тя ме наруга
и настоя още сега
при нея да ви заведе.
- 1920 Аз сигурна съм, че беда,
сеньор, не ви очаква там,
но пък от нея лично знам,
че във затвор^[43] ще ви държат,
1924 тъй че да ѝ принадлежат
и тялото ви и сърцето.“
„Не се боя от туй, което
тя иска — казал ѝ Ивен. —
- 1928 Затворът ще е рай за мен.“
„Тогава дайте си ръката
и да вървим при госпожата.
Но ще ви дам един съвет:
1932 ще се държите занапред
към нея искрено и честно,
за да понасяте по-лесно
затворническите несгоди.
- 1936 Щом този мой съвет ви води,
дори в затвор не би могло,
сеньор, да ви се случи зло.
Да си приятел, означава
1940 да си затворник. С пълно право
твърди се, че ако обичаш,
ти сам се на затвор обричаш.“
Говорейки му все така,
1944 тя водела го за ръка,
додето те се озовали
при дамата. Ивен едва ли
спокоен можел да остане.
- 1948 Защо тук всъщност е поканен?

Те с влизането си видели,
 че върху алена постеля
 седяла дамата. Ивен
 1952 застинал в ужас, вцепенен,
 защото дамата стояла
 безмълвна като онемяла.
 Той си помислил, че навярно
 1956 тя нещо должно и коварно
 крои му. Ала в тоз момент
 чул как с глас доста притеснен
 девойката му рекла: „Ах,
 1960 проклета сто пъти да бях
 от Бога, вместо този рицар
 при тази тъжна хубавица
 да бях довела! Аз не знам
 1964 защо мълчи той като ням,
 защо стои като вдървен!“
 Тя после дръпнала Ивен
 встрани и заявила: „Няма
 1968 да ви ухапе тази дама!
 Сеньор, наместо да мълчите,
 опитайте да се сдобрите,
 да прояви тя добра воля.
 1972 На свой ред аз ще я помоля
 за прошка, че ѝ причинихте
 дълбока скръб, като убихте
 мъжа ѝ — Ескладос Льо Ру^[44].“
 1976 На колене, обзет от смут,
 Ивен към дамата тогава
 обърнал се: „Не се надявам,
 господжо, днес на снизхождение
 1980 и ще приема със смирение
 каквото сте решила с мен
 да сторите от този ден
 насетне.“ — „Ако ви убия?“
 1984 „Кълна се, че за мен самия
 това ще е най-висша чест.“

„Не съм се срещала до днес
с такъв човек. Под моя власт
1988 поставяте се сам, без аз,
сеньор, да съм ви задължила^[45].“
„Госпожо, извънмерна сила
така ме кара да говоря
1992 и всичко съм готов да сторя,
за да постигна изкупление
за тази смърт. Но провинение
аз всъщност нямам, разберете!“
1996 „Нима? Тогава ми кажете
да знам как станаха нещата,
щом не била у вас вината,
макар че вие моя мил
2000 съпруг в двубоя сте убил.“
Той казал: „Нямах избор друг
в двубоя с вашия съпруг!
Нима убийство е, когато
2004 нападнат си и с меч в ръката
от смърт и плен се отбраняваш
и тъй живота си спасяваш?“
„Напълно прав сте, затова
2008 не взех аз вашата глава.
Но как аз бих си обяснила
отде се взе онази сила,
накарала ви да склоните
2012 безмълвно да се подчините,
сеньор, на моите желания.
Ще ви простя без колебание,
но първо искам да науча
2016 защо така със вас се случи.“
„Уви, сърцето ми, госпожо,
това покорство ми наложи,
и нему подчиних се аз.“
2020 „Кой има над сърцето власт?“
„Очите.“ „Тях кой подчини?“
„Тях хубостта ви ги плени.“

„Каква вина пък има тя?“
2024 „Тя в мен разпали любовта.“
„Любов? Към кой?“ „Към вас!“ „Към мен?
Защо?“ — „Защото съм пленен
от обич: тя в кръвта ми бие.
2028 За мен най-скъпото сте вие,
от мислите за вас сърцето
ще бъде цял живот обзето.
От себе си по-силно вас
2032 обичам и под ваша власт
съм днес — или ме пощадете,
или главата ми вземете!“
„Ще пазите ли с меч в ръката,
2036 сир, онзи извор във гората^[46]?“
„От всеки бих го защитавал!“
„Добре, да сключим мир тогава!“
Така те бързо се разбрали.
2040 Вдовицата била събрала
васалите си на съвет,
затуй му рекла: „Най-напред
ще срещнете в онази стая
2044 бароните ми. Те желаят
да си намеря нов съпруг —
та той да властва вече тук
и защитава всички нас.
2048 Приемам брак да сключа с вас,
защото син сте на крал славен
и рицар, който няма равен^[47].“
Така придворната ѝ мила
2052 мечтата му осъществила.
Но най-доволен бил Ивен
от станалото в онзи ден
и към тържествената зала
2056 за среща с пажове, с васали
отправили се след това.
Щом влезнал с вдигната глава,
Ивен ги впечатлил така,

2060 че всеки скочил на крака
и сред почтителни поклони
чул как събраните барони
шептели: „По-достоеен няма
2064 за мъж на скъпата ни дама,
днес само най-отявлен враг
би бил против подобен брак.
И римската императрица
2068 за мъж би взела този рицар^[48].
Дано до ден-два бъдат тук
като съпруга и съпруг.“
Щом вътре влязла госпожата
2072 на малка пейка до стената
приседнала пред своя двор
и всеки вперил в нея взор.
Ивен подире ѝ вървял,
2076 в нозете ѝ да седне щял,
но тя го вдигнала веднага,
а после, както се полага,
поискала от сенешала
2080 пред умълчалата се зала
за ставащото да говори.
Той почнал с ясен глас: „Сеньори,
съседен крал реши война
2084 да води с нашата страна.
Той иска да ни разгроми,
да вземе нашите земи.
Преди петнайсет дни да минат,
2088 ще бъде всичко тук в руини.
От гибел, за да се спасим,
защитник е необходим.
Преди пет-шест години^[49] тук
2092 владетелката ни съпруг
по ваш съвет избра, но той
загина в смъртоносен бой.
Днес никой не ни защитава,
2096 а на жена не подобава

да се сражава с меч в ръката.
Тя, за доброто на страната,
мъж трябва пак да си намери
2100 смел, с благородни маниери.
В момента спешно се налага
по ваш съвет съпруг веднага
да вземе, за да защитим
2104 честта си и да съхраним
зачитания в този край
шейсетгодишен обичай^[50].“
Придворните се приближили
2108 до дамата — те одобрили
предложената им идея
и коленичейки пред нея,
те дали ѝ да разбере,
2112 че тъй ще бъде най-добре.
След куп молби и увещания,
уж против своето желание,
тя рекла им: „Добре, приемам
2116 заради вас за мъж да взема
до мен приседналия рицар.
Той с мен, най-клетата вдовица,
поиска брак да склучи днес,
2120 да брани мен и мойта чест.
Той благодарност заслужава.
Аз досега не го познавах,
ала за него всички казват,
2124 че храброст в битките показва,
че е прославен суверен
и син на краля Уриен.
Днес този мъж от знатен род
2128 с най-благороден произход
поиска да е мой съпруг.
За рицаря, приседнал тук,
сте чували да се говори.
2132 Ивен е той! Реших, сеньори,
за свой съпруг да го приема.“

„Госпожо, да не губим време —
й рекли те. — Не се бавете
2136 и още днес се оженете.
Ще бъде грях дори и час
да губим! Вслушайте се в нас!“
Без съпротива, тя зачела
2140 молбите им, като приела
да стане всъщност туй, което
допадало й на сърцето^[51].
Нали най-верните й хора
2144 я молели така да стори.
Та как не би се съгласила
и как ли би се усъмнила
тя в техния добър съвет?
2148 Дори жребец, летящ напред,
пришпориш ли го, по-бърз става!
И пред бароните тогава
те заключили тоз брак желан.
2152 След благослов на капелан
Ивен и госпожа Ландюк
били съпруга и съпруг.
А пък херцог дьо Ландюдет,
2156 известен с подвизи безчет,
й бил баща. След туй в палата
се разгоряла веселбата.
На сватбата дошли прелати —
2160 архиепископи, абати,
особи знатни и васали
на празника им се събрали.
Аз пищността на тържеството
2164 не ще описвам тук, защото
би ми отнело много време.

ЧРЕЗ този брак успял да вземе
Ивен на рицаря местото
2168 и в замъка, но и в леглото.
Покойният владетел славен

почти веднага бил забравен,
а новият бил оттогава
2172 триж по-ценен и уважаван.
И продължила веселбата
все тъй, чак до деня, когато
достигнала в палата вест,
2176 че до вълшебния им лес
със извора се бил добрал
Артур, прославеният крал,
със многобройната си свита.
2180 Пред свитата реч ядовита
Ке почнал нагъл, озлобен:
„Къде е храбрият Ивен?
Защо не е тук в този час?
2184 Уж се закле пред всички нас,
че всячески ще отмъсти
за братовчед си. Смел си ти,
щом си пиян, а пък не смееш
2188 да кажеш гък, щом изтрезнееш.
За празните слова едва ли
Ивен днес някой ще похвали!
Със храброст славел се голяма,
2192 а доказателства май няма.
Не само че не е храбрец,
а е най-обигран лъжец.
Защо ще ми се хвали той,
2196 че е смелчага и герой
и ще ме взема за глупак?
Храбрец е който знае как
хвалбите тъй да отминава,
2200 че вечно скромнен да остава.
Е, и лъжеца аз разбирам:
понеже все не се намира
кой да го хвали, действа сам
2204 без от лъжи да го е срам.
Пък и защо да го не прави?
Той спомен няма да остави

с измислени завоевания
2208 ни в песни, нито във предания.“
Ала Говен се възмутил
и липсващия защитил:
„Ке, стига вече, престанете,
2212 отсъстващия не хулете,
защото може в този ден
в нещастие да е Ивен
и затова да не е с нас!
2216 Той винаги е бил към вас
коректен.“ „Явно ви досаждам,
затуй ще спра да се обаждам.“
Дордето спорили така
2220 Артур стакана взел в ръка,
напълнил го и го изпискал
на камъка, защото искал
да види ще вали ли дъжд.
2224 Пороят рукнал изведнъж
и скоро след това в гората
със копие и меч в ръката,
пришпорил боен кон, решен
2228 да води бой, дошъл Ивен,
земите си да защитава.
Напред излязъл Ке тогава,
защото все желаел той
2232 пръв да се включи във двубой,
а после друг да продължава
с противника да се сражава.
Ке на каприза си държал
2236 и пръв пред краля настоял
да му окаже тази чест.
„Добре, Ке, пръв от всички днес
поискахте това. Разбирам,
2240 че нямам право да ви спирам!“
И Ке, добре въоръжен,
пришпорил коня. За Ивен
дошъл моментът, в който можел

2244 съперника си да изложи —
той лесно бил Ке разпознал.
И както всеки щит държал
в ръката си, те полетели
2248 напред и копията свели,
с длан, скрита в мека ръкохватка.
При разразилата се схватка,
с необузdana стръв подета,
2252 те копията на парчета
строшили с удари жестоки.
Парчетата в безброй посоки
летели. Скрит зад своя щит,
2256 Ивен със удар страховит
Ке проснал ничком на земята,
така че шлемът от главата
на сенешала отхвърчал.
2260 Ивен на него поглед спрял,
пожалил го, юздите взел
на коня му и го отвел
със себе си като трофей.
2264 Тълпата викнала: „Ехей —
към Ке! — В прахта лежете,
вий май забравихте шегите
и упреците озлобени.
2268 Но, хайде, днес ви е простено,
нали ви е за първи път!“
Ивен (тъй, както го дългът
изисквал) с коня се завтекъл
2272 при крал Артур и гордо рекъл:
„Кралю велик, благоволете
жребеца да си приберете,
защото аз не чувствам нужда
2276 да притежавам нещо чуждо.“
„Но кой сте вие? — казал кралят
Не мога да ви разпозная.
Я тежкия си шлем свалете
2280 и името си назовете.“

„Кралю, Ивен стои пред вас.“
И всички радост в този час
почувствали. Ке само там
2284 обхванат бил от гняв и срам.
На неговото унижение
за общо удовлетворение
сам кралят от сърце се смял.
2288 Говен от радост засиял,
защото като брат рожден
обичал и ценял Ивен
и в кралартуровата свита
2292 пред всички него предпочитал.
Артур поискал да узнае
от рицаря Ивен каква е
причината, зарад която,
2296 след като много бил препатил
и куп злини преодолял,
при него се е озовал.
Подробно доблестният рицар
2300 разказал как една девица
спасила го след тежък бой,
от нея как получил той
и пръстен със вълшебен камък,
2304 как после с вражеския замък
се е сдобил чрез брак щастлив.
Ивен поканил с тон вежлив
Артур да му окаже чест
2308 да му гостува с двора днес.
Приел с възторг добрият крал
и даже лично пожелал
със свитата си осем дни
2312 в двореца да се настани.
Благодарил Ивен и ето,
веднага всички на конете
към замъка се устремили,
2316 препускайки със всички сили.
Понеже водел хора знатни,

той пажа-соколар изпратил
напред, да съобщи в палата
2320 да се подготви госпожата,
че идва с гости най-отбрани.
Щом чула кой е той поканил,
съпругата била щастлива,
2324 че крал Артур при тях отива.
Разпоредила се веднага
да срещнат както се полага
такъв гост — важен и прославен.
2328 Побързал всеки да направи
каквото доблестната дама
му рекла, за да се отсрамят
пред краля. Нейните васали
2332 коне испански оседлали
и се понесли с тях напред
Артур, по дворцов етикет,
да срещнат, правейки шпалир.
2336 Щом го видели, рекли: „Сир,
добре дошъл сред нас бъдете
и в замъка се настанете
със достолепната ви свита!“
2340 Щом влезли, с радост и възхита
ги поздравили всички хора,
а вътре улиците, дворът
с килими вред били застлани
2344 във чест на гостите избрани.
И заради горещината
над всички сгради край палата
били раздиплили коприна —
2348 на сянка гостите да минат.
Щом вътре групата въвели
от гръм по-силно заехтели
тръби, рогове, барабани,
2352 цимбали, флейти и тимпани.
Девици в хор запели песни,
а с изпълнения чудесни

се проявили куп жонгльори.
2356 Слуги, придворни и сеньори
посрещнали с възторг голям
Артур и свитата му там.
И дамата се появила
2360 в наметка с хермелин и свила,
достойна за императрица.
Блестяла в нейните къдрици
и диадема със рубини.
2364 Чертите ѝ прекрасни, фини
излъчвали такава радост,
че тя била във своята младост
и от богиня по-красива.
2368 Подире ѝ тълпа щастлива
Артур приветствала в захлас:
„Щастливи сме, че е сред нас
крал, като който няма втори!“
2372 Не смогвал той да отговори
на всички, но видял тогава,
че дамата се приближава,
с ръка към стремето посяга...
2376 Артур от коня си веднага
чевръсто скочил на земята
и чул гласа на госпожата:
„Благословен да е тоз ден,
2380 защото вие и Говен
приехте да ни посетите!“
„Госпожо — рекъл той с възхита, —
все тъй пленителна бъдете
2384 и радостен живот водете!“

Галантно, според етикета,
прегърнал я, а тя обзета
от радост също го прегърнала
2388 и тъй при свитата се върнали.
Не съм чул нийде някой друг
с гостоприемство като тук

да е посрещан по света.
2392 Не ще описвам щедростта,
ни грижите им изобилни,
че думите ми са безсилни.
Ще ви разкажа аз все пак
2396 за нещо любопитно: как
с добрата воля на съдбата
съюз на слънцето с луната
настъпил. За кого говоря?
2400 За онзи рицар, който в двора
блестял със храброст, с ум и чест,
каквито никой рицар днес
във кралството не притежава.
2404 И както слънцето огрява
с лъчите всички, тъй и той,
с прославата си на герои —
над всички рицари блестял
2408 и служел им за идеал.
Сега ще разберете вие,
че зад луната пък се крие
девица мила и почитена,
2412 с неземна хубост надарена
и със коса като смола.
На всички в замъка била
известна с името Люнет^[52].
2416 Със добродетели безчет
блестяла и сеньор Говен
от хубостта ѝ бил пленен^[53].
„Приятелко — ѝ казвал — мила“,
2420 от смърт защото е спасила
Ивен. На смелата девица
обрекъл се тоз храбър рицар
и обещал да ѝ помага.
2424 Разказала му тя веднага
как първо в каменната зала
Ивен от смърт е отървала,
и как тя след известно време,

2428 след увещания големи,
склонила госпожа Ландюк
Ивен да вземе за съпруг.
При чулото се просълзил
2432 от смях Говен и заявил:
„Дарете ме със тази чест
да бъда рицар ваш от днес,
в добро и зло, във всеки час
2436 ще бъда винаги до вас.
Дано един ден не решите
с друг рицар да ме замените.
Бъдете вечно моя дама!“

2440 Тя със признателност голяма
отвърнала му и обет
си дали те, че занаяпред
във дружба дните им ще минат.
2444 А в тоз момент над шейсетина
красавици от знатен род
с най-благороден произход,
развличали се в кръшен смях.
2448 А и мъжете редом с тях
се веселели: със милувки,
с прегръдки нежни и с целувки
забавно празникът минавал.
2452 Но най доволен бил тогава
Ивен, защото бил успял
с достоен прием своя крал
да срещне. А жена му мила
2456 такива грижи проявила,
че някой би ги взел за зов
към авантюри и любов.
Уви, вред шества глупостта —
2460 не е любов учтивостта!
Ако на някого се струва
любезността любов, рискува
да бъде обявен за смешен

2464 заради извода си грешен
и тъй отблъсква добротата.
А седмицата във палата
преминала в игри, веселие
2468 и възхитително безделие —
в горите ходили на лов,
в потоците на риболов
или на излет по земите
2472 и замъците, придобити
чрез брака на Ивен наскоро.
Развличали се всички хора
с най-ведри чувства във душата.
2476 Настъпил край за тържествата
и крал Артур решил тогава
на дълъг път да се отпрати.
Ала преди да си заминат,
2480 придворните му домакина
обсипали с молби безброй
да тръгне с тях на път и той.
Заубеждавал го Говен:
2484 „Нима, приятелю Ивен,
от тези сте, които бракът
заставя да избягват всяко
предизвикателство? За срам
2488 е който се отказва сам
от съществуване достойно,
за да живее по-спокойно.
Когато доблестният рицар
2492 си има дама хубавица,
туй повече го задължава
да търси почести и слава.
Загубва нейната любов
2496 мъжът, ако не е готов
заради нея да се бори
и подвизи безчет да стори.
Строшете брачните окови,
2500 ще идем на турнири нови

с триумф там да се отличите,
а не ревнив тук да стоите.
Елате! Рицарят воюва
2504 дори главата да му струва^[54].
В двубои смело се впуснете
и нова слава спечелете.
Не чакайте. С мечтите само
2508 не се постига чест голяма^[55].
Държането ви ме тревожи,
а мъжката ни дружба може
и да пострада, но не смятам,
2512 че точно в мен ще е вината!
Когато дълго продължава,
насладата ни отегчава
и често много ни дотяга.
2516 Ала когато се налага
да я постигнем търпеливо,
това ни прави по-щастливи.
Да чакаш радост в любовта,
2520 туй означава във жарта
дърво зелено да се хвърли.
Изпърво то ще се опърли,
а след това ще запламти.
2524 Когато с нещо свикнеш ти,
е трудно да се разделиш
със него, даже да държиш
да стане. Ще ви кажа честно —
2528 и аз не бих напуснал лесно
жена тъй хубава. За Бога,
бих се побъркал от тревога
от болка и от притеснение
2532 да взема трудното решение!
Човек съвети бързо дава,
но с тях не се съобразява,
когато лично го засягат.
2536 Съветниците най дотягат,
когато проповеди казват,

а те самите не ги спазват^[56].“

2540 Така Говен през онзи ден
съветвал рицаря Ивен.
Той доводите не оспорил,
но искал първо да говори
с жена си — щом не възразява,
2544 за зло или добро, тогава
и той в Бретан би се завърнал.
Ивен веднага се обърнал
към своята съпруга млада
2548 със страх, че ще я изненада,
и рекъл: „Драга ми съпруго,
кълна се, че освен вас друга
за мен по-скъпа в тоз свят няма.
2552 Отправлям ви молба голяма
да сторите това, което, което
желае с трепет днес сърцето
Жена му, отзивчива, мила,
2556 на своя мъж не възразила,
но пожелала да узнае
все пак молбата му каква е,
а след това да обещава.
2560 Ивен признал, че се надява
в турнири нови да се бие
и с почести да се покрие,
та за страхлив^[57] да го не смятат.

2564 «**ВЪРВЕТЕ** — рекла госпожата, —
но се върнете след година.
Свети Йоан като отмине,
ви давам осем дни и нощи.
2568 Ако след този срок все още
ви няма, любовта ми, скъпи,
на злоба място ще отстъпи.
Да, любовта ни е залог
2572 за продължителния срок.
Аз дадената дума спазвам

и никога не я погазвам.
Ако в уречения ден
2576 не сте си в замъка до мен,
кълна се, ще ме хване яд
и ще ви чакат шах и мат^[58].»
Щом чул това, се просълзил
2580 Ивен и тихо промълвил:
«Голям е този срок, госпожо!
Заклевам се, че ако можех
да се превърна в гълъб, аз
2584 летял бих всеки ден до вас.
Надявам се, че Господ-Бог
ще ни отсъди по-къс срок.
Уви, човекът предполага,
2588 но само Господ разполага
и койкой никога не знае
какво съдбата му вещае.
Но ако бъда аз пленен
2592 или от болест повален,
нали над мен ще се смилите
и срока ще ми продължите?»
«Ако тъй стане (не дай, Боже!),
2596 естествено, че ще отложа
аз уговорения срок,
и злото, рекъл ли е Бог,
ще ви отмине, щом съм аз
2600 в мечтите ви. За добър час
тоз пръстен, мили, си сложете
и тайната му запомнете:
във камъка се крие тя.
2604 Ако сте верен в любовта,
той по-добре и от стомана
ще пази вас от всяка рана
и непрекъснато ще бди
2608 да не ви сполетят беди.
Додето любовта е жива,
от злото той ще ви прикрива^[59].

Единствено на вас до днес
2612 оказвала съм тази чест
като залог за любовта ми.»
След думите добри и прями
през сълзи те си взели сбогом.
2616 Артур решил, че чакал много
и че е вече крайно време
на път далечен да поемат.
Разпоредил веднага кралят
2620 конете да се оседляят.
След малко рицарите смели
на път отново пак поели.
Как да опиша в онзи ден
2624 потеглянето на Ивен?
С прегръдки, сълзи и милувки
и с парещи от страст целувки
той със жена си се простил
2628 и тръгнал тъжен и унил.
Край дамата се насъбрали
в кортеж девици и васали
със крал Артур да се сбогуват,
2632 преди оттам да отпътува.
Но нямам време да опиша
аз този миг така възвишен.
Артур видял скръбта голяма
2636 на ронещата сълзи дама
и с добротата си присъща
той я помолил да се връща
и, нажалена и унила,
2640 с мъжа си тя се разделила.
Ивен със горестно лице
оставил своето сърце,
душата си неутешима,
2644 при своята жена любима.
И само неговото тяло
след крал Артур едва вървяло.
Но тяло без сърце, уви,

2648 нима могло би да върви?
Кой виждал е такова чудо?
Но ето че, макар и трудно,
напред Ивеновото тяло
2652 и без сърце все пак вървяло —
да си остане то решило
и с тялото не продължило.
Добре живеело сърцето,
2656 а тялото било обзето
от вездесъщата Надежда,
че ще се съберат. Изглежда,
че то в Надеждата все пак,
2660 незнайно ни кога, ни как
като сърце се е вселило^[60].
Но тя, уви, не се свенила
на клетвите да не държи.
2664 Сърцето с подлост и лъжи
подвела срока да не може
да спази и да го изложи.
Оставил си Ивен жената
2668 в дома и със Говен страната
кръстосвали на дълж и шир
и нийде нямало турнир,
във който да не се представил
2672 и с храброст да не се прославил,
защото винаги в двубой
излизал победител той
за радост на Говен. В безчет
2676 турнири победил навред
Ивен и срокът бързо минал.

ЧЕ почва втората година
Ивен така и не разбрал.
2680 През август крал Артур събрал
в град Честър^[61] своя двор... Но ден
преди това в турнир Ивен
се бил — там слава на герой,

2684 според мита^[62], спечелил той.
С Говен в нощта, щом паднал мрак,
те си устроили бивак
извън града, че не желали
2688 да бъдат в свитата на крал и
потърсили усамотение.
Но да изкаже поздравления
за подвизите многобройни,
2692 със група от най-славни воители,
сам крал Артур дошъл при тях^[63].
Сред приказки, шеги и смях
Ивен внезапно пребледнял,
2696 досещайки се, че бил дал
на своята жена обет.
От угризения обзет,
че е излъгал своята дама
2700 изпаднал той в тъга голяма,
не се сдържал и от очите
от срам потекли му сълзите.
Тогави страдацията рицар
2704 видял, че някаква девица
лети към шумния им стан,
възседнала един кон вран.
Пред тях се спряла и веднага,
2708 без някой друг да ѝ помага,
тя скочила от стремената.
Щом разпознала сред тълпата
Артур, наметката свалила,
2712 почтително се поклонила
и в шатрата пред него спряла.
За миг не се поколебала
и каза, че има чест
2716 от господарката си днес
да поздрави Артур, Говен
и всички други без Ивен,
защото бил голям хитрец,
2720 лъжец, мошеник и подлец

защото, паднал под властта
неудържима на страстта,
обета си е той забравил
2724 и дамата е изоставил.

«Той чувствата на мойта дама
погази с подлост и измама.
За него всичко бе игра,
2728 с жена си той се подигра,
като с грабителски ръце
открадна нейното сърце,
хитрувайки, че от любов
2732 да стори всичко е готов.
Но истинският влюбен знае,
че взетото сърце мечтае
със другото да се сберат
2736 и заедно да затуптят.
Крадците само се преструват,
че силни чувства ги вълнуват
и лъжат другите, додето
2740 отнемат им със взлом сърцето.
Ивен жена си оскърби
и нейното сърце разби,
защото в срок не се завърна
2744 и клетото сърце не върна,
напук на рицарските нрави.
Ивен, ти лесно май забрави,
че срокът бе една година.
2748 Свети Йоан отдавна мина.
Тоз празник бе определен
за краен срок — на този ден
да си пак в своя дом, нали!
2752 Ивен, ти всичко провали
и от това най-много страда
сега съпругата ти млада.
На срока дните в своята стая
2756 тя отбелязваше — да знае

до края колко ѝ остават.
Щом някой влюбен е, тогава
за другия все мисли той
2760 и няма ден и нощ покой.
Животът става немислим
далече от човек любим.
Но ти със своите игри
2764 предаде всички ни, дори
довереницата — онази,
която те от смърт опази.
Ти дамата ни оскверни
2768 и на обета измени.
След сторените ѝ обиди
тя не желае да те види,
а пръстена ѝ — ценна вещ,
2772 държи чрез мен да ѝ дадеш
обратно!» Гневната девица
ругала смаяния рицар,
а после от Ивен насила
2776 тя бързо пръстена свалила.
Със всичките си взела сбогом,
но без Ивен, защото много
го мразела и тя самата
2780 за подлостта към госпожата.
Объркан, страдащ, унижен,
отчаян и обезверен,
обхванат от небивал срам,
2784 той искал да остане сам,
във вдън земята да се скрие,
та никой да не го открие,
направо да потъне в ада
2788 и там в безмълвие да страда.
Ивен жестоко се винил,
че на жена си причинил
злини, че щастието вече
2792 сам той прогонил е далече.
След тежката самоприсъда

за сир Ивен животът бѣден
бил от смъртта дори по-страшен.
2796 Съвсем покрусен и уплашен,
че вече трудно се владее
и има риск да полудее,
излязъл. Кой да предположи
2800 какво душата му тревожи,
че да го спре? Ивен навън
в нощта като в кошмарен сън
поел — със болка във душата
2804 и със световъртеж в главата,
като същински луд. И ето,
че той, вървейки през полето
и не намирайки утеха,
2808 разкъсал новата си дреха
и хукнал гол. След час, след два ли
смутени рицари, васали
потърсили го по мерите,
2812 в градините и из горите,
но никъде не го открили.
Той, както тичал с всички сили,
не щеш ли, срещнал сред нивята
2816 младеж с лък и стрели в ръката.
И всичките му пет стрели
по-остри от бръснач били.
Ивен за миг се посъвзел,
2820 оръжието му отнел
насила, въпреки че бил
отпаднал духом и унил
и че напълно бил забравил
2824 какъв е и какво е правил.
Така, с лъка и със стрелите,
той се преселил във горите,
като дивак живял от лов
2828 и дивеча ядял суров^[64].
Един ден, както гол вървял,
край горска къща той съзрял

отшелник, който разоравал
2832 тревясала земя корава.
Отшелникът го забелязал,
че приближава, и си казал,
че голият най-вероятно
2836 е луд, и се прибрал обратно
в колибата си. Но той бил
тъй милосърден, че решил
на своето прозорче тясно
2840 да сложи малко хляб и прясна
вода. Едва ги той оставил,
и скитникът, без да се бави,
веднага в хляба зъби впил.
2844 Коматът твърд и черен бил
и никога до този ден
подобен не бил ял Ивен:
бил целият покрит със плесен
2848 и несъмнено бил замесен
от много евтино брашно,
примесено със плява. Но
пристигналият в своя глад
2852 комата кисел, сух, баят
с наслада почнал да преглъща.
И хлябът черен се превръща
в най-вкусно нещо, щом си гладен.
2856 Ала дошлият бил и жаден,
изпил веднага той водата
и пак потънал във гората,
за прежния живот суров
2860 на изпитания и лов.
Отшелникът във страх дълбок
горещо молил Господ-Бог
безумецът да се не връща
2864 пред неговата скромна къща.
Но който своята прехрана
открива нейде, без покана,
обича да се връща пак.

- 2868 Отшелникът пред своя праг
откривал всеки божси ден
оставен дивеч от Ивен
от благодарност за храната,
2872 която често пред вратата
на къщата му той намирал.
Инокът дивеча одирал,
а след това печел месото.
2876 Веднъж готово печивото,
макар без сол и без подправки,
било най-вкусната гощавка
със ечемичен хляб с вода
2880 за нашия герой в беда.
Инокът кожите продавал
и с хляб за двама се снабдявал —
ту чер и клисав, ту пък — бял^[65].
2884 Животът им така вървял,
ала един ден две девици
видели страдащия рицар
да спи гол във гората гъста.
2888 И господарката им също
със тях била. Щом го съзряла,
една от двете дотърчала
до него, за да види кой
2892 потърсил е в леса покой.
И щяла лесно да познае
по облеклото кой това е,
защото преди доста често
2896 се случвало тя да го среща.
Но той гол на земята спял
и трудно някой би разбрал
кой е горкият бедстващ мъж.
- 2900 Тя взряла се и изведнъж
върху лицето му видяла
стар белег и го разпознала.
След като бил в двубой ранен,

2904 със този белег бил Ивен
останал... Нямала съмнение
девойката, че туй Ивен е.
Обхваната от смут безкраен,
2908 почудила се тя каква е
на този знатен мъж вината,
за да лежи гол сред гората,
какво ли с него се е случило,
2912 защо така се получило.
И без съня му да смущава,
се върнала, за да разправи
на другите как е видяла
2916 Ивен и как го е познала.
Аз трудно бих описал днес
със колко болка в онзи лес
през сълзи и в печал голяма
2920 тя казала на своята дама:
«Госпожо, спящият там мъж
Ивен е — рицарят могъщ,
незнаещ слабост или страх.
2924 За Бога, но какъв ли грях
изплаща този благородник,
та гол и бос е като бродник?
От теглила и от печал
2928 изглежда като полудял.
Той е в такова положение,
с тъй жалък вид, че според мене
в живота си е нещо сбъркал
2932 и затова се е побъркал,
та гол и бос в гората спи.
Но ако Бог го подкрепи
и своя ум възвърне той,
2936 Ивен, великият герой,
ще ви помогне във войната
срещу граф Алие, която
започна графът вероломно.
2940 С Ивен надмощие огромно

ще имате при битки тежки.
Ако за сторените грешки
чрез мъките си е платил,
2944 тогава Бог би се смилил
и разума му би възвърнал.»
А господарката отвърнала:
«Ако след своя сън дълбок
2948 не хукне, с помощта на Бог
ще търсим средства да помогнем
той лудостта си да надмогне.
Аз знам най-сигурно лечение,
2952 за да получи облекчение.
Балсам получих от Моргана^[66],
а той лекува всяка рана
и всяко тежко състояние,
2956 дори и умствено страдание.
Тоз цар стократно е изпитан.»
До своя замък после трите
отишли — бил на миля само
2960 (обаче двойно по-голяма
е тяхната по дължина
от тази в нашата страна).

Щом влезли вътре, госпожата
2964 с грижовността си всепризната
до неголям сандък се спряла
балсама взела и го дала
на девата, но със заръка
2968 със част от него да натърка
на рицаря Ивен челото
и слепите очи, защото
мехлемът явно бил вълшебен,
2972 с неоспорим ефект целебен
и щял ума му да възвърне
(а пък остатъка да върне).
За рицаря, в леса лежащ,
2976 тя дала и прекрасен плащ,

и дреха от червена свила,
а след това ѝ наредила
със два жребеца бързешката
2980 да се отпрати към гората.
Но девата и друго взела:
наметка, риза със дантела,
обуща с бляскави обкови
2984 и гащи и калцуни нови.
Ивен все още спял, когато
с конете влязла тя в гората.
А после смелата девица
2988 над болния и страдащ рицар
съвсем спокойно се навела
и се с лечение заела.
Намазала мъжа изцяло —
2992 глава, лице, ръце и тяло,
защото искала веднага
да почне то да му помага,
макар че на добрата дама
2996 тя трябвало част от балсама
да върне в малката кутия.
В грижовната си записия
до край използвала го тя,
3000 за да прогони лудостта.
В леса под слънцето горещо
размазвала балсама вещо
додето свършил без остатък.
3004 С две думи, за да бъда кратък,
тя с мазането прекалила.
Дори да бе употребила
и стотна част, но за главата,
3008 пак би бил хубав резултатът.
Тя празната кутия бързо
прибрала, до конете вързани
отишла и зад тях се скрила.
3012 Ала одеждите решила
да му остави, за да може,

щом се събуди, да ги сложи,
ако разсъдъка му Бог
3016 възвърне след съня дълбок.
Изчакала край дъб голям
мъжът да се събуди сам.
Ивен с ума си се събудил,
3020 ала видът му го учудил
и го обхванал срам, защото
гол спал дълбоко под дървото.
И по-добре, че не научил
3024 какво преди му се е случило.
Той дрехите със изненада
съгледал на тревата млада.
Не знаел кой там ги е сложил,
3028 но стреснат, да не се изложи,
ако гол в горската дъбрава
познат го срещне, той тогава
дори миг повече не чакал
3032 и бързо дрехите облякъл.
Огледал се след туй да види
дали случайно някой иде
да върши нещо из гората.
3036 Изправил се, ала краката
отказвали да го държат
и имал нужда, за пръв път,
от помощ. Той след болестта
3040 все още чувствал тежестта
на преживените несгоди
и трудно можел сам да ходи.
Привидно девата нехайно
3044 повела коня, уж случайно
минавала в гората там.
Придвижвайки се мъчно сам,
Ивен изпитвал притеснение,
3048 че има нужда от лечение,
а няма кой да му помага,
затуй отправил зов веднага

към тази дева ведролика.
3052 Тя, уж не виждайки кой вика,
край него заобиколила.
Ивен, уплашен, с всичка сила
отново викнал притеснен:
3056 «Девойко, хей, към мен, към мен!»
Девицата едва тогава
започнала да приближава
към него — с тази хитрина
3060 целяла умната жена
да го подлъже, че не знае
отде е, кой е и каква е
била съдбата му до днес,
3064 та е заспал гол в този лес.
Пред него рекла: «Сир, кажете,
защо тъй силно ме зовете?»

«Девойко, пожела съдбата
3068 да се събудя сред гората,
но как попаднах тук, не знам.
За Бога, всичко ще ви дам
ако жребец ми подарите
3072 и от бедата ме спасите!»
«Добре, сир, аз разбрах веднага,
че трябва да ви се помага,
та затова след мен вървете.»
3076 «Къде?» «След крайните дървета,
полето дето се простира
там замъкът ни се намира.»
«Дали ще мога нещо аз
3080 да сторя някой ден за вас^[67]?»
«Да, може, но при положение,
че след двуседмично лечение
напълно се възстановите.
3084 Вземете, сир, сега юздите
на коня и елате с мен.»
На коня се качил Ивен

и двамата на път поели.
3088 Но ето, че за малко спрели
на мост хем дълъг, хем широк
над вир разпенен и дълбок.
И там, във водната стихия
3092 момата празната кутия
захвърлила със всичка сила,
защото тя била решила
на дамата да обясни
3096 как от шумящите вълни
жребецът трепнал, как самата
тя се спасила от водата,
но, искайки да се предпази
3100 от разярените талази,
кутията си изтървала.
С такава хитрина избрала
да обясни на своята дама
3104 защо се връща без балсама.
Отишли в замъка и там
стопанката с възторг голям
Ивен посрещнала, а после,
3108 оставяйки за малко госта,
попитала момата где е
сега балсамът чудодееен.
Тя истината ловко скрила
3112 и липсата му обяснила
със злополуката в реката.
Ядосала се госпожата
и рекла: «Загуба голяма
3116 е туй за мен, защото няма
кутията да видим вече.
Отнесена е надалече
и по-добре да я прежалим.
3120 Щом вършиш добрина, едва ли
е нужно да очакваш ти
с добро да ти се заплати^[68].
На този мъж добро желаех,

3124 но своя ценен цяр накрая
загубих безвъзвратно аз.
Все пак, щом той е тук у нас,
към него дръжте се грижливо.»

3128 «Словата ви са справедливи —
пред две злини е по-добре
една човек да избере.»
За загубата вече спрели

3132 да мислят те и се заели
да го лекуват ден след ден.
Изкъпали с вода Ивен,
понамалили му косата

3136 и му обръснали брадата.
Така, подстриган и измит,
той пак добил човешки вид^[69]
и всяко негово желание

3140 те изпълнявали с внимание:
и кон му дали, и доспехи,
оръжие и нови дрехи.
Един ден, май че вторник бил,

3144 граф Алие се появил
и почнал да опустошава
навред. От замъка тогава
мъжете — някой със тояга,

3148 друг с меч — излезли и веднага
срещу врага се устремили.
Вразите им се укрепили
в засада покрай тесен път,

3152 та там отпор да им дадат.
Ала Ивен напред излязъл,
и вече оздравял, се врязал
сред мародерите без страх.

3156 Ударил първия от тях
с такава сила, че боецът
в прахта се строполил с жребеца
с пречупени гръбнак, ръце

3160 и с пръснато от страх сърце.

След този удар страховит
Ивен, прикрит зад своя щит,
пришпорил коня си чевръст
3164 и всички той околоръст
разгонил бързо. И преди
човек да преброи до три,
той четири войника вражи
3168 успял със коня си да смаже.
Така те заплатили бързо
за безразсъдната си дързост.
Той тъй мъжествено се бил,
3172 че с подвига си възхитил
останалите. Всеки воин
с кураж нечуван влизал в бой,
от този рицар вдъхновен.
3176 Дори човек обезверен
надмогва боязливостта
и се изправя пред смъртта,
щом рицар смел го вдъхновява
3180 за нови подвизи и слава.
Така те, придобили сили,
противниците си сразили
и завладели теснината.
3184 Високо горе над стената
от кула дамата следила
как нейната войска се била.
След тази битка страховита
3188 околността била покрита
със мъртви и ранени воини.
Но вражите по-многобройни
били: във този бой ужасен
3192 Ивен, всесилен и безстрашен,
върхлитал върху враговете,
от паника и страх обзети,
като орел на гургулици.
3196 И всички, гледайки тоз рицар
как води със врага сражение,

си шепнели със възхищение:
«Ах, колко смел войник е той!
3200 Ах, колко храбро влиза в бой!
И враговете с колко стръв
напада — сякаш гладен лъв^[70]
елени и сърни връхлита.
3204 Чрез него нашата защита
е придобила нова сила.
Той е за всички нас закрила
и всеки с копие и меч
3208 се впуска храбро в люта сеч,
от подвига му вдъхновен.
От всички ни благословен
да бъде и вовек почитан!
3212 Я вижте как громи вразите!
Я вижте как върви напред
и с меча си сече наред!
При всеки удар бликва кръв!
3216 При всеки щурм той все е пръв,
не мисли да се защитава,
а удари да им раздава.
Той от смъртта не се страхува,
3220 вразите смело атакува
и със жребеца си ги гази,
без от врага си да се пази,
защото неговият щит
3224 на сто парчета е разбит!
Към никой враг той милост няма,
а с ярост двойно по-голяма,
със сила двойно по-могъща
3228 на всеки удар той отвърща.
И целият Аргонски лес
на копия да беше днес
направен, нашият герой
3232 би строшил всички в този бой.
Дори Роланд със Дюрандал
не се е бил за своя крал

със тъй голямо мъжество
3236 в Испания и в Ронсево^[71],
ни с турците^[72] се е сражавал.
Дори да имаше в състава
на графа рицари по-смели,
3240 калени в битки и дуели,
и те във днешното сражение
понесли биха поражение!»
Със право някои твърдели,
3244 че таз, която ще спечели
и ще опази любовта му,
ще е щастливка най-голяма,
че с качества си безброй
3248 сред хората изпъквал той
като луната сред звездите.
Тъй очаровани били те,
че всеки в замъка се питал
3252 не може ли той повелител
на областта им да остане
и мъж на дамата да стане.
Сърцата им през онзи ден
3256 спечелил с храброст сир Ивен,
а разнебитеният враг
спасение потърсил с бяг.
Ивен след него без умора
3260 се втурнал с верните си хора,
които в тежката война
до него, като зад стена
от камък, чувствали защита.
3264 Над враговете си връхлитали,
додето те се изтощили,
коне и хора повалили
и ги насекли на парчета.
3268 Сред падналите по полето
част от останалите живи
търчели и крещели диво
и гинели в жестока сеч.

3272 Щом графът хукнал надалеч
да бяга, рицарят ни смел
в галоп след Алие поел.
В последното му укрепление
3276 в едно гористо възвишение
уплашен, стреснат, уморен,
бил графът от Ивен пленен,
без някой да го защитава.
3280 С тон повелителен тогава
Ивен на графа заявил,
че вече го е победил.
Щом няма накъде да бяга,
3284 той длъжен е обет веднага
да му даде (надлежна мярка
пред доблестната господарка),
че в замъка Нороазон^[73]
3288 той, според воинския закон,
покорно ще остане в плен.
Той дал обет, след туй Ивен
му казал бронята пробита,
3292 и счупения шлем, и щита
и меча да си предаде.
Ивен щял да го заведе
сам в замъка, защото той,
3296 го е пленил след страшен бой
и е спечелил тази чест.
Но преди тях добрата вест
разчула се и всички жители
3300 да ги посрещнат се затичали,
предвождани от своята дама.
Ивен с тържественост голяма
пленения граф им предал.
3304 Покорно графът обещал
пред победилата го свита,
че ще възстанови щетите
от набезите си в страната.
3308 Обет той дал на госпожата,

че лично ще я възмезди
за всички сторени бедни,
че къщите опожарени
3312 ще бъдат пак възстановени
и вече ще живеят в мир.
Щом графът свършил най-подир
и пактът бил узаконен,
3316 помолил дамата Ивен
да разреши да си отива.
Тя щяла да е най-щастлива,
ако склони той да ѝ стане
3320 съпруг и в замъка остане,
ала Ивен не дал и дума
за брак такъв да се издума
и на мига на път поел^[74].
3324 Понеже воинът не приел
молбите ѝ, добрата дама
потънала във скръб голяма.
Та той от гнет я бил спасил,
3328 граф Алие като разбил,
и на мечти се тя отдала
по него. Той избрал раздяла,
а дамата, като отплата,
3332 била готова със палата,
с владенията си, с пари
за подвига да го дари,
ако останел той при нея.
3336 Ала за нейно съжаление
той недвусмислено решил
по пътя си да продължи
и за да не се бави много,
3340 веднага с всички взел си сбогом.
Ивен поел напред умислен
и както яздел си записан,
навлязъл в лес, където той
3344 дочул ужасен рев и вой.
Ивен, без никак да се бави,

във таз посока се отправил
и странна гледка там видял:
3348 лъв, който ужасен ревял
безспир, с опашка във устата
на люспеста змия, която
по него бълвала жив огън^[75].
3352 Това озадачило много
Ивен, но той за кратко време
решил какво да предприеме —
кому да се даде подкрепа.
3356 Той сметнал, че ще е нелепо
на твар жестока да се дава
подкрепа, а нали такава
била змията — хем със стръв
3360 тя хапела горкия лъв,
хем лапите му изгорила.
Ивен така тя отвратила,
че той решил да я убие.
3364 Повдигнал щита да се скрие
от огнедишащата паст
на този звяр, изпаднал в бяс
и бълващ пламъци и дим,
3368 а после с жест неумолим
извадил меча. Щом змията
убиел, би приел борбата
и със лъва, ако и той
3372 нападнел нашия герой.
И щом като Ивен решил,
че по-необходим би бил
на страдащия горски цар,
3376 със меча люспестата твар
започнал ядно да сече.
Така парче подир парче
противното отровно тяло
3380 наоколо се разхвърчало.
Ивен, при тази сеч юнашка,
и част от лъвската опашка

отсякъл, тъй като змията
3384 така си стискала устата,
че в кръвожадната ѝ пап
останала известна част
и от опашката: туй зло
3388 предотвратимо не било^[76].
Ивен след удара си точен
очаквал, че лъвът ще скочи
веднага, за да го напада.
3392 Но за голяма изненада
лъвът със своето поведение
разкрил, че има намерение
безстрашния освободител
3396 за господар и повелител
дорде е жив, да припознава.
На задните крака тогава
изправил се и в сълзи цял
3400 към него предните прострял,
за да покаже с този жест,
че е за него висша чест
да смята храбрия Ивен
3404 за свой всевластен суверен.
Ивен след схватката сурова
избърсал змийската отрова
от меча, после го поставил
3408 в канията и се отправил,
на кон по дългия си път.
Но в този миг със скок лъвът
до коня му се появил
3412 и в пътя му го придружил:
за цял живот останал той
до него като часовой,
за да му служи за защита,
3416 когато някой се опита
с Ивен да се разправя^[77]. Пръв
се движел доблестният лъв,
та по долитация вятър

3420 и по следите по земята
да търси дивеч за храна,
било елен, било сърна.
За хищническата порода
3424 гладът и дивата природа
съдба такава са избрали.
Лъвът все тъй отпред вървял и
внезапно мирис доловил
3428 на дивеч. Мигом се извил
той към Ивен да разбере
как ще е редно най-добре
във този случай да постъпи,
3432 та волята да не престъпи
на смелия си господар^[78].
Ивен поопознал тоз звяр
и виждал, че щом ход забавел,
3436 и звярът като него правел.
Обаче щом лъвът усетел,
че също и Ивен обзет е
от мисли за успешен лов,
3440 на всичко вече бил готов.
Ивен като на куче бързо
подвикнал. Въздуха усърдно
лъвът задушил и сърна
3444 открил в съседна долина.
Той на мига я уловил
и с ловък скок я повалил,
а после опитният лъв
3448 изпил горещата ѝ кръв.
Накрая звярът острозъб
преметнал тялото на гръб
и го отнесъл при Ивен,
3452 а той останал възхитен
от тази лъвска доброта.
Но вече падала нощта
и си устроили бивак.
3456 А за вечеря, няма как,

и огън трябва да се пали.
Сърната първо той одрал и
със кремък произвел искри,
3460 та огън да се разгори
с дърва, събрани във дерето.
Къс пресен взел той от филето
и сложел сочното парче
3464 на шиш, за да го опече.
Опекъл го той уж изкусно,
ала не му било то вкусно,
защото трябвало да мине
3468 без хляб, без сол, без нож, без вино^[79].
Додето той вечерял в мрака
лъвът лежал и кротко чакал
Ивен да се нахрани пръв.
3472 Щом свършил, царственият лъв
получил също своя дял
и до насита се наял
той със месото на сърната.
3476 Подир вечерята богата
Ивен главата си подпрял
на своя щит и сладко спал.
Лъвът, опрян на паднал пън,
3480 бдял над спокойния му сън^[80],
додето конят, свел глава,
пасял оскъдната трева.
На сутринта те пак поели
3484 на път и цели две недели
кръстосвали надлъж и шир
леса, додето най-подир
те, по прищявка на съдбата,
3488 открили извора в гората.
Ивен, като разбрал къде е,
без малко щял да полудее,
щом зърнал камъка голям,
3492 параклиса и бора там.
От скръб и болка той тозчас

под бора паднал във несвяст,
а острият му меч излязъл
3496 от ножницата и прорязал
стоманените брънки здрави
на ризницата и направил
на шията дълбока рана.
3500 Веднага тя била обяна
от бликналата буйна кръв.
Изплашен, преданият лъв
помислил, че е спрял да диша.
3504 Не бих могъл да ви опиша
скръбта, с която този звяр
оплаквал своя господар —
животното от жал ревяло,
3508 деряло с нокти своето тяло
и вместо раните да ближе,
със меча му да се пронизже
решило. Мигом острието
3512 във процеп между две дървета
лъвът приклецил да не мърда
и полетял с решимост твърда
с гърди срещу върха студен.
3516 Обаче в този миг Ивен
свестил се и лъва видял.
Макар че звярът полетял
напред като свиреп глиган,
3520 пред меча спрял като вкопан
и се разминал със смъртта^[81].

Щом си възвърнал паметта,
Ивен започнал с думи тежки
3524 да се кори за своите грешки,
че за пропуснатия срок
получил е жесток урок
от своята жена: «Ах, Боже,
3528 нещастникът едничък може
такава глупост да направи

напук на рицарските нрави.
Защо ли още да живея?
3532 Тук споменът горчив за нея
напомня — в извора, в гората.
Защо ли, Госоподи, душата
във тялото ми обитава?
3536 Да бе си тръгнала, тогава
тя нямаше така да страда.
За греховете ми се пада
до смърт да се презирам сам,
3540 а за изпитания срам
май само гробът е спасение.
Защо да търся избавление
за непростимия си грях?
3544 Нали с очите си видях,
че бе готов лъвът в сърцето
да се пониже с острието
от скръб по своя господар?
3548 За всичко щом смъртта е цяр,
защо от нея се страхувам?
Със щастие се сбогувах.
Какво бе то? Като глупак
3552 нелеп въпрос задавам пак!
Очаквах бъдеще прекрасно,
но с поведение ужасно
от него бързо се лиших.
3556 А щом аз сам се провалих
съдбата няма тук вина
за моята злочестина.»
Додето страдал този рицар
3560 в параклиса една девица,
затворена от дълго време,
го чула как от свойто бreme
се жалва, затова горката
3564 през тесен процеп на стената^[82]
извикала: «Кой плаче там,
раздиран от тъга и срам?»

Отвърнал той: «А кой ме пита?»
3568 Възкликнала тя жаловито:
«Затворничка, в килия тясна,
от всички хора най-нещастна!»
«Измамнице, знам, нийде няма
3572 от мойта болка по-голяма,
а твоите проблеми малки
пред мойта скръб са дребни, жалки.
Щом някой в радост е живял
3576 и я погуби сам, печал
и срам живота му изпълват.
А който в слабост се огъва,
ще носи бремето, което
3580 на силния човек сърцето
не би търпяло нито ден.»
Тя рекла му: «И според мен
така било е и ще бъде,
3584 сеньор, но аз по всичко съдя,
че по-нещастна съм от вас.
Затворничка съм тука аз,
а вие, даже да скърбите,
3588 където щете, там вървите.
Над мен сега тежи присъда
и утре свършено ще бъде
със мене: ще ме изведат
3592 и жива ще ме изгорят!»
«Какво е твое претъпление?»
«Да не получа опрощение
от Бог, ако ви заблуждавам.
3596 Невинна съм, не заслужавам
такава участ. Без измама
ще ви разкажа своята драма —
в предателство съм обвинена
3600 и утре ще съм изгорена,
ако честта ми рицар смел
не защити в суров дуел.»
«Не сте по-страдаща от мен!

3604 В това съм твърдо убеден,
защото утре всеки може
защитата си да предложи,
и край на вашите беди,
3608 щом като ви освободи.»
«Така е, сир, но разберете,
че само двама са мъжете,
които биха се решили
3612 в бой с трима да премерят сили.»
«Как? С трима сам да се сражава?»
«Да, трима мен ме обвиняват
в предателство най-гнусно, сир.»
3616 «Кажете, все пак, най-подир
кои са двамата, които
обичат ви съвсем открито
и искрено, и кой от тях
3620 би водил с трима бой без страх?»
«Единият е сир Говен,
а другият е сир Ивен —
заради него всъщност днес
3624 очаквам своя край злочест.»
«Кой, кой?» — извикал той с тревога.
«За помощ моля се на Бога,
зарад сина на Уриен.»
3628 «Разбрах ви и съм убеден,
че утре той ще е до вас,
защото този син съм аз
и аз ви причиних страдание.
3632 Със изключително старание
спасихте ме от гибел вие.
Мен щяха там да ме убият
без вас, но вие се явихте
3636 и находчиво ме укрихте.
И както бях аз притеснен,
бих бил попаднал лесно в плен
или убит от враговете.
3640 Приятелко, сега кажете

кои ви всъщност обвиняват,
кои ви мъки причиняват
и тук затворена държат?»
3644 «Сир, задължава ме дългът
да ви разкажа всичко честно.
На всички в двора е известно,
че след като ви бях спасила,
3648 на господарката си мила
аз препоръчах да приеме
за свой съпруг вас да ви вземе.
Тя съгласи се с мен тогава
3652 (за Бога, мислех, че съм права,
това го вярвам и до днес).
За дамата ми беше чест
да сте ѝ мъж, а и на вас
3656 стремежите изпълних аз.
Но тъй като не се явихте
навреме, злоупотребихте
на мойта дама с любовта.
3660 В яда си срещу мене тя
реши, че с този свой съвет
съм ѝ донесла срам и гнет
и с нея съм се подиграла.
3664 Щом този слух до сенешала
достигна, старият подлец,
небивалият върл лъжец,
от завист, че със госпожата
3668 бях много близка, във палата
събра васалите от двора
и обяви пред всички хора,
че господарката ни мила
3672 заради вас съм унижила,
че съм предателка безчестна^[83].
На мене само бе известно,
че съм невинна, но пред тях
3676 отрекох всякакъв свой грях
и като довод, че съм права

предложих да ме защитава
един смел рицар срещу трима.
3680 И сеншалът с обяснима
омраза и със озлобление
прие това ми предложение.
За думите ми той се хвана
3684 и оттогава ад настана
за мене. Този мъж жесток
четиридесетдневен срок
ми даде, за да кажа кой
3688 за мен би встъпил с трима в бой.

Дворове много посетих,
но ни вас, ни Говен открих.
И в двора на Артур бях даже,
3692 но никой не можа да каже
къде, сеньор, да ви открия.»
«А благородният, добрият
Говен тогаз къде е бил?
3696 С готовност той би ви спасил.
За не една девойка той
е влизал във неравен бой.»
«Да, той, ако го бях открила,
3700 би ми осигурил закрила,
в невинността ми убеден.
Но аз узнах, че сир Говен
потеглил да преследва рицар,
3704 отвлякъл вашата кралица,
която кралят поверил
на Ке и тъй подведен бил.
И сир Говен приел веднага
3708 на Гениевра да помага.
Той с трудностите ще се справи,
и всичко нужно ще направи,
за да я върне пак при краля^[84].
3712 Това е, сир. Каквото зная,
разказах ви го най-правдиво.

Уви, щом като съмне, жива
ще бъда изгорена аз,
3716 заради злобата към вас!»
«По милост Божя утре вече
теглата ви ще са далече
и няма подир този ден
3720 да страдате заради мен.
С риск за живота си ще бъда
до вас — от страшната присъда
да ви спася. Ще е добре
3724 обаче да не разбере
тук никой кой съм. Ще ви моля —
убит или спечелил боя —
за името ми да мълчите^[85]!»
3728 «Излишно е да се боите!
Дори да ме измъчват, няма
да кажа кой сте — ще съм няма,
щом туй е вашето желание.
3732 Ала ми дайте обещание
тук да не идвате отново
и изпитание сурово
заради мен да си спестите.
3736 Знам, искате да ме спасите,
благодаря, но не желая
тук и за вас да бъде краят,
защото, чуйте ме добре,
3740 по-хубаво е да умре,
сеньор, единият от нас
и нека туй да бъда аз.
Нали ако не победите
3744 и мен от смърт не ще спасите?
Защо да мрем тогава двама?»
«Тревогата ви е голяма —
отвърнал той, — но разберете,
3748 напразни са ви страховете.
Нали не търсите смъртта,
отказвайки ми помощта,

която ви предлагам честно.
3752 Днес спорът ни е неуместен!
Загазихте заради мен
и затова съм задължен
да ви помогна както мога!
3756 Спестете своята тревога, —
ако е рекъл Бог, аз знам
как трима да надвия сам.
Сега потеглям, че подслон
3760 за мен и бойния ми кон
в леса да търся се налага.»
«Дано и Господ ви помага,
та замък с каменни стени
3764 през тази нощ ви подслони
в спокоен и уютен кът.»
Ивен потеглил, а лъвът
го следвал по петите пак,
3768 додето в падация мрак
открили в края на гората,
сред местност злачна и богата
величествен и хубав замък.
3772 Стените му били от камък
и лесно можел да се брани
от катапулти и тарани,
без вътре някой да пострада.
3776 Не зърнали ни дом, ни сграда
отвън, че около стената
била оголена земята.
Защо? Друг път ще ви разкажа.
3780 Иззад стените седем пажа
щом зърнали, че приближава
Ивен, се втурнали тогава
пред замъка да спуснат моста
3784 и с почести да срещнат госта.
Ала от страх те бързо спрели,
щом до Ивен лъва видели.
Помолили го да остави

3788 лъва отвън — да не направи
беля и някой да убие.
«Не бойте се от него вие!
Или ще спим един до друг,
3792 или и аз не влизам тук.
Лъвът от брат ми е по-мил,
щом с мене се е подслонил,
то никой нищо не рискува.
3796 Или с лъва ще ви гостувам,
или оставам вън и аз!»
«Е, хайде, влизайте тогаз!»
Те влезли в замъка, където
3800 със почести били приети
от група рицари достойни,
от дами и девици стройни.
Помогнали му те от коня
3804 да слезе, тежката му броня
съвсем внимателно свалили,
с «добре дошъл» го поздравили
и рекли: «Сир, за нас е чест,
3808 че в замъка ни гост сте днес.
Като в свой дом се настанете,
доволен и честит бъдете!»
Той с радост бил приет в палата
3812 от всеки негов обитател.
В покоите му го отвели,
но както весело вървели
придворни, дами и васали,
3816 внезапно викове надали
и всеки почнал без утеха
през плач да къса своята дреха.
Така ту в плен на радостта
3820 били те, ту в плен на скръбта.
Те с радост срещнали Ивен,
ала на следващия ден
очаквали, за съжаление,
3824 по обед страшно приключение

и затова ту плач, ту смях
избухвал често между тях.
Объркан, рицарят тогава
3828 решил да види какво става
и с притеснение попитал
владетеля на таз обител:
«Любезни сир, защо за Бога
3832 приет съм с радост, но тревога
изпитват верните ви хора?
Какво се случва всъщност в двора?»
«Сеньор, не питайте сега.
3836 Не искам болка и тъга
да чувствате и вие с нас.
По своя воля нивга аз
не бих ви казал туй, което
3840 ни причинява жал в сърцето.
Защо и вас да мъчим също?»
«На рицар, сир, не е присъщо
да види страдащ и веднага
3844 да не се спусне да помага^[86].
Така че искам да узная
защо ви е обзела тая
тревога». «Трябва тежка дан
3848 да плащам: нагъл великан
поиска утре по туй време
насила щерка ми да вземе,
а тя е с чудна красота,
3852 каквато няма по света.
Тоз мъж, Планинеца Арпен^[87]
(от Бог да бъде поразен!)
заграбва и опустошава
3856 това, което притежавам.
И друга тежка мъка имам —
шест сина с хубост несравнима
отгледах — рицари прекрасни.
3860 Но този великан ужасен
взе и шестимата във плен.

Двамина той уби пред мен
и се закани с думи груби
3864 останалите да погуби,
ако не се намери кой
да извоюва чрез двубой
на синовете свободата.
3868 В противен случай дъщерята
той иска утре да му дам.
Не да се забавлява сам
със нея, а да я остави
3872 на своите слуги злонрави —
да гледал как я обругават.
На Господ само се надявам
за помощ в утрешния ден.
3876 Дори да е от скръб сломен,
добрият и вежлив стопанин
с усмивка скъп гост ще покани,
а вие сте такъв за нас.
3880 Сир, обясних ви всичко аз
и лесно ще се убедите
какви огромни са щетите,
нанесени от великана.
3884 Постройка здрава не остана,
ни даже камък върху камък,
отвън около моя замък.
Ограби всичко и дори
3888 земите ми опожари,
а пък градът извън стената
направо срина със земята.
Разбирате добре сега
3892 защо е моята тъга.
От наглостта на великана
разруха гибелна настана.»
Ивен изслушал домакина
3896 как своята съдба проклина
и му отвърнал съпричастно:
«Това е страшно и ужасно!

Сеньор, дълбоко съжалявам,
3900 че ориса ви е такава,
но нещо ме учуди много.
Защо, обзети от тревога,
че помощ е необходима,
3904 не бяхте при Артур? Там има
редица рицари достойни,
които в остри схватки бойни
ще проявят чутовни сили.»
3908 Владетелят се съгласил и
признал, че много е разчитал
да му осигури защита
Говен, ала не го открил.
3912 «Той мигом би се съгласил
(та аз съм женен за сестра му^[88]),
ала в преследване голямо
се впуснал — своята кралица,
3916 отвлечена от странстващ рицар,
Говен е тръгнал да спасява.
Зад недостойната проява
пак сянката на Ке прозира —
3920 той на Артур бил гарантирал,
че над кралицата ще бди,
но го подвел и навредил
на доверчивия владетел^[89].
3924 Днес страдам, Бог ми е свидетел,
защото, сир, съм убеден,
че ако своя дълг Говен
не бе поел да изпълнява,
3928 аз сигурен съм, че тогава
той би дошъл тук да помага
на моите деца веднага.
Но трябва младата кралица
3932 да отърве от злия рицар
(дано Бог го накаже строго).
А аз, сред болка и тревога,
в смъртта ще търся упование.»

3936 *Ивен, обзет от състрадание,
изслушал страдащия мъж,
въздъхнал тежко неведнъж
и промълвил: «Сир, и на вас*

3940 *подкрепа ще окажа аз,
та от смъртта да отървем
прекрасните ви синове.
Но се надявам великанът*

3944 *да дойде сутринта по-рано,
защото утре по обяд
далеч от вашия палат
ми се налага да замина.»*

3948 *Отвърнал тихо домакинът:
«Благодаря ви, сир, спасение
ни носи вашето решение.»
И всички други с думи мили*

3952 *сърдечно му благодарили.
От стая в замъка девица —
изящна, нежна хубавица —
излязла и при тях дошла.*

3956 *Тя в скръб потънала била
и мълком свеждаше очи,
тъгата ѝ да не личи.
Но заедно със дъщерята*

3960 *дошла и майка ѝ. Бащата
ги бил повикал, че желаел
със госта да ги запознае.
Лицата им били покрити*

3964 *с воал, да не личат сълзите,
ала сеньорът настоял
да махнат тежкия воал:
«Воалите пред нас свалете*

3968 *и Господу благодарете,
че в замъка ни е довел
тоз рицар доблестен и смел!
Той тук до утре ще остане,*

3972 *за да се бие с великана —*

затуй в краката му паднете!»
«За Бога, моля ви, станете!
Не искам — възразил Ивен —
3976 роднините на сир Говен
да падат в моите крака.
Не ще ви позволя така
да се държите, дами, с мен.
3980 Бог да не дава някой ден
на суета да се поддам.
За мен би бил нечуван срам
и непростително падение.
3984 Изисква се от вас търпение
и упование във Бога,
та с помощта му аз да мога
да ви спася от великана.
3988 Дано той дойде утре рано,
защото към обяд далече
оттук аз трябва да съм вече
и няма как да закъснявам.
3992 Обетите си изпълнявам,
а този в утрешния ден
е първостепенен за мен!»
Тактично обяснил им той,
3996 че само рано на двубой
склонил би, за да има време
на път отново да поеме,
защото в гъстата дъбрава
4000 Люнет зла участ застрашава.
Подкрепа щом им обещах,
в душите им надежда влях,
а те пък му благодарили
4004 със вярата, че има сили
с чутовна храброст пак да блесне,
щом има за другар чудесен
един лъв, който страх внушавал,
4008 обаче като агне ставал,
когато редом бил с Ивен.

С такава вяра окрилен,
по-сигурен се чувствал всеки
4012 и мъката била по-лека.
Но ето, че настанал час
за лягане. Ивен тогаз
отвели в стаята, в която
4016 девойката и госпожата
с усърдие легло веднага
приготвили му, да си ляга.
Да бяха знаели, че той
4020 е славен и велик герой,
те щели със любов стократна
да сторят тъй, че най-приятно
той да се чувства между тях.
4024 Лъвът и Ивен до сутринта
спокойно и дълбоко спали:
прислугата се постарала
да им затвори тъй вратата,
4028 че никой, докато зората
не се покаже, да не може
до отреденото им ложе
случайно да се приближи,
4032 покая да им наруши.
На сутринта, след като бил
на мяса, рицарят решил
надлежно сбогом да си вземе
4036 с владетеля гостоприемен
на замъка, защото щял
да тръгва рано. Той държал
на даденото обещание
4040 и рекъл на всеослушание:
«След малко тръгвам, разберете,
налага се, не ме корете.
Към сир Говен аз почит храня
4044 и с радост още бих останал,
при племенниците му, с вас,
но дълг зове ме в този час.»

4048 С тъга дълбока във душа,
владетелят и госпожата
и дъщеричката им мила
почувствали, че губят сила.
4052 Без малко щели да се проснат
с молби в краката му, но просто
си дали сметка, че едва ли
Ивен тъй биха задържали.
4056 Владетелят решил с пари
и със земи да го дари,
за да остане още с тях.
«Бих сторил и пред Бога грях,
ако приема!» — му отвърнал
4060 Ивен. С вид изтерзан, посърнал,
девойката, от скръб примряла,
разплакала се, но не спряла
да моли, с поглед в небесата,
4064 Христос и майката му свята,
те ангелите да склонят
младежа да разубедят.
Заради вуйчо си отново
4068 с изпълнено със болка слово
примолила се на Ивен.
Тогава заради Говен
той бил обзет от съжаление
4072 към нея, но със притеснение
въздъхнал, като си представил,
че на палача би оставил
придворната, ако не тръгне
4076 навреме, за да я изтръгне
от злото. И да му дадат
цял Тарс^[90] дори, той никои път
не би се съгласил, защото
4080 туй би било край на живота
за него. В същия момент,
като се сетил за Говен,
решил все пак да поостане.

4084 Ала не щеш ли великанът
с онези четирима сина
дошъл тогава. Исполинът
държал в ръката си тояга
4088 и често с нея ги налагал
безжалостно и безогледно.
Облечени били те бедно
във ризи мръсни и смрадливи
4092 и яздели коне дръгливи,
а пък краката и ръцете
им вързани били с въжета.
Джудже дебело редом с тях
4096 кон яхало и със замах
така ги удряло с камшика,
че кръв започнала да блика
от техните тела^[91]. Та ето
4100 как великанът и джуджето
със рицарите се държели
като злодеи подивели.
Пред замъка като застанал,
4104 извикал силно великанът
на домакина благороден
вратата бързо да отвори
и щерка си да не забравя
4108 да изведе, та за забава
на своите слуги въшливи,
безнравствени и похотливи
да я даде, защото тя,
4112 макар и с рядка красота,
не му харесвала изобщо.
Нима били потребни още
злини, за да сломят бащата?
4116 Ако спести на дъщерята
такъв позор, туй означава,
че синовете си предава
на явна смърт: ще ги убият
4120 пред погледа му. Как горкият,

такова зло би изтърпял?
Би предпочел да е умрял.
Въздишал с болка на сърцето,
4124 и с тежки сълзи по лицето...
Ивен, обзет от състрадание,
му рекъл: «Тежко изпитание,
сеньор, гигантът ви налага.
4128 Аз моля Бог да ви помага
и пази вашето момиче
от великана демоничен.
Той се държи надменно, гнусно
4132 и аз не мога да допусна
девойка с качества безспорни
да стане жертва на позорни
прищевки на слуги разгулни,
4136 безнравствени и богохулни^[92].
Доспехите ми донесете
и моя кон тук доведете,
спуснете моста, за да мога
4140 да мина, пък ще моля Бога
след схватката ни да отсъди
кой от нас двамата да бъде
опозорен. Ако успея
4144 да победя сега злодея,
тогава, сигурен бъдете,
че ще ви върне синовете
и ще ви иска извинение
4148 за гнусното си поведение
към вас, към тях и дъщеря ви.»
Един слуга, без да се бави,
при него коня му довел,
4152 а друг доспехите му взел
и майсторски му ги надянал.
Щом той готов за боя станал,
веднага мостът бил свален.
4156 В галоп го прекосил Ивен
с лъва си верен (както може

тук всеки сам да предположи).
От страх треперещ, всеки жител,
4160 застанал горе на стените,
ги гледал и във изнемога
с молитви призовавал Бога
Ивен от този враг брутален
4164 да пази, че до край фатален
мнозина е довел до днес,
и Бог да му помогне с чест
той да излезе от двубоя,
4168 като пронигне с меча тоя
злодей, за кръв освирепял.
Последният, като видял,
че е готов Ивен за бой,
4172 се приближил и рекъл: «Кой,
нещастнико, теб тук изпрати?
Заради него ти ще паатиш.
Изглежда да си отмъсти
4176 е искал. Май навярно ти
злина голяма си му сторил,
и затова е отговорил
на теб с каквото заслужаваш.»
4180 «С дърдоренето прекаляваш,
езикът ти е непочтен —
без страх отвърнал му Ивен. —
На мен не ми минават тия
4184 и предпочитам да се бия!»
Ивен пръв с копцето сварил
противника си да удари.
Гигантът мислел си, че може
4188 гърдите си със меча кожда^[93]
да защити... Но с удар втори
Ивен тѣй кожата разпорил,
че кръв от раната избила.
4192 Врагът ударил с всички сила
Ивен с тоягата чепата
и го съборил на земята.

Но рицарят, готов за сеч,
4196 изтеглил бързо своя меч
и смело почнал да напада
противника си изненадан.
Гигантът явно в този ден
4200 бил в силата си убеден
и нито с подобаващ щит,
нито с доспехи бил прикрит.
Ивен пак ловко изпреварил
4204 противника и го ударил
на меча си със острието
с такава сила през лицето,
че част от бузата отрязал.

4208 Ала врагът му се оказал
все още издръжлив и як
и му отвърнал с удар пак.
Ивен напразно се опитал
4212 да го избегне и политнал,
като едва се задържал
на своя кон. Лъвът видял,
че рицарят е във опасност,
4216 настръхнал, изръмжал ужасно,
със ярост скочил и забил
със настървение зъби
в таз меча кожа, със която
4220 гигантът пазел се, когато
се биел с някого. Лъвът
от кръста му кървяща плът
отхапал и отворил рана.
4224 От болка ревнол великанът
като див бик, но не сполучил
с тоягата си да улучи
лъва и да го нарани.
4228 Попаднал ударът встрани
и от лъва, и от Ивен.
Щом великанът бил ранен,

Ивен ръката му отсякъл
4232 със меч в десницата си яка,
а после с един удар само
до дръжка го забил в гръдта му.
Кръв бликнала като фонтан
4236 и мъртъв злият великан
до рицаря се сгромолясал^[94].
Той паднал с ужасяващ трясък,
като че рухнал дъб вековен.
4240 Щом чули тътена гръмовен,
към укрепената стена
в миг всички с чудна бързина
се втурнали, като копой
4244 към плячка, за да видят кой
такъв небивал шум издава.
Те забелязали тогава
гиганта на земята проснат
4248 в гърдите с рана смъртоносна.
От замъка и домакинът
излязъл с вярната дружина,
а майката и дъщерята
4252 последвали го до стената,
на място да се уверят
как предизвикан бил шумът.
И тримата били щастливи,
4256 че братята се връщат живи,
след ужасите страховити
и теглилата, на които
гигантът зъл ги бил подложил.
4260 Разбирали те, че не може
да бъде задържан Ивен
и час дори, не само ден,
но го помолили все пак
4264 да прецени кога и как
при тях ще може да се върне,
след като своя дълг изпълни.
Той не посмял да обещае,

4268 защото казал, че не знае
дали съдбата в този случай
ще му помогне да сполучи,
ала предупредил сенъора
4272 да залови със своите хора
джуджето още този ден,
да идат после при Говен^[95]
и му разкажат точно как
4276 Ивен сразил е своя враг,
и добрина им е направил.
«Не можем никога забрави
какво направихте за нас —
4280 отвърнали те с дружен глас. —
И на Говен ще съобщим
за станалото, но държим,
сенъор, да му доложим кой
4284 е бил безстрашният герой,
спасил ни днес от теглилата.»
Ивен отвърнал им: «Когато
се срещнете с Говен, кажете,
4288 че Рицаря с лъва^[96] привети
изпраща му. Той ме познава,
макар да няма днес представа
къде съм, нито с кой съм аз.
4292 За нищо друго няма вас
да моля. Закъснявам вече,
а ме очаква път далечен.
Преди дванайсет да удари,
4296 там трябва да съм, да предваря
да не последва страшна драма.
Така че тръгвам, време няма.»
И тъкмо щял на път Ивен
4300 да тръгне, ала в тоз момент
бащата, в знак на уважение,
помолил го за разрешение
на път със него да заминат
4304 и четиримата му сина:

те щели вярно да му служат.
Ала Ивен не чувствал нужда
друг някой да го придружава
4308 и казал, че ще продължава
сам към планинския превал,
сбогувал се и полетял
на коня си като стрела.
4312 Позната вече му била
околността и можел леко
да иде много надалеко.
Той още бил на път, когато
4316 при кладата посред гората
девойката били извели
завързана и я държели
пред хората по риза само.
4320 Във престъпление голямо
несправедливо обвинена
била девойката почтена.
А даже и в ума си тя
4324 такива укорни неща
не би допуснала. Ивен
пристигнал там и възмутен
видял пред лумналата кладата
4328 невинната девойка млада;
с жестока болка във сърцето
той вдигнал поглед към небето:
на Бога само се надявал
4332 и на лъва си. И тогава
той пред тълпата коня спрял
и с всички сила изкрещял:
«Мерзавци безподобни, спрете!
4336 Девойката освободете!
Невинна е! Проклет да бъда,
ако жестоката присъда
да я изпълните ви дам.»
4340 Сред насъбралите се там
затърсил тази, по която

тѣй силно страдал, и когато
открил я, поглед впил в лицето,
4344 което виждал със сърцето
той всеки ден и час, дори
отвъд поля, отвъд гори
да се намирал. Стреснат бил,
4348 но чувствата си укротил,
тѣй както конят при езда
се обуздава със юзда.
Със радост в нея пак се взрял,
4352 но да въздъхне не посмял
от страх до го не разпознаят.
Докато слушал как ридаят
жените, чувствал остра болка.
4356 «Ах, Боже мой, защо ли толкоз
нешастни нас сега оставяш?
Защо в неволя ни забравяш? —
си казвали те. — Най-добрата
4360 девойка между нас, която
до този ден за всички в двора
бе най-надеждната опора,
ще бъде тук сега отнета.
4364 А нейните добри съвети
и господарката ценеше.
Заради тях тя щедра беше
и дрехи от най-ценни кожи
4368 ни даваше. А кой друг, Боже,
днес със загриженост би казал:
„Госпожо, туй манто и тази
наметка скъпа подарете
4372 на тази дама и бъдете
уверена, че точно тя
нуждае се от тях сега“.
4376 Друг никой няма да ни каже
такива топли думи, даже
за нас не ще се вече сещат,
че рядко на света се срещат

великодушни хора тук.
4380 Та кой е замилял за друг?
Известно е, че всеки днес
си гледа своя интерес.»
От жалбите им бил Ивен
4384 покрусен, но след миг, смутен
на колене Люнет съгледал
по риза само — скръбна, бледа —
как моли Бог за опрощение,
4388 за милост и за снизхождение.
Ивен до нея приближил
повдигнал я и промълвил:
«Кажете ми, девойко драга,
4392 кой на теглото ви подлага
и в грехове ви обвинява?
Ако не спре, то аз тогава
ще водя срещу него бой.»
4396 А тя, не виждайки, че той
е впил със обич в нея взор,
му отговорила: «Сеньор,
хулителите ми злосторни
4400 са тук и щяха много скоро
да ме изпепелят. Добре, че
дойдохте, за да се попречи
на подлото им намерение
4404 и с Божие благоволение
да отстраните таз злина.
Аз нямам никаква вина.»
При тези думи сенешалът
4408 и братята му възроптали:
«Ти все с лъжи ни заблуждаваш
и фактите преиначаваш,
безнравственице. Луд би бил
4412 тоз, който би се доверил
на думите ти. А пък тоя
клет рицар как ще влезе в боя
срещу нас тримата. Я нека

4416 върви по своята пътека
обратно, при това веднага,
че тук на риск се той излага.»
От думите им възмутен,
4420 отвърнал с рязък тон Ивен:
«Да бяга, който се уплаши!
А аз съм тук със тези ваши
три меча да кръстосам меч!
4424 Не съм пристигнал отдалеч,
за да побягна в страх от вас.
С позор ще се покрия аз,
ако пред вашите закани
4428 отстъпя. Няма как да стане!
Охувате несправедливо
девойката благочестива.
Тя се закле, че ни с дела,
4432 нито със думи би могла
достойната си господарка
да заблуди. И аз ѝ вярвам.
Без капка страх ви заявявам,
4436 че смело ще я защитавам.
Дано и Бог е с мен, защото
той пази хората от злото,
а с Правдата неоспорима
4440 съдружници са неделими
и затова сега разчитам
от тях на помощ и защита.»
Тук сенешалът отговорил,
4444 че срещу него той би сторил
и невъзможното със цел
да го срази, щом на дуел
излязат, стига този звяр,
4448 сновяц край своя господар,
да не му скочи на главата.
Ивен отвърнал: «Аз в борбата
решил съм да участвам сам,
4452 ала не мога да ти дам

гаранции, че няма пръв
на теб да скочи моят лъв.
Тогаз на мен не се надявай
4456 и сам със него се оправяй!»
«Ако не се съобразиш
и този лъв не отстраниш —
отвърнал другият — тогава
4460 тозчас оттук си заминавай.
На всички хора е известно,
че тази дева най-нечестно
и лицемерно, и обидно
4464 се е държала, и е видно,
че тя на кладата пламтяща
греха си трябва да изплаща.»
Ивен отвърнал: «Боже, няма
4468 да позволя подобна драма!
Бял ден до сетния си час,
да нямам, ако тук от вас
аз клетницата не избавя!»
4472 От своя лъв Ивен тогава
поискал да стои далече.
Друг изход не оставал вече
пред враговете му освен
4476 да почнат бой ожесточен.
Изнервените трима братя
нахвърлили се слепешката
срещу Ивен, обаче той
4480 не бързал да се впусне в бой,
изчакал ги да налетят
и копията да строшат
в щит, който вдигнал за отбрана,
4484 та той самият да остане
със копие напълно здраво,
и лесно с тях да се разправи.
От мястото, където бил,
4488 той малко се отдалечил
и тичешката връхлетял

на стреснатия сенешал,
ударил го така в главата,
4492 че неподвижен на земята
се строполил той в безсъзнание,
и във това му състояние
напълно бил обезвреден.
4496 А братята му към Ивен
се втурнали, ала той с град
от силни удари назад
отблъснал ги. Но сенешалът
4500 съвзел се в миг и като хала
Ивен ударил по главата
и го съборил на земята,
но бронята му го спасила.
4504 А всички дами, дъх стаили,
двубоя гледали с тревога,
отправяйки молби към Бога
да подкрепи добрия рицар
4508 и благонравната девица
от тези братя да избави.
Лъвът и той не се забавил —
след удара не се сдържал,
4512 и върху злия сенешал
нахвърлил се и го ударил
така, че другият не сварил
да се предпази, и халките
4516 на ризницата му пробита
се разпилели като слама.
Веднага за едното рамо
лъвът, съвсем освирепял,
4520 тъй го ухапал, че хрущял
откъснал, после на земята
го проснал, счупил му ребрата
и зейнала дълбока рана
4524 през ризницата му раздрана.
Във локва кръв се затъркалял
издъхващ в болки сенешалът,

но не престанала борбата,
4528 защото двамата му братя
държали да си отмъстят.
Към тях се устремил лъвът,
макар че мълчел се Ивен
4532 да го държи отдалечен.
Лъвът обаче виждал ясно,
че става още по-опасно
и господарят му не само
4536 не ще отхвърли помощта му,
но ще му бъде благодарен.
И той се втурнал да удари
в гръб братята, но те отбили
4540 атаката и го ранили.
А щом Ивен видял, че кръв
тече по неговия лъв,
от чувството за мъст обзет,
4544 веднага полетял напред
към двамата и ги ударил
така че в плен те се предали.
Макар че тежко бил ранен
4548 лъвът, тъй както и Ивен
и раните им ги боляли,
отпор задружно все пак дали
на тримата жестоки братя,
4552 чрез бой да върнат свободата
на тази дева благонравна.
А господарката отдавна
била яда си потушила
4556 и всичко ѝ била простила.
Лъвът и рицарят били
покрити с рани, но могли,
макар и със жестоки болки,
4560 пред всички да покажат колко
държат на справедливостта.
А в името на честността,
били вразите победени

4564 и по закон изпепелени
на тази клада, на която
те смятали насред гората
девойката да изгорят.

4568 Отдавна хората твърдят,
че всеки, който гроб копае,
ще падне в него той накрая.
Люнет държала се най-мило,

4572 откакто се била сдобрила
със господарката си. Двете
били от щастие обзети,
каквото на земята няма.

4576 И тя, и доблестната дама
безкрай признателни били
на рицаря Ивен: нали
те в него виждали спасение.

4580 Макар че дамата в течение
на чувствата му не била,
му казала, че би могла,
ако лъвът и той останат,

4584 да стори тъй, че своите рани
те бързо там да излекуват.
«Уви, за друго аз жадувам,
не ще остана нито ден —

4588 с твърд глас отвърнал ѝ Ивен, —
додето скъпата ми дама
омраза трайна и голяма
към мен таи.» «Ах — рекла тя, —

4592 къде е отзивчивостта
на тази дама, че към вас
ненавист храни в този час?
Нима млад рицар, уважаван,

4596 подобна участ заслужава?
Ако е мила и учтива,
тя своята врата не бива
пред вас, сеньор, да я затваря.»

4600 «Госпожо, няма да стоваря

вината само върху нея.
Причината, за да живея
в тъга, на никой свой познат
4604 не ще аз кажа.» — «В този свят
друг знае ли я?» — Да, госпожо.“
„Аз името ви, ако може,
желая да науча много.
4608 преди с вас да си вземем сбогом!“
„Безкрайно съм ви задължен
и с вас ще бъда откровен:
когато някой споменава
4612 за Рицаря с лъва, тогава
отнася се това за мен.“
„Защо, сеньор до този ден
не съм го чула, нито тук
4616 за вас е слушал някой друг?“
„Щом малко хора ме познават,
туй значи, че не заслужавам
особено да ме ценят.“
4620 А дамата за втори път
му рекла: „Пак ще ви предложи
да поостанете.“ — „Госпожо,
додето няма опрощение,
4624 за стореното прегрешение,
престой не ми се тук полага?“
„Товага тръгвайте веднага!
Желая ви на добър час
4628 и нека Господ да е с вас!“

„Дай, Боже!“ — тихо промълвил
Ивен, а после процеди:
„Владееете госпожо мила,
4632 един ключ с чудодейна сила,
та щастието ми е днес
заклучено, а аз — злочест?“
Ивен, от тежка скръб обзет,
4636 бил съпроводен от Люнет

и пътъом я помолил той
на никой да не казва кой
от злото ги е отървал.

- 4640 Признал си и че би желал
тя нивга да не го забрави
и ако случай се представи,
да сподели със госпожата
- 4644 какво му тегне на душата.
Тя обещала, че ще вложи
от себе си каквото може
за рицаря. Той с поглед мил
- 4648 стократно ѝ благодарил,
а след това поел на път
угрижен: та нали лъвът
ранен бил в боя смъртоносен
- 4652 и трябвало да бъде носен.
Носилка му стъкмил от щита,
със напрат тя била покрита,
за да е мека, и го сложил
- 4656 като във най-удобно ложе.
Пренасяйки го, той вървял
напред и най-накрая спрял
пред замък, здраво укрепен
- 4660 и със заключен вход. Ивен
извикал, ала не повторил,
защото портиер отворил
вратата и поел юздите.
- 4664 „Дано, сир, да благоволите
да влезете! Днес тук бъдете
на нашия добър владетел
гост най-почитан и най-драг!“
- 4668 „Гостоприемния ви праг
с голяма радост ще прекрача,
добросърдечността ви тача,
а пък и трябва ми подслон“ —
- 4672 Ивен отвърнал и на кон
след портиера влязъл в двора,

а там видял, че много хора
да го посрещнат са се сбрали.
4676 След поздрав те му разседлали
жребеца, после го завели,
в обор, а след това поели
носилката с лъва ранен,
4680 помогнали и на Ивен
оръжието си да снее.
А домакинът в това време
научил вече новината
4684 и заедно със госпожата
и с цялото семейство госта
посрещнал. С тях били и доста
роднини. След това Ивен
4688 бил в тиха стая настанен,
а редом с него и лъвът
подслон намерил в този кът.

Две много мили и умели
4692 девойки мигом се заели
да бъдат бързо изцерени
на място двамата ранени
и ги лекували така,
4696 че твърде скоро на крака
ги вдигнали и надалече
те можели да тръгнат вече^[97].
От Черни трън през тези дни
4700 се чули лоши новини:
там местния владетел в кратка,
но тежка и фатална схватка
наскоро влязъл със Смъртта,
4704 и в нея победила тя.
Две дъщери сеньорът имал:
голямата непримиримо
(без малката да пощади)
4708 желаела да наследи
сама имота на бащата,

без да отстъпи на сестрата
полагащия ѝ се дял.
4712 Яд разбираем завладял
по-малката: тя заявила,
че много твърдо е решила
към крал Артур да се обърне
4716 за помощ, за да ѝ се върне
това, което се полага
по право^[98]. Другата веднага
помислила си, че не бива
4720 сестра ѝ първа да отива
на среща с крал Артур. Тя взела
каквото трябва и поела
на път на крал Артур към двора,
4724 та там да разрешава спора.
Пристигнала тя и с Говен
бил нейният въпрос решен:
той искал тя да обещае,
4728 че друг това не ще узнае;
в противен случай не би взел
оръжие, та на дуел
честта ѝ с меч да защитава.
4732 Без много бавене, тогава
и малката сестра дошла:
с палто облечена била —
възкъсо, с кожа на яката
4736 и с хермелинова подплата.
Изтичал вече трети ден,
откакто от ужасен плен
кralицата била спасена.
4740 Мелеаган бил суверенът,
пленил я с много други хора,
но всички вкупом от затвора
излезли. Заради измяна
4744 единствен Ланселот останал
заклучен във висока кула^[99].
Тогава точно се разчуло,

4748 че Рицарят с лъва се бил
с гиганта зъл и го убил,
че пращал поздрав на Говен
по сродниците в този ден.
4752 А племенницата му драга
дошла при вуйчо си веднага,
за да разкаже точно как
убит бил подлият им враг
и да напомни, че доброто
4756 е сторено от мъж, когото
Говен отлично бил познавал,
че доблестната му проява
в знак на приятелство била.
4760 По-малката сестра могла
да чуе разказа. За жалост
тя много се безпокояла
и я обзело отчаяние,
4764 след като никакво внимание
на нея никой не обърнал,
а даже и Говен отвърнал:
„Разбирам вашата тревога
4768 но да ви защита не мога,
защото дадох обещание
за друго важно начинание.“
4772 Отишла при Артур тогаз
и каза: „Дойдох при вас,
кралю, очаквайки подкрепа,
но с безразличие нелепо
ми отговориха мнозина.
4776 Ала не искам да замина
оттук, без с вас да се сбогувам.
Аз за богатство не жадувам,
но на сестра ми да е ясно,
4780 че аз самата съм съгласна
с добро да ѝ даря каквото
тя ще. Но силом — не! Защото
аз на защита се надявам

4784 от вас, кралю.“ Артур тогава
отвърнал ѝ: „Добри слова
от вас чух аз и затова
ще препоръчам на сестра ви
4788 дължимото да ви остави“.
Ала голямата сестра,
уверена във храбростта
на рицаря, навред прославен,
4792 на този, който нямал равен,
му рекла: „Бог да ме убие,
ако безсилие надвие
в мен волята и аз ливади,
4796 гори и замъци, и сгради
склоня за нея да оставя.
Държа, кралю, аз да добавя,
че ако някой рицар смел
4800 заради нея на дуел
реши на храбър да се прави,
веднага тук да се представи!“
„Госпожо, много сте жестока!
4804 Четиридесет дни^[100] е срокът,
приет от нас, за да открие
кой мъж приема да се бие,
за да ѝ защити честта.“
4808 „Така да бъде — рекла тя. —
когато краля уважаваш,
законите му изпълняваш.
Ще чакам, щом друг избор няма,
4812 ако отсрочка тъй голяма
склони сестра ми да приеме.“
Не искайки да губи време,
по-малката на път поела,
4816 ала пред краля се заклела,
че всичко нужно тя ще стори,
та Рицаря с лъва по-скоро
да срещне, че нали той само
4820 помагал щом в беда голяма,

попадне някоя жена.
Сестрата не една страна
пресякла, ала не узнала
4824 къде е и се разболяла
от мъка, че не ще успее,
уви, да разбере къде е
прославеният храбър рицар.
4828 Обезверената девица
веднъж у близки хора спряла,
ала на всички се видяла
така унила, че накрая
4832 те настояли да узнаят
причината. Тя споделила
с една девойка много мила
какво я хвърля в отчаяние.
4836 И другата, без колебание,
предложила ѝ да остане
у тях и вече да престане
да страда, а да си почине,
4840 като се врекла да замине
да търси рицаря. Тъй двете
се уговорили и ето,
девойката добра и смела
4844 на дълъг път сама поела.
Пътувала цял ден, додето
се свечерило. Гръм в небето
отекнал страшно изведнъж
4848 и завалял пороен дъжд.
С душа, от силен страх обзета,
между високите дървета
по лош път движела се тя
4852 на кон, затъващ във калта.
Тъй тъмна тази ноц била,
че даже коня не могла
да вижда. В пълна изнемога
4856 тя на светците и на Бога
се молела така да сторят,

че да намери много скоро
подслон, за да се приюти.
4860 Но чула в миг, че рог кънти,
надеждата се възродила
у нея, тя се устремила
натам, отдето бил екът,
4864 открила и павиран път,
по него скоро с ход чевръст
достигнала до дървен кръст,
след кръста малко повървяла
4868 и мост пред себе си видяла,
зад него бойниците тесни
във белите стени отвесни
на кръговиден малък замък.
4872 Огледала се дали няма
да види онзи, който с рог
издал бил този звук висок
и тъй случайно я спасил.
4876 А зоркият ѝ взор открил
страж, скрит да дебне в крепостта,
но щом се появила тя,
взел ключ, вратата да отвори,
4880 излязъл и я заговорил:
„Която и да сте, елате,
добре дошла сте във палата,
девойко, че за мен е чест
4884 подслон да ви предложи днес.“
„От друго нужда нямам аз“ —
отвърнала му тя. Тогаз
в дома си настанил я той
4888 като желан гост. Там покой
открила, след като цял ден
тя яздила кон изтощен
през лес съвсем обезлюдял,
4892 в проливен дъжд и гъста кал.
Добрият домакин поканил
девойката да се нахрани

и ѝ поставил след това
4896 въпрос да разбере каква
причина кара я да скита
съвсем самичка из горите.
„Преди при вас да се отбия,
4900 препусках цял ден, да открия
един млад рицар — храбър мъж,
с когото още ни веднъж
не съм се срещала, но знам,
4904 че той обикновено сам
по пътища опасни ходи
и лъв за придружител води.
Дочух, че който го намери,
4908 на него винаги доверие
при нужда би могъл да има“
„С подкрепа трудно оценяма
помогна и на мен самия.
4912 Бог прати го като месия,
когато бях най-притеснен.
От Бог да е благословен
тоз път, по който бе поел
4916 и който беше го довел
в дома ми, та пред моя праг
уби най-страшния ми враг.
Щом съмне, бихте го видяла
4920 отвън гигантското му тяло
лежи за страх на враговете.“
„Сеньор, за Бога, разкажете
с подробности какво се случи.
4924 Аз много искам да науча
в каква посока този смел
и силен рицар е поел.“
„Кълна се в Бога, че не знам,
4928 но ще ви заведа до там,
отдето щеше да поеме
на път.“ — „Дано Бог отведе ме
при него: аз ще съм безмерно

4932 щастлива, ако го намеря.“
Те още дълго вечерта
говорили... На сутринта
завел я рано домакинът
4936 там, откъдето бил заминал
добрият рицар: в таз посока
бил борът, който нависоко
над извора се извисявал.
4940 Поела девата направо,
до замъка чак се добрала,
а щом и хора там видяла,
за рицаря с лъва тозчас
4944 попитала. „Та той пред нас —
отвърнали й те — уби
три рицаря и може би
все още те лежат ей там.“
4948 „Но аз бих искала да знам
как него мога да открия.“
„Не знаем нищо друго ние...
Но тази, заради която
4952 той тук се би така сърцато,
отиде да се моли Богу
в онази църква. Твърде много
се застоя, откакто влезе,
4956 и явно скоро ще излезе.
Попитайте я накъде
е тръгнал; тя ще ви даде
желания от вас съвет.“
4960 И точно в този миг Люнет
от църквата излязла. „Ето,
че идва, с нея говорете.“
Девойката се приближила
4964 и най-учтиво поздравила
Люнет, а после й зададе
въпроса си. Люнет разбрала
защо девойката дошла е
4968 и рекла да й оседляят

жребеца. „Драга, аз държа
веднага да ви придружа
до там, където с него аз,
4972 уви, се разделих.“ Завчас
жребеца оседлан довели
и двете на коне поели.
Дордето яздели, Люнет
4976 разказала ѝ ред по ред
съдбата си: как я винили
в предателство и как решили
палачите и то без съд
4980 на клادا да я изгорят,
как в най-опасния момент
пристигнал рицарят-левент.
Така говорейки си, двете
4984 пристигнали там точно, дето
Люнет била се разделила
със рицаря. Тя се простила
с девойката и ред съвети
4988 ѝ дала: „Все напред вървете
и ще пристигнете, дай Боже,
до мястото, където може
най-точно да се разбере
4992 къде е. Спомням си добре,
че тук със него взех си сбогом,
а раните му толкоз много
боляха го, че час по-скоро
4996 бе нужно да открие хора,
които да го изцерят.
Вървете все по този път —
дано днес имате късмет!“
5000 Забързала назад Люнет,
че дамата да не се мръщи,
ако я няма дълго вкъщи.
Девойката сама вървяла
5004 и в края на деня се спряла
пред дом, където бил Ивен

с надлежни грижи изцерен.
На входа, пред врата голяма,
5008 слуги, и рицари, и дами
стояли; господарят също
излязъл бил пред своята къща.
Тя поздравила най-учтиво
5012 и ги попитала вежливо
дали е бил по тез места
един млад мъж, когото тя
издирва. „Но кажете кой
5016 тук търсите.“ — „Аз чух, че той
навсякъде се движи с лъв.“
Стопанинът отвърнал пръв:
„Дойдохте късно. Колко жалко!
5020 Та той замина преди малко.
Вървете бързо по следите
на коня му, ако държите
да го настигнете.“ — „Не знам
5024 в коя посока...“ — „Все натам,
безспир по този път вървете!
И поздрав му от нас носете!“
Но думите им не могла
5028 да чуе тя. Като стрела
на коня бързо полетяла
по път ту хубав, ту разкалян^[101].
Денят отминал неусетно,
5032 но Рицаря с лъва най-сетне
видяла. „Боже, аз открих —
прошепнала си тя с глас тих, —
когото търсех. Но каква ли
5036 е ползата ми? Той едва ли
ще дойде с мен. И може би
напрасно толкоз път аз бих.“

в пот плувнали и тя, и конят,
5040 но приближила се до оня,
когото гонела, и мило,

задъхвайки се, поздравила.
„Девойко, Бог да ви помага! —
5044 отвърнал рицарят веднага. —
И да ви пази Той от злото!“
„И вас, сеньор, и вас, защото
във вас надежда имам само.“
5048 И с вяра в отзывчивостта му
тя продължила: „Дълго аз
ви търсех, вярвах, че на вас
единствен да разчитам мога.
5052 И ето, че днес, слава Богу,
да ви открия тук успях.
Безкрайно изтощена бях
от лошия и дълъг път
5056 и все пак стигнах в този кът.
Но от умората голяма
сега в мен даже спомен няма.
Забравих тежкото страдание,
5060 след като моето желание
осъществи се най-накрая.
Но не за себе си желя
подкрепата и помощта ви.
5064 Сеньор, дългът ми ме застави
сама по вашите следи
на кон да тръгна заради
една девойка с ранг висок,
5068 която никакъв порок,
повярвайте, не притежава
и всички други надминава
по чест. И би било нелепо,
5072 ако на вашата подкрепа
не ще успее да разчита.
Тогава с право ще се пита
дали надеждата голяма
5076 във вас не е самоизмама
и ще се чувства уязвена.
Тя от наследство е лишена

от своята сестра лукава
5080 и с ваша помощ се надява
въпросът ѝ да се реши.
Горката, днес тя се теши
с туй, че с намеса справедлива
5084 ще я направите щастлива
и името ви нова слава
би си спечелило тогава.
Тя бе поела да ви търси,
5088 но тежка треска я разтърси,
уви, и още на легло е.
Кажете ми дали сте склонен
на помощ да се притечете?“
5092 „Кой рицар, скръствайки ръцете,
би чакал почести и слава?
За мен май друго не остава
освен да ви последвам, драга.
5096 Да тръгваме и то веднага!
Щом се нуждае тя от мен,
то аз на всичко съм решен
заради нея. За едно
5100 се моля само: Бог дано
помогне ми да оправдая
със чест надеждата на тая,
която е в беда!“ И ето,
5104 че тръгнали за там, където
била девойката. Вървели
те дълго време и видели
край пътя крепост чудновата:
5108 пред Замъка на патилата
оказали се. А денят
превалял, притъмнял лесът
и вместо нощем да пътуват,
5112 решили там да пренощуват.
Но група хора се завтекли
към рицаря и в хор му рекли:
„Очаква ви голям позор,

5116 ако във замъка, сеньор,
останете. “ А той отвърнал:
„Луд само би се тъй обърнал
към мен. Защо по тъмна доба
5120 вещаете ми зла прокоба
с такава злъч? Защо? Кажете!“
„Защо ли? Сам ще разберете,
щом в дързостта си се решите
5124 на крепостта да се качите.“
Ивен натам поел завчас,
ала тълпата с пълнен глас
развикала се: „Хей, нещастник,
5128 тук те очаква край ужасен.
Щом влезеш вътре, ще се видиш
обсипан с хули и обиди,
каквито още досега
5132 не си чул.“ — „Но защо така
говорите ми, дръзки хора?
Какво нередно съм ви сторил?
В какво пред вас съм провинен,
5136 та тъй ръмжите срещу мен?“ —
учудено попитал той.
„Не се ядосвай, драги мой! —
обадила се с тон учтив
5140 и с вид приветлив, отзивчив
една достопочтена дама. —
Против теб никой нищо няма,
те просто те предупреждават,
5144 че ако дързост проявяваш,
те чака неизбежно зло.
А какво точно би могло
да бъде то — не ще ти кажат.
5148 Те резки са и груби даже,
защото искат да те сплашат.
Това е обичайно наше
държание към всеки, който
5152 случайно в този замък дойде.

То е със цел да го възпрем
да влезе. Затова не щем
да пускаме дори във двора
5156 достойни и почтени хора.
В последна сметка ти решаваши,
качи се, ако настояваш,
но ако с този мой съвет
5160 съобразиш се, ти напред
и крачка няма да направиш.“
„Прекрасно виждам, че ми даваши
добър съвет. Не ще сгреша,
5164 госпожо, ако аз реша
да го последвам. Но в нощта
тук друг подслон в околността
не виждам.“ — „Аз, уви, не мога
5168 във случая да ти помогна.
Прави, сеньор, каквото щеш.
Но, ако ти предпочетеш
да се оттеглиши доброволно,
5172 знай, че и аз ще съм доволна,
че от позор си се спасил.“
Той от сърце благодарил:
„За добрината ти Бог здраве
5176 навеки нека да ти дава!
Но ако там се крие чудо,
сърцето ми е толкоз лудо,
че ме подтиква все нататък.“
5180 Отишъл после към вратата
и от лъва си придружен
и от девойката... Ивен
чул, че пазачът се обръща
5184 към него: „Никой не се връща
оттук обратно невредим.
И вас добре ще подредим,
така че бързо се качете,
5188 позор за да си навлечете!“
Да, много плашеща била

поканата, но не могла
обратно рицаря да върне.
5192 Не пожелал той да обърне
внимание на портиера,
подминал го и се намерил
в просторна зала осветена,
5196 в съседство с място, оградено
с колове остри и дебели.
Видял той вътре, че седели
към триста тъжни, изморени
5200 девойки, в работа вгълбени:
с копринени и златни нишки
тъчели те платна най-пищни.
Във своята нищета горките,
5204 били без кърпи на главите;
през дрехите им излинали
се виждали изнемощели
гърди и рамене. Ивен
5208 бил при вида им възмутен,
а щом нещастните девизи
съзрели влизащия рицар,
те толкова се притеснили,
5212 че в своя срам се просълзили.
Ивен, обзет от гняв и яд,
към портата поел назад,
ала вратарят се изпречил
5216 и казал: „Накъде, човече?
Веднъж щом в този замък влезеш,
не можеш вече да излезеш.
Ще понесеш такъв срам тук,
5220 какъвто още никой друг
не е познал. Ти безразсъден
показа се и си осъден
на неподобно унижение.“
5224 „Не съм с такова намерение,
мой братко, но държа да знам
отде са тези деви там.

5228 Със своите неуморни пръсти
от тези нишки те чевръсто
прекрасни платове тъкат.
Ала унил им е видът.
Изглеждат гладни и страхливи,
5232 но биха били по-красиви,
ако се бяха пременили
с одежди от брокат и свила.
Кой отреди им тази орис?“
5236 „Друг потърси да отговори
на този твой въпрос!“ — „Тогава
сам ще опитам да се справя.“

5240 **ИВЕН** отишъл там, където
тъчели тези деви клетки.
Представил им се най-учтиво,
а после поздравил вежливо,
но забелязал как се стичат
5244 сълзи безспирно от очите
на клетничките и им рекъл:
„Кой на тегло ви е обрекъл?
Дано сам Бог ви отърве
5248 от ядове и страхове
и с радост да ги замени!“
Една от младите жени
му отговорила: „Дай, Боже,
5252 каквото казахте, да може
да стане! Щом сте тук при нас,
навярно важно е за вас
кои сме, сир, да разберете.“
5256 „От де сте вие? Я кажете
кой тука ви държи пленени?“
„В Девичи остров^[102] сме родени,
където младият ни крал
5260 в безгрижие сред лукс живял.
Ала преди години кралят —
от двор в двор взел да обикаля

със намерение превзето
5264 да търси чудеса. И ето —
влетял тук в клопка свръхопасна.
А мястото си е ужасно,
че властват тук с нечиста сила
5268 два яростни сатанаила.
Те ни обричат на страдание
и вас ви чака поругание,
сеньор, в туй сигурен бъдете,
5272 ако им откуп не дадете.
Щом кралят влязъл в този замък,
очаквали го тези двама
гиганти зли и озверени,
5276 от дявол и жена родени^[103].
Как силата им би прекършил
млад крал, все още ненавършил
и осемнадесет години.
5280 Той лесно можел да загине,
разсечен със един замах
от който и да е от тях.
Страх младия ни крал обзел
5284 и затова той се закълел,
че ще им праща ежегодно
по трийсет деви благородни,
додето двамата са живи.
5288 Поискал кралят предвидливо
помилвани да бъдем ние,
ако тях някой в бой убие —
така да не търпим лишения
5292 без грехове и прегрешения...
Но туй са блянове измамни —
от тези демони коварни
едва ли ще се отървем.
5296 Тъй цял живот ще си тъчем^[104]
и като просяци последни
ще ходим голи, боси, бедни,
все тъй корав хляб ще ядем

5300 от глад съвсем да не умрем.
От този труд до изнемога
злодеите печелят много
и всяка носи им пари —
5304 над двайсет су на ден дори.
А ние сме без пукнат грош,
макар над стана ден и нощ
да си избождаме очите.
5308 Труда ни никои не зачита
и ако спрем да си починем,
а в този час край нас премине
гигант, заплашва ни, че може
5312 със сопата да ни наложи,
дори да ни осакати^[105].
Не знам как би помислил ти
за миг почивка... Но защо ли
5316 ви казвам нашите неволи?
Обиди, болки върху нас
се трупат толкова, че аз
и една пета част едва ли
5320 предала бих. Най-много жалим,
когато рицари почтени,
в юначни битки закалени,
пред погледа ни жертва стават
5324 след унизителна разправа,
за нас когато се застъпят.
Горките рицари! Те скъпо
заплащат, че във този кът
5328 дошли са да се приютят.
И сам ще видите, сеньор,
че ви очаква тук позор,
защото те тъй ще направят,
5332 че с подлости ще ви заставят
бой срещу тях да поведете.“
„Девойко, — рекъл той — бъдете
спокойна! Бог да ми помага,
5336 щом с демоните се налага

да вляза в бой. Сега желяя
да разбере аз най-накрая
от хората във този кът
5340 дали подслон ще ни дадат.“
„Сеньор, аз също ще се моля
да бъде Божията воля —
да не познаете провала.“
5344 В просторната и нова зала
Ивен със своите се върнал,
но никого той там не зърнал.
През къщата тогава минал
5348 и стигнал до една градина.
Един слуга, без да отлага,
в яхър конете им веднага
отвел: били те подслонени,
5352 нахранени и напоени;
в овес и слама до корема
били... Май някой щял да вземе
единия, ала изглежда,
5356 че пъклената му надежда
била напразна... Та Ивен
бил здрав и жив, а не ранен.
Със своите спътници той влязъл
5360 в градината и забелязал
стар знатен мъж, облакътен
върху постилка от сатен;
държейки книга, там седяла
5364 и някакъв роман четяла^[106]
девойка с рядка красота
(а той бил нейният баща).
До тях и майката била
5368 приседнала, тъй че могла
да слуша с радост как чете
единственото им дете.
На седемнадесет години
5372 била, ала с чар ненадминат
се отличавала: щял даже

и бог Амур да се окаже
пленен от нея, пък и тя
5376 би споделила любовта
със него: той би се превърнал
от бог в човек и би обърнал
сам срещу себе си стрелата,
5380 неизлечимо във душата
със своя лък би се ранил...
Щом някой се е изцерил,
той истински не е обичал.
5384 За тази рана непривична
аз мога дълго да говоря.
Ако на някои се стори,
че дрънкам врели-некипели,
5388 то е защото те са спрели
да любят — даже им додява
щом често им се споменава,
че някой искрено обичал
5392 и от любов се е обричал
на вечни чувства със обет^[107].
Та ето как е бил приет
Ивен в овощната градина:
5396 щом го съгледали, мнозина
да го посрещнат се завтекли
и най-приветливо му рекли:
„Оттук, оттук благоволете
5400 да минете, сеньор. Бъдете
благословен от Бог и нека
да ви помага той навеки —
на вас и всички ваши близки.“
5404 Не знам дали е всеки искал
привидно да му угоди,
а всъщност да го заблуди,
но те се постарали доста
5408 добре да се почувства гостът.
На господаря дъщерята
оказала му чест, каквато

човек най-близък заслужава.
5412 И както много настоявал
взискателният ѝ баща,
помогнала на госта тя
оръжието си да снесе,
5416 излязла после, за да вземе
и гащи бели, и ръкави
и риза... След това със здрави
конци ръкавите зашила
5420 и хубаво го натъкмила.
Дали за тези дрехи няма
наскоро той цена голяма
да заплати? Не дай си, Боже!
5424 Тя му подаде да си сложи
и горна дреха и манто
(от скъпа кожа било то).
От туй внимание Ивен
5428 се чувствал доста притеснен.
Ала девойката грижлива
била прилежна и учтива
и сръчно, с опитни ръце,
5432 желаела от все сърце
услугите да му направи.
Усеждала, че той се нрави
на майка ѝ, и със внимание
5436 и с изключително старание
била към гостенина мила.
Тя толкоз гозби наредила
да сложат, че дори слугата
5440 едва донесъл там храната.
Той цяла нощ край госта шетал.
А помещението, дето
ги настанили да преспят,
5444 било тъй тихо, че шумът
изобщо в него не се чувал.
Там също и лъвът нощувал —
присвит на рицаря в краката.

5448 **Но щом запалил Бог зората**
и възвестил нов светъл ден,
ведно с девойката Ивен
за утринната литургия
5452 **отправил се:** и към светия
Дух там те двамата редели
молитви и тропари пели.
След тази мяса, от която
5456 **царял мир на Ивен в душата,**
той заявил на домакина:
„След малко трябва да замина.
Сеньор, настъпи вече време,
5460 **преди път сбогом да си взема.“**
„Не, драги, туй е немислимо! —
отвърнал другият. — Тук има
отдавнашен строг обичай...
5464 **За жалост до фатален край**
е водел винаги до днес.
Почакайте тук, ваша чест,
защото ще извикам аз,
5468 **за да премерят сили с вас**
два великана — хем високи,
хем много силни и жестоки.
Ще им излезете насреща
5472 **и ако в битката зловеца**
сразите ги, за дъщеря ми
ще се ожените... Измами
не са възможни. Тя дори
5476 **с имение ще ви дари.“**
Ивен отвърнал: „Не желая
подобно нещо. А пък тая
девойка умна, нежна, мила
5480 **един ден би ощастливила**
дори германския владетел.“
„Сеньор, я по-добре млъкнете!
Излишно е да се стремите

5484 тѣй лесно да се отклоните
от обичая^[108]. Изход няма.
Припомням ви, че този замък
и щерка ми и туй имене
5488 (гори, поля) ще са владение —
и то за цял живот — на тоя,
който гигантите в двубоя
убие... А борба ще има —
5492 тя просто е неотменима.
Причината, зарад която
отказвате за дъщерята
да се ожените, е явно
5496 страхът. И смятате безславно
от боя да се отървете.
Но няма как, сеньор. Бъдете
напълно сигурен, че щом
5500 преспал е някой в моя дом,
поне до днеска здрав и читав
не си е тръгвал. Аз разчитам
на помощ от юначен рицар
5504 със обиграна в бой десница,
че ако тези великани
получат смъртоносни рани
от него в битка величава,
5508 то щерка ми едва тогава
би се омъжила.“ — „Туй значи,
че аз не мога по друг начин
да действам тук. Бих предпочел
5512 да не излизам на дуел,
но обичаят щом налага,
ще вляза в бой и то веднага.“
Дошли онези двама братя,
5516 по-черни и от сатаната.
Ненавистните великани
държали сопи обковани,
били със ризници покрити,
5520 ала оставили открити

лицата както и краката.
А всеки имал във ръката
лек щит и здраво го държал.
5524 Лъвът страхотно изръмжал,
щом ги видял и се досетил,
че великаните проклети
със тежкото си снаряжение
5528 със господаря му сражение
ще поведат. Разтърсил грива,
настръхвайки от ярост дива,
забил с опашка по земята,
5532 разтворил своята паст зъбата
с готовност да се включи в боя,
за да спаси от гибел своя
любим стопанин. Щом видели
5536 лъва, злодеите се спрели
и рекли: „Я отдалечете
лъва, васале! Останете
сам срещу нас — не бива той
5540 страна да взема в този бой:
щом стане нужда, той веднага
би скочил, за да ви помага.“
„Защо сами не отстраните
5544 лъва, щом толкоз си боите? —
попитал двамата Ивен. —
Аз бих се радвал той на мен
на помощ да се притече.“
5548 „Предупреждаваме ви, че
сте задължен срещу нас сам
да се сражавате. Ей там
ще трябва да стои лъвът —
5552 така изисква го редът.
Във никоя случай ние няма,
васале, двама срещу двама
да водим бой^[109]. И да не щете,
5556 ще трябва да го отведете.“
„Щом трябва... Но къде не зная?“

„Ей там, в онази малка стая.“
5560 „Добре, тогава. Тъй ще сторя
и в стаята ще го затворя.“

Щом бил лъвът отдалечен,
донесли бързо на Ивен
доспехите и му ги дали,
5564 а после коня оседлали
и тутакси го яхнал той,
готов със тях да почне бой.
От нетърпение горели
5568 двамината — те озверели
в стремежа си да го покрият
с позор или да го убият.
И всеки почнал да налага
5572 Ивен със своята тояга,
а той, уви, едва успявал
все някак да се отбранява
от ударите им със щита
5576 и с шлема. Битка страховита
се разразила. Те успели
превес да вземат. Полетели
безброй парчета (и големи
5580 и малки) на Ивен от шлема.
Но той все още имал сили
(те даже се увеличили
трикратно), щом като видял,
5584 че тежък бой му предстоял.
Принуден бил да се обръща
към двамата и да отвърща
на всеки техен удар с два.
5588 А в стаята лъвът едва
се сдържал... Вътре бил принуден
той да стои, а боя труден
сам господарят му любим
5592 да води. Най-необходим
лъвът се чувствал в тоз момент

и щял веднага на Ивен
дължимото да отдаде,
5596 ако откриел откъде
да се измъкне. Пак се взирал,
но изход нийде не намирал.
От боя страшен шум се вдигал,
5600 така че до лъва достигал
ек, който все по-силен ставал.
От него той се притеснявал
и му било пределно ясно,
5604 че в положение опасно
стопанинът му се намира.
Лъвът от ярост нямал мира
и блъснал разярен с краката
5608 с отскок той прага на вратата,
а този праг гнил се оказал.
Лъвът веднага забелязал
това и с лапи взел да рие;
5612 така успял да си разкрие
отвор, през който си проврял
главата и изтръпнал цял,
като видял във пот Ивен,
5616 почти напълно изтощен
от битката със двата звяра.
Как сам-самичък той би сварил
на ударите да отвърща
5620 на тези демони могъщи?
Какво ли можел да направи
той срещу щитовете здрави
на двамата, които вече
5624 въртели много сръчно меча
със вяра, че са несломими.
Ивен изпитвал обяснима
боязън от смъртта, но той
5628 в неравния жесток двубой
не бил все още победен.
Макар и трудно, в тоз момент

лъвът успял да се измъкне
5632 напук на замисъла пъклен
на злонамерените братя
и също включил се в борбата.
Със лапата си той ударил
5636 единия и го стоварил
за миг като сърна сразен.
Мнозина с поглед възхитен
се радвали на таз промяна.
5640 А другият, от страх обхванат,
беснеел — чудел се дали
сразения да подкрепи
или за своето спасение
5644 да мисли. Нямало съмнение,
че щом лъвът е повалил
другаря му, той не би бил
във никой случай пощаден
5648 и гръб обърнал на Ивен,
защото го обзел страхът,
че ще го порази лъвът.
А пък Ивен това и чакал
5652 и с меч главата му отсякъл,
без демонът да подозре,
че толкоз бързо ще умре.
След туй Ивен от коня скочил
5656 и към лъва си се насочил,
защото искал да избави
тоз, който в лапите си здрави
лъвът със ярост тъй държал,
5660 че другият без малко щял
да е напълно умъртвен.
С достойнство рицарско Ивен
лъва полека отстранил
5664 и неочаквано открил,
че рамото на великана
изтръгнато е и от рана
дълбока тъмна кръв тече.

5668 Ивен прекрасно виждал, че
противникът му няма как
зло да му стори. И все пак
раненият със сетни сили
5672 мълвял: „Да бяхте отстранили
лъва си, рицарю почтен,
защото явно е решен
с един замах да ме убие.
5676 Загубих днес, така че вие
правете с мен каквото щете!
И все пак, друже мой, бъдете
добър и ако някой страда
5680 и се обърне за пощада
към вас, сеньор, не го мъчете,
а рицарски се отнесете
към него. С тази тежка рана
5684 как срещу вас аз ще застана.
За мен друг избор не остава
сега, освен да се надявам
на снизхождение от вас.“
5688 Ивен отвърнал му: „Тогаз
признай си, че си победен
и че не ще се биеш с мен!“
„Загубих този бой, сеньор,
5692 че победен съм няма спор.
Днес състрадателен бъдете
и от лъва си ме спасете!“
„Добре! Нали си в плен, човече,
5696 от нас не се страхувай вече!“
Щом хората това видели,
при рицаря дошли и взели
да го приветстват пред палата.
5700 А домакинът с госпожата
му рекли, видимо щастливи:
„Сеньор, тоз подвиг утвърди ви
за господар на всички нас.
5704 Освен това от този час

ще сте на щерка ни съпруг.“
„Тя нека си остане тук
при вас, но вие не мислете,
5708 че мразя я, а си спомнете
обета да освободите,
сеньор, девайките, които
сте задържали в този замък.“
5712 „Добре, аз в никой случай няма
да се отметна, щом решите
за щерка ми да се сгодите.
Тя е тъй умна и красива,
5716 възпитана и отзивчива.
Не чакайте брак по-щастлив.“
Ивен отвърнал с тон учтив:
„Как с нея да се съберем?
5720 Не ме познавате добре —
обвързаностите си аз
не бих разкрил сега пред вас,
ни другите си цели днес.
5724 Знам, всеки друг с такава чест
би се гордял, но аз не мога.
Повярвайте, кълна се в Бога,
че ако можех, бих го сторил.
5728 Но за това да не говорим,
че път ме чака по-нататък
с онази дева, със която
дойдох. Тя спътница ми беше
5732 и тъй добре се с мен държеше,
че аз, каквото и да става,
дължа ѝ преданост такава
и тръгвам с нея.“ „Ала как
5736 ще минете през моя праг?
Щом аз не разреши вратите
да ви отворят, ще стоите
в дома ми като във затвор.
5740 Обида е и е позор
за нас, че толкоз дързък бяхте

и мойта дъщеря презряхте.“
„Презрял съм я? Сеньор, не бива
5744 да ми приписвате такива
неща!... Със никоя жена
не ще се свържа и вина
за туй аз нямам, разберете.
5748 Най-сетне сигурен бъдете,
че щом възможност се представи,
ще дойда и със дъщеря ви
във замъка ще вдигнем сватба.“
5752 „Кого ли може да зарадва
това уклончиво твърдение?
Ако изпитвате влечение
към нея, вие вероятно
5756 ще се завърнете обратно,
а не затуй, че обещание
поехте. Никакво внимание
аз в случая не му отдавам.
5760 Но все пак ви освобождавам
от обещания, поети
по принуждение. Вървете,
където щете. Дали вятър,
5764 дали студ или знойно лято
ще ви попречат някой ден
да дойдете — това за мен
е все едно. Сеньор, насила
5768 на никой щерката си мила
аз няма никога да дам.“

и ето, че Ивен оттам
си тръгнал. С него път поели
5772 и пленничките: те вървели
в редица две по две, с изпити
лица, но радостни, честити.
И на Създателя едва ли
5776 те биха от сърце отдали
такава почит, със каквато

те гледали Ивен, когато
извеждал ги от онзи замък.
5780 Подире му тълпа голяма
вървяла в знак на уважение.
Ивен с известно притеснение
мълвял си: „Никак не разбирам
5784 какво те точно в мен намират,
за да ме хвалят толкоз много.“
А после рекъл им: „За Бога,
млъкнете, хора изтощени,
5788 не сте ми с нищо задължени.
Аз ни едно обидно слово
от вас не чух.“ Но те отново
обсипали го със похвали
5792 и му добър път пожелали.
Девоите със думи мили
сърдечно му благодарили
за добрините, а накрая
5796 държали да му пожелаят
със божията благодат
да бъде цял живот богат,
където и да е. Ивен
5800 им казал удовлетворен:
„Вървете! Нека Бог ви води
и да не срещате несгоди,
по своя път, а само радост.“
5804 С неописуема отрада
девоите си сбогом взели
с Ивен и своя път поели.
А той с девицата, която
5808 го водела, по път обратен
ведно с лъва шест-седем дни
през планини и равнини
пътували и най-накрая
5812 се появили при оная
сестра, отчаяна, сломена,
че от наследство е лишена.

Щом отзивчивата девица
5816 с прославения храбър рицар
и неговия лъв видяла,
сестрата мигом засияла
от радост, вярвайки, че вече
5820 не ще да е съвсем далече
така очакваното време,
когато своята част ще вземе
от бащиното си имение.
5824 Презрителното поведение
на нейната сестра, за жалост,
задълго я било държало
в леглото болна и унила
5828 и се била възстановила
току-що. Щом като разбрала,
че идват, просто полетяла
спасителите си да срещне
5832 със благодарност най-гореща.
Тъй се вълнувала, че даже
тя не могла да си изкаже
доволството и своята радост.
5836 От страх, че може до досада
едно излишество словесно
да доведе, ще е уместно
да ви спестя как в този дом
5840 се веселили всички. Щом
зорите утринни изгрели,
те на конете си поели
към замъка, където бил
5844 Артур свой стан установил
от две недели. В този замък
била онази по-голяма
сестра, която все ламтяла
5848 да присвои и двата дяла.
Тя не могла да предположи,
че някога сестра ѝ може
да дойде с някой рицар смел

5852 и зарад нея на дуел
той да се бие със Говен.

А пък един-единствен ден
от срока още ѝ оставал:
5856 а после никой нямал право
част от наследството да вземе,
каквото и да предприеме.
Но как да си представи тя,
5860 че непредвидени неща
очаквали я? В къща ниска,
намираща се доста близко
до замъка, преспал Ивен,
5864 от своите близки придружен.
Щом съмнало, след крепък сън,
излезли всички те навън
и след това отишли тайно
5868 до замъка. А там незнайно
от колко време от Говен
вест нямало до този ден.
Голямата сестра обаче
5872 узнала овреме това, че
той се намирал в таен кът
на около три левги път
от замъка. Оттам Говен
5876 се върнал много променен,
а пък освен това се бил
с такова облекло снабдил,
че никой не го разпознал.
5880 Тогава при самия крал
голямата сестра решила
да иде и му заявила:
„Как бързо времето минава,
5884 кралю, и пладне отминава.
Уреченият срок изтече.
И вие виждате добре, че
за правото си ще се боря

5888 *и всичко нужно аз ще сторя.
Ако е имала желание
и съответно основание
да го оспорва, сир, пред вас,*
5892 *сестра ми щеше в този час
да бъде тука. Слава Богу,
че се забави толкоз много.
Това е според мене знак,*
5896 *че тя не вижда вече как
могла би своя интерес
да защити. А аз до днес
готова бях да устоявам*
5900 *правата си да притежавам
наследството. Не се наложи
с оръжие край да се сложи
на спора и е вече време*
5904 *път най-спокойно да поема
към бащиното си име,
че то без никакво съмнение
е мое. Вече се разбра,*
5908 *кралю, че моята сестра,
каквото и реши да прави,
за да се противопостави
на мен с кавги или с молби,*
5912 *напрасно сили ще хаби.“
Артур изслушал със внимание
коварното ѝ излияние
и ѝ отвърнал: „Вижте, драга,*
5916 *според закона се налага
въпросът щателно да бъде
от моя трибунал обсъден.
Затуй ще чакате. Сестра ви*
5920 *могла би тук да се представи
преди уречения срок.“*

*Едва изрекъл кралят строг
словата си и в тоз момент*

5924 *пред него се явил Ивен
със малката сестра; лъвът
останал бил във онзи кът,
където през нощта преспал.*

5928 *А щом девойката видял,
Артур си радостта не скрил,
защото в този спор той бил
на нейната страна. „Седнете*

5932 *до мен, девойко, и бъдете
от Господа благословена!“ —
й рекъл кралят. Уязвена
голямата сестра била*

5936 *от чулото и не могла
яда си да сдържи, а цяла
като земята почерняла.
Щом малката се приближила*

5940 *до краля, тя се поклонила
и рекла: „Бог да пази вас,
и двора ви. Пристигнах аз,
кралю, и вярвам, че държите*

5944 *на правото и ще решите,
че този рицар днес ще може
в дуел честта си да заложи,
за да ми защити правата.*

5948 *Той е със щедрост всепризната
и с куп неща обременен е,
ала склони заради мене
делата си да изостави*

5952 *и днес пред вас да се представи.
Било би по-добре сестра ми
да не цели да ме измами,
а доброта да прояви*

5956 *и мир да се установи
между нас двете най-накрая.
Аз нищо нейно не желая.“*

5960 *„Нали и аз от тебе също
не искам нищо, че ти всъщност*

не притежаваш нищо свое.
Едно е истина и то е,
че ти, каквото да се случи,
5964 от мене дял не ще получиш.“
Със доста сдържан тон, вежливо,
сестра ѝ рекла предвидливо:
5968 „Наистина ще съжалявам,
че зарад нас ще се сражават
двамина рицари достойни.
Този наш спор е непристоен,
но аз си искам дял, защото
5972 той ми е нужен за живота,
и благодарна ще ви бъда,
ако с добро и без присъда
отстъпите ми туй, което
5976 е мое.“ — „Сигурна бъдете,
че само някой полудял
част някаква на вас би дал.
Дори да знам, че адски огън
5980 ще ме изпепели, не мога
да си представя как от мен
дял бихте взела някой ден.
Дори да бъде с нощ сменена
5984 зората и обратно Сена
да потече, с бой само може
тоз спор да се реши.“ — „Дай, Боже,
възкликнала сестра ѝ — тоя
5988 мой рицар да спечели боя!
Ах, аз току-що казах «мой»,
а пък не зная кой е той.
А и той мене не познава.“
5992 Тъй секнал спорът. И тогава
сестрите за ръка завели
сред двора рицарите смели.
Веднага стекла се тълпата
5996 да гледа битката, с която
тоз спор да се реши. Но тук

съперниците един друг
не се познали. А нали
6000 отдавна близки те били?
Защото монсеньор Говен
обичал като брат Ивен,
а и той с обич му отвърщал.
6004 За двамата било присъщо
в залог на дружбата им свята
да си зложат и главата,
но да се пазят един друг.
6008 Тъй биха сторили и тук,
ако се бяха разпознали!
Така е в дружбата! Едва ли
в света по-силно чувство има.
6012 Ала със сила несломима
се проявява и враждата.
Затуй в гърдите, по главата
нанасяли си те безброй
6016 жестоки удари. Та кой
приел би вместо слава срам?
Вражда и Дружба — аз не знам
как място в един дом намират
6020 и как под покрив общ се сбират
две чувства толкова различни?
Туй според мен е нелогично.
Там явно ще им бъде тясно.
6024 В съжителството им ужасно
те трудно биха се разбрали
и в разправии и скандали
живели биха двете, щом
6028 се срещнат във един общ дом.
Щом всяко тяло притежава
различни крайници — тогава
в закътана далечна стая
6032 отива Дружбата накрая,
а пък Враждата — на съседен
етаж: към улица да гледа,

че според нейните привички,
6036 тя иска да я виждат всички.
Враждата вихрено в атака
се устремява, без да чака,
и Дружбата чрез изненада
6040 тя почва подло да напада.
Къде си, Дружбо? Вън излез!
Не се крий, за да видиш днес
как, съюзени, враговете
6044 към теб вървят от бяс обзети.
А тях ги свързва дружба свята,
(защото щом не се отмятат
приятелите, тя тогава
6048 вовек безценна си остава).
Но Дружбата не се усеца,
че със Враждата ще се среща,
защото тя със ум и сила
6052 навреме би предотвратила
приятели да се сражават
и яростно да се раняват.
Враждата се държи злонравно,
6056 а Дружбата е сляпа явно,
щом тя изобщо не съзира,
че пред очите ѝ не спира
двубоят кървав. Без причина
6060 Враждата карала двамина
другари верни да се бият
безсмислено, без лошотия.
От древни времена се знае,
6064 че щом смъртта на друг желаеш,
туй означава, че го мразиш.
Нима Ивен желаел в тази
борба смъртта на сир Говен?
6068 Да! И Говен ли в онзи ден
държал на онзи свят да прати
най-предания си приятел
със собствената си ръка?

6072 *Нещата не стоят така.
Не искал ни един от тях
да стори този скверен грях,
дори ако след дълъг бой*
6076 *престола в Рим получи той.
Дали не ви подвеждам аз?
Безспорно е, че в онзи час
и двамата били решили*
6080 *безмилостно, със всички сили
до край да водят битка жежка,
да си нанасят рани тежки,
додето някой не спечели*
6084 *победа пълна във дуела.
Кой от двамината обаче
би се решил да се оплаче
от загубата? С явна злоба*
6088 *противника да вкара в гроба
би влязъл всеки в бой последен
в очакване на край победен.
И ако бъдел победен,*
6092 *как би си позволил Ивен
да се оплаче, че в борбата
получил рани от ръката
на своя най-добър приятел,*
6096 *а не от враг или предател?
А и Говен на свой ред как
би се ожалил, че не враг,
а скъп другар го е сразил,*
6100 *ако Ивен е победил?
Така е, щом не се познали,
не можел никой да се жали.
С такава ярост почнал боят,*
6104 *че всеки копие то свое
строшил на хиляди парчета.
Мълчали те, от гняв обзети,
но ако дума даже бяха*
6108 *си казали, веднага щяха*

да разберат кой е отсреща
и друга би била таз среща.
Би хвърлил всеки своя меч
6112 и би се втурнал отдалеч
приятеля си да прегръща.
Не биха потрошили също
те своето въоръжение
6116 при яростното стълкновение
и всеки своя меч и щит
би пазил здрав, а не разбит
от ударите с всички сили.
6120 Но те тъй яростно се били,
че всеки гледал с острието
на меча да рани в лицето
противника, а с ръкохватката
6124 целял със точен удар в схватката
да смаже нос, уста, забрало.
Кръвта като река течала,
а изпод броните разпрани
6128 се виждали дълбоки рани.
В стремежа си да вземат връх,
останали дори без дъх.
Не мислил никой да се пази
6132 и изумруди и елмази
от шлемовете им челични
летели на страни различни.
От ударите страховити
6136 при сблъсъка жесток главите
на двамата мъже кънтели.
Отпаднали те при дуела,
очите им блестели само,
6140 но с настървение голямо,
със мускули все още здрави,
с пестници силни и корави
размахвал всеки своя меч
6144 във развилнялата се сеч.
В двубоя лют я шлем, я щит

бил смачкван или бил пробит.
От дългите им остриета
6148 и ризниците на парчета
били. Тъй яростно се били,
че двамата се изтозили
и преценили, че е време
6152 да спрат и дъх да си поемат.
След малко тежкото сражение
подели с ново настървение
по-силно отпреди. Тълпата
6156 следяла с интерес борбата
и възхвалявала бойците:
„Куражът им е за възхита
и ако боят продължава,
6160 те търсят в него не забава,
а средство да се отличат
и своята чест да защитят.“
Съперниците проумели,
6164 че хората с това целели
сестрите да сдобрят. Но всуе,
не щяла каката да чуе
за друго. Малката сестра
6168 показала се по-добра
и този път: Артур и дворът
да кажели какво да сторят.
Със отвратеност от ината
6172 и от ламтежа на сестрата
и кралят с младата кралица,
и всеки гражданин и рицар
по-малката сестра решили
6176 да подпомогнат с общи сили.
Примолили се разни хора
Артур да е арбитър в спора,
та тя да вземе също дял.
6180 Поискали от своя крал
на рицарите да предложи
да спрат, защото лесно можел

единият от тях убит
6184 да падне в боя страховит.
Но крал Артур им заявил,
че трудно той би помирил
сестрите, тъй като била
6188 хем алчна първата, хем зла.
Дочули кралските слова
съперниците, но това
не им попречило отново
6192 да водят схватката сурова,
без някой някак да успее
над другия да надделее.
И всеки, явно изтерзан,
6196 готов и на най-скъпа дан
за своята чест, се чудел кой
се е решил да води бой
със него, кой в това сражение
6200 показва толкова умение
и във защита, и в атака.
Над двамата се спускал мракът.
След миналия в битка ден
6204 бил всеки много изтощен,
покритото със рани тяло
неимоверно го боляло,
а ризницата му разбита
6208 била с гореща кръв пропита.
Те искали да спрат, че вече
Се спускала над двора вечер,
а и че всеки се боял
6212 от другия, защото цял
ден двамата със равни сили
в жестокия двубой се били.
По тези две съображения
6216 примирие без възражение
приели те, а пък съдбата
за техния кураж в отплата,
решила да се разпознаят,

6220 преди да е настъпил краят.
Ивен, мъж с благородни нрави,
поискал пръв да се представи,
ала при тежкия двубой
6224 премного кръв изгубил той,
затуй не разпознал Говен
гласа му слаб и променен.
„Сир — казал той — припада мрак
6228 и според мене няма как,
ако престанем да се бием,
да бъдем обвинени ние
в страхливост. Мойто уважение
6232 спечелихте в това сражение
и даже се боя от вас.
До днес не съм се срещал аз
с друг рицар, който тъй умело
6236 да се сражава. Вие смело
и във атака и в отбрана
се бихте. Много тежки рани
получих в днешния двубой.
6240 От ударите ви безброй
изтръпвах, мисля най-подир,
че по-добър от мен сте, сир!“
„За Бога — възразил Говен, —
6244 ако сте вие изтощен,
то аз, за моя изненада,
дваж повече от вас пострадах;
каквото дадох ви, от вас
6248 със лихви го получих аз.
Нападах ви, ала в ответ
спечелих удари безчет
и в мен извикахте възхита.
6252 Но позволете да попитам
за името ви. Аз самият
не смятам своето да крия.
Говен ми казват и съм син
6256 на благороден властелин —

баща ми Лот е крал велик!“
Ивен надал сподавен вик,
щом чул със кой се е сражавал.
6260 От мъка и от гняв тогава
веднага хвърлил надалеч
окървавения си меч
и потрошения си щит
6264 и, скачайки от коня, с вид
объркан казал: „Битка тежка
заради очевидна грешка,
за жалост, водихме днес ние.
6268 Щях да откажа да се бия
с вас, ако бях ви разпознал.
Повярвайте, че бих признал,
преди да съм се бил със вас,
6272 че победеният съм аз!“
„Какво? — извикал сир Говен. —
Но кой сте вие, сир?“ „Ивен!
За мен сте по-скъп и от брат
6276 и вас най-много в този свят
ценя, защото с помощта ви
постигнах почести и слава.
И аз заслуженото днес
6280 ще ви отдам. За мен е чест
за победен да се призна!“
„Сир, трогнат съм, но не желая
подобна чест аз на готово —
6284 му възразил Говен отново. —
На по-достойния се пада
победата като награда,
така че ваша е, за Бога!“
6288 „Не, сир, след боя аз не мога
да си стоя прав на краката
и много убедено смятам,
че вие днес сте победител!“
6292 „Напразно се безпокоите —
отвърнал тутакси Говен, —

по-скоро аз съм победен.
Не е ласкателство това
6296 а честни, искрени слова.
В света не ще се друг намери
с достойнствата ви да се мери!“
Той скочил мигом на земята
6300 и както брат прегръща брата,
се хвърлили в прегръдка здрава.
Все още всеки настоявал,
че другият е победил.
6304 Но кралят спора прекратил.
Бароните се приближили,
приятелите обградили,
с надеждата, че ще научат
6308 какво ли всъщност се е случило,
та тези двама воини тук
се радват тъй един на друг.
Артур запитал ги: „Сеньори,
6312 кажете кой какво ви стори,
та след като се бихте гневно,
тъй искрено и задушевно
прегърнахте се тук пред нас?“
6316 Говен отвърнал му: „Сир, аз
разбрах, че тази битка тежка
дължи се на неволна грешка,
и щяхме с моя скъп побратим
6320 за зла беда да си изпатим.
Сега ще разберете как
един във друг видяхме враг.
Аз, племенникът ви Говен,
6324 уви, не разпознах Ивен,
додето той не ме попита
след битката ни страховита
с кого чест имал да се бие,
6328 и тъй установихме ние
кои сме, с помощта на Бога.
Аз бях обхванат от тревога,

6332 че боят дълго продължава,
че силите ми намаляват,
и бях на прага на смъртта
сразен, кралю, от ловкостта
на този рицар, който смело
6336 се биеше за право дело.
Добре, че аз отстъпих с чест
пред моя пръв приятел днес
и залудо не бях убит!“
6340 Ивен ядосан и сърдит,
от думите му предизвикан,
със невъздържан глас извикал:
„Кралю, неправда аз не мога
6344 да понеса пред вас и Бога!
Победата днес не е моя,
защото аз загубих боя!“
„Не — аз!“ „Не — аз!“ — във надпревара
6348 стремял се всеки да изкара
сам себе си за победен
и с дух другарски несъмнен
най-предания си приятел
6352 за победител в боя смятал
и всеки краля убеждавал,
че другият по-заслужавал
да се окичи със победа.
6356 Артур ги слушал и ги гледал
как те, до крайност изтощени
и със тела окървавени,
не спирали тъй да говорят,
6360 и за да сложи край на спора,
с категоричен тон им казал:
„Сеньори, всеки ни показва,
че изключително държи
6364 на другия, че му дължи
признателност за доблестта му.
Със възхищение голямо
изслушах ви... Я прекратете

6368 тоз спор и ми се доверете:
аз и към двама ви желая
да бъда справедлив до края.“
Те вrekli се да изпълняват
6372 каквото той им повелява.
Извикал кралят към тълпата:
„Наоколо ли е сестрата,
която с вероломни средства
6376 лиши сестра си от наследство,
подтиквана от алчността?“
„Сеньор, да, тук съм.“ — рекла тя.
„Елате! Знам, че се стремите
6380 сестра си подло да лишите
от дял, но аз ви заявявам,
че плана ви не одобрявам.
От тоз стремеж се откажете
6384 и й дела възстановете.
За този план аз знам от вас!“
„Ако съм съгрешила аз
със необмислено признание,
6388 не му обръщайте внимание.
Ах, Боже мой, не ме мъчете!
Власт имате и наредете
последници да няма тежки.“
6392 „Не бива крал да прави грешки.
Затуй сега постановявам
и съвестно възстановявам
на вашата сестра имота,
6396 за да сте равни във живота.
Навярно току-що разбрахте,
че рицарите боя спряха
и искат съдник аз да бъда.
6400 Та ето моята присъда:
понеже всеки в този ден
твърди, че бил е победен,
реших — или си поделете
6404 имота със сестра си двете,

или ще обявя накрая,
макар и да не го желая,
че племенникът ми Говен
6408 загуби битката с Ивен
и вие губите тогава!“
Артур не би го злепоставил,
а искал да постави само
6412 на изпитание голямо
голямата: да я застави
със доброта, а не със завист
да се държи и да приеме
6416 по-малката свой дял да вземе.
Артур си знаел отпреди,
че няма да я убеди
със доводи обосновани,
6420 затуй прибягнал до закани.
Отстъпила тя, след което
му рекла: „С болка на сърцето
приех, защото не желая
6424 със отказ да обидя краля.
Сестра ми дял ще си получи,
но искам честно да се случи
и затова гарант станете.“
6428 „Съгласен съм. А вие двете
живейте сговорно в имота.
На вас се пада първенството,
а малката се задължава
6432 все пак да ви се подчинява.
Но вие също я обичайте
и ѝ правата не отричайте.“
Тъй кралят спора им решил
6436 и двете с дял подсигурил.
Артур на двамата достойни
приятели и смели воители
предложил да се отморят
6440 и броните си да свалят,
защото, обяснил им кралят,

когато е настъпил края
на равностойния двубой,
6444 те имат нужда от покой.
Едва те броните си снели
и в този миг лъва видели,
че търси своя господар.
6448 Щом го открил, добрият звяр
зарадвал се на тази среща.
Но зървайки лъва насреща,
разбягали се всички. „Спрете! —
6452 подел Ивен. — Не се плашете!
Лъвът ми е приятел верен!
Към вас ще е добронамерен:
той мирни хора не напада
6456 и никой няма да пострада.
Нас ни обвързва дружба здрава
и той навред ме придружава.“
Спокойно всички се събрали
6460 край тях и сир Ивен с похвали
обсипали мнозина воини
за подвизите му безбройни,
за битката му с великана,
6464 за всяка схватка преживяна.
Говен му рекъл с тъжен глас:
„С голям позор покрих се аз,
защото, Бог ми е свидетел,
6468 на вас, на своя благодетел,
платих с неблагодарност черна,
а вие с мъжество безмерно
и племенниците ми мили
6472 от великана сте спасили.
За вас си мислех всеки ден
защото ние с вас, Ивен,
обичаме се като братя
6476 и нас ни свързва дружба свята.
Във мислите си се надявах
за ваша доблестна проява

да чуя. В много кралства бях,
6480 но нийде друг воин не видях
така прославен и обичан
и «Рицаря с лъва» наричан!“
Щом броните свалили вече,
6484 подели разговор сърдечен,
а пък лъвът се приближил
и до Ивен се настанил,
щастлив, че с тях е най-накрая.
6488 В лечебница в отделна стая
отишли после те, защото
след устрема и мъжеството,
с които през деня се били
6492 и многократно се ранили,
те трябвало да се лекуват.
Артур не искал да рискува
със здравето им и веднага
6496 повикал лекар да помага.
Бил лекарят хирург признат
за най-добрия в този свят,
Той със задачата се справил
6500 и скоро те напълно здрави
били. Ала Ивен таял
в сърцето болка и печал
по отлетялата любов.
6504 За дамата си бил готов
на всичко, знаейки добре,
че той без нея ще умре.
Намислил да отиде сам
6508 до извора в леса и там
да предизвика бързо пак
порои, вихри, град и сняг
и повсеместни разрушения,
6512 дано получил опрощение
от своята любима дама.
В противен случай с най-голяма
стръв той повторил би отново

6516 туй изпитание сурово.
Напълно щом се излекувал,
без много дълго да умува,
потайно тръгнал сам Ивен.

6520 По пътя той бил придружен
от своя лъв — другар по-верен
той трудно можел да намери.
Открили извора. Тогава

6524 Ивен, без миг да се забави,
облял скалата със стакана,
да предизвика урагана.
И тутакси се разразила

6528 вихрушка със страхотна сила.
Човек би казал, че пропада
лесът във бездните на ада.
Гранитните стени дебели

6532 на замъка тъй се тресели,
че колкото и да е смел
човек, той плен би предпочел
при перси или мюсюлмани,

6536 но в замъка да не остане.
Васали и слуги в палата
крещели в страх пред госпожата:
„Проклети да са прадедите,

6540 избрали тук да са стените
на замък, който всеки може
да разруши, не дай си Боже,
и без усилие голямо

6544 на пепел и руини само
той тази крепост да направи!“
„Госпожо, хората са прави —
обадила се и Люнет. —

6548 Нуждаете се от съвет
как тази стряскаща угроза
вас повече да не тормози.
Май нов защитник отдалече

6552 ще трябва да потърсим вече.

Такъв сред вашите васали
не виждам аз. На тях едва ли
могъл би някой да разчита
6556 за помощ или за защита.
С бездействие ще се прославим,
ако нелепо се оставим
на рицар, който се надява
6560 тук своята власт да упражнява.
Без пръста си да мръдне даже,
той изведнъж ще се окаже,
на вашите земи владетел.
6564 Тогава, Бог ми е свидетел,
ще разберете, че съм права.“
„Люнет, какви да правя?
Заклевам се, че занапред
6568 не ще се вслушам в друг съвет.“
„Госпожо, в този труден ден
съветник по-добър от мен
ви трябва. Как съвет да дам,
6572 щом изход в случая не знам?
Не мога аз да ви подвеждам.
Уви, не виждам и надежда
да дойде скоро рицар смел,
6576 на своите плещи поел
товара да ви защитава.
А всички ние дотогава
ще страдаме. Какво спасение
6580 да чакаме, щом с настървение
избухне ураган в гората?“
При тези думи госпожата
й рекла: „Моите придворни
6584 са тихи, кротки и покорни
и аз от тях не виждам кой
би бранил извора в двубой.
Но на ума ви, моя мила,
6588 отдавна съм се доверила
и туй сега ви задължава —

приятел в нужда се познава,
така че дайте ми съвет!“

6592 „Госпожо — каза Люнет, —
един-единствен рицар може
защита днес да ни предложи —
тоз, който с трима сам се би

6596 и злия великан уби.
Но той далече се намира.
От слуховете се разбира,
че преживявал лична драма

6600 от скръб по скъпата си дама
и че той би се доверил
на който би го уверил,
че ще го събере пак с нея.

6604 За нищо друго не копнеел!“
„Да го направя съм готова.
Ще дам и клетва, честно слово,
че без да жаля ум и сила,

6608 ще сторя всичко, своята мила
да срещне пак. Сега вървете
и рицаря тук доведете.
Ще спазя своето обещание.“

6612 „Госпожо, нямам основание
да се съмнявам, виждам ясно,
че ще се справите прекрасно.
Все пак, преди да тръгна аз,

6616 обет ми дайте, стига вас
това да ви не притеснява!
Нали и Бог тъй повелява.“
„Готова съм да дам обет!“

6620 Тогава хитрата Люнет
един безценен реликварий
извадила със мощи стари.
Пред тях набожната жена

6624 застанала на колена.
Люнет за клетвата пред Бога
подбрала всички думи много

внимателно, та таз идея
6628 изгодна да е и за нея,
и рекла: „Свойта длан вдигнете
и най-напред се закълнете,
че вие няма никоѝ ден
6632 за нищо да вините мен,
защото правя всичко аз
единствено заради вас.
Повтаряйте: «Кълна се днес
6636 за Рицаря с лъва злочест
да сторя всичко туй, което
ще възроди любов в сърцето
на дамата му».“ Госпожата
6640 покорно дигнала ръката
и тихо казала: „Девице,
кълна се, вдигнала десница,
обета да изпълня точно!
6644 Повтарям тоз обет нарочно
пред Господа и пред светците,
че ако ми се доверите,
ще сторя нужното, та той
6648 любов, и прошка, и покой
при дамата си да намери!“
С благоразумни маниери
и добросъвестност Люнет
6652 добила ценния обет.
Кон оседлан отвън извели
и тя тозчас на път поела
със развълнувано сърце
6656 и със усмихнато лице.
Навлязла скоро във гората,
край онзи извор до скалата
тя рицар изведнъж видяла
6660 и по лъва Ивен познала.
Доволна, че не се налага
да търси надалеч, веднага
забила в коня своите шпори

6664 и се насочила към бора.
Ивен я зърнал отдалече,
познал я и със жест сърдечен
посрещнал девата вежливо.
6668 Тя рекла: „Колко съм щастлива,
че много бързо ви намерих.“
А той отвърнал с глас треперещ:
„Какво? Издирвала сте мен?“
6672 „Да, търсех ви, сеньор Ивен
(от мен днес по-честита няма),
защото скъпата ви дама
пред мен положи клетва свята,
6676 че продължава да ви смята
за свой съпруг най-мил, най-скъп, и
обета няма да престъпи,
пред страх от клетвопрестъпление.“

6680 **ИВЕН** в щастливо изумление
изпаднал — той на вест такава
изобщо не се бил надявал.
След туй признателният рицар
6684 целунал нежната девица
и рекъл: „Мила моя, днес
зарадвахте ме с тази вест
и цял живот не ще успея
6688 да ви се отплатя за нея!“
„Ще имате, сир, занаят
подобни поводи безчет
куража си да проявите
6692 и други да ощастливите
с безпримерно добри дела,
каквито аз не бих могла
да сторя. Вие ме спасихте
6696 и името ми защитихте.
Това е само малка част
от тежкия ми дълг към вас!“
„Не, аз на вас съм задължен

6700 стократно!“ — възразил Ивен.
„Да тръгваме!“ — „А според вас,
дали се сеща кой съм аз
любимата ми?“ — „Не, не знае,
6704 че Рицарят с лъва това е
оставилият я съпруг.
Е, стига сме стояли тук!“
Така те в разговор сърдечен
6708 до замъка отишли вече;
лъвът ги следвал по петите.
Проникнали те зад стените,
потайно двора прекосили
6712 и после бързо се качили
при дамата. Щом тя разбрала
кой е пристигнал, засияла,
че преданата ѝ девица
6716 довела чакания рицар
с лъва. В чудесно настроение,
поканила ги с нетърпение
да влязат в залата веднага.
6720 Ивен, едва прекрачил прага,
с доспехите си както бил,
в краката ѝ се строполил.
Люнет ѝ рекла: „Помогнете
6724 да стане прав и запомнете,
че с упование голямо
от вас едничка чака само
утеха, прошка, състрадание.“
6728 А дамата без колебание
го вдигнала и рекла: „Днес
за мен ще е безкрайна чест
да сторя всичко, за което,
6732 копнее му сега сърцето!“
Люнет отвърнала: „Това е,
госпожо, и ваш дълг. Аз зная,
че имате подобна власт.
6736 Сега ще ви разкрия аз

и истината. Няма друг
по-смел от този рицар тук,
готов от вражеска проява,
6740 госпожо, да ви защитава.
Дано сам Господ ви дари
с любов взаимна. Знам дори,
че той за вашата любов
6744 да стори всичко е готов.
От своя гняв се отърсете,
сърце за обич отворете,
защото тук пред вас смутен
6748 стои съпругът ви Ивен!“

ВЛАДЕТЕЛКАТА изкрещяла:
„Чудесно си ме изиграла!
Защо ме караш ти, момиче,
6752 отново аз да заобичам
човека, който ме остави
и най-нещастна ме направи?
Не! По-добре да си остана
6756 тук с вихрите на урагана!
Добре ме подреди, Люнет!
Защо ти дадох аз обет
в безумното си заслепление?
6760 Уви, но в клетвопрестъпление
не искам да се провиня
и трябва да се подчиня.
Тъй както живата жаравя
6764 под топла пепел не изтлява,
то и в сърцето ми ще тлее
туй чувство, докато живея.“
Ивен съзрял удобен случай
6768 от нея прошка да получи
и казал: „Съгреших, госпожо,
но с вярата за милост Божя,
от вас днес моля опрощение
6772 за стореното прегрешение.

Аз за допуснатите грешки
последници понесох тежки,
но ако днес благоволите
6776 за моя грях да ми простите,
кълна ви се, че аз до гроб
ще съм ви верен като роб
и ще съм ви съпруг достоен!“
6780 Тя каза с тон по-спокоен:
„Уви, обета си не мога
да наруша. Със вяра в Бога
приемам, че ще трябва аз
6784 сега да склуча мир със вас.“
„Владетелко, благодаря ви!
Светият дух така направи,
че след теглата и скръбта,
6788 пак най-щастлив съм на света!“
Получил прошката, Ивен
почувствал се честит, блажен
тъй както никой на земята.
6792 Отпуснала му се душата,
показал се той нежен, мил
и с обич ѝ се отплатил.
Във своята радост той забравил
6796 страданията и оставил
душежни мъки, болка, скръб
завинаги зад своя гръб.
Люнет от своите дела
6800 щастлива също тъй била,
след като тя събрала тук
родените един за друг.
С това приключва и романът
6804 за Рицаря с лъва. Остана
съвсем накрая Кретиен
да каже, силно убеден,
че ако друг го продължи,
6808 ще го изпълни със лъжи.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ИМЕНАТА

Показалецът съдържа всички собствени и географски имена в романа. Цифрите препращат към съответните страници от настоящото издание.

А

Алие, граф 102, 107, 111–112

Аргонски лес 110

Арпен Планинеца, великан 14, 19, 127, 226–228

Артур 16, 23–24, 40, 50, 66–67, 72, 81–82, 84–87, 89, 93–96, 122, 128, 150–152, 180, 182–183, 189–190, 193–194, 196, 198, 207–208, 210, 213, 215, 217, 219, 221, 226–228

Б

Бретан 8, 23, 91, 207, 210, 219

Броселианда 213, 227

Г

Гениевра 24–25, 40, 123, 226

Говен 7, 17–19, 24, 41, 82, 84, 87–88, 90–91, 95–96, 120, 122–123, 128–130, 132–133, 138, 150–151, 181, 185–187, 191–193, 196–197, 217–218, 223–224, 226–228

Д

Девичи остров 165, 229

Додинел 24, 208

Дюрандал, меч на Роланд 110, 222

Е

Ескладос Льо Ру 10, 76, 215, 221, 223

З

Замъка на патилата 10, 14, 19, 161

И

Ивен 7–8, 10–14, 16–21, 24, 38–52, 54–61, 63–65, 69, 72–85, 88–120, 124–126, 128–132, 134–139, 141–146, 148–149, 158, 161, 163–164, 167–179, 181, 183, 185–187, 191–194, 196–199, 202–206, 208–211, 213–228

Испания 110, 222

Й

Йоан Кръстител 41, 213

К

Калогренан, братовчед на Ивен 10–11, 16, 19, 24–26, 40, 208–214, 217

Кардуел 23, 210

Ке, сенешал в двора на Артур 24–26, 38–41, 47, 59, 81–84, 123, 128, 208–209, 226

Кретиен 7–15, 17–20, 206–216, 218–230

Л

Ландюдет, баща на дамата от Ландюк 81

Ландюк, имението на съпругата на Ескладос и на Ивен 10, 81, 88, 216–218, 225

Лот, крал, баща на Говен 192

Люнет 11, 88, 131, 141, 146, 148, 157–158, 199–202, 204–206, 214, 217–218, 225

М

Моргана 102, 221–222

Н

Норозон 10, 14, 111, 222–223

П

Пендрагон 40

Р

Рим 187

Роланд 110, 222

Ронсево 110

С

Сагремор 24, 208

Саладин 39, 213

Сена, река 184

Т

Тарс, град в Израел 133, 227

У

Уелс 23, 210, 219

Уриен, крал, баща на Ивен 16, 50, 72, 80, 121, 215

Ч

Честър 95

[1] **Ст. 1:** Под Бретан в случая следва да се разбира както Великобритания, където царува Артур, така и континентална Бретан, Франция, където протича действието на романа. За разлика от другите си четири романа тук Кретиен започва своя разказ без пролог — лично встъпление, в което авторът представя досегашното си творчество (*Клижес*), метода си на писане (*Ерек и Енида*), своя меценат или поръчител (*Ланселот*, *Рицаря на каруцата*; *Персевал* или *разказ за Граала*), — *in media res*, тоест направо в сюжета. ↑

[2] **Ст. 6:** Според *Деяния на светите апостоли* (2:1-13) на този ден Светият Дух се появил пред апостолите под формата на огнени езици. И други романи на Кретиен споменават този християнски празник: *Ерек и Енида* (ст. 2131, *Персевал* (ст. 2791, 8889). Действието на *Ерек и Енида* започва на Великден, а на *Ланселот* — на Възнесение. Но в Артуровото рицарско общество тези дати са до голяма степен изпразнени от християнско съдържание. Романната фикция ги използва като хронологически маркери за празненства, отбелязвани според някаква светска традиция. А повествователната функция на тези празници в артуровския роман е преди всичко да изобрази началния тласък на рицарското приключение. Обикновено това става в двора на Артур. ↑

[3] Ст. 9: В двора на Артур дамите се хранят отделно от мъжете. За този обичай споменават Джефри Монмутски (*История на британските крале*, 1138) и Вас (*Роман за Брут*, 1155). ↑

[4] Ст. 28: Кретиен повтаря разпространената по онова време идея, че миналото е по-добро от настоящето, и я обвързва с упадъка на истинското любовно чувство. Тази идея е литературен топос, който не отразява историческата действителност през втората половина на XII в., когато се утвърждава — именно под влияние на лириката и романа — идеалът за куртоазната любов (т.нар. *fin'amor*). ↑

[5] Ст. 32: Кретиен цитира известна поговорка (вж. J. Morawski, *Proverbes français antérieurs au XVe s.*, Paris, Champion, 1925, №1257), която е особено показателна за разделението между поземлената аристокрация, към която спада и френското рицарство (за разлика от Англия или от Германия, където то принадлежи по онова време към воинското съсловие, а не към аристокрацията), и хората на селския труд. На тях куртоазният елит отрежда най-ниското стъпало в социалната и в ценностната йерархия. ↑

[6] Ст. 47: Дрямката на Артур в момент, когато започва разказ за приключение, се явява вариант на друг мотив от рицарския роман: Артур отказва да яде, докато не се случи нещо необикновено или — най-малкото — докато не чуе разказ за необикновена случка. ↑

[7] Ст. 54: Додинел е известен с прякора Дивака. Персонажът се споменава в по-стари разкази. За Сагремор говорят и други романи на Кретиен дьо Троя (*Ерек и Енида*, *Клижес*). В *Персевал или разказ за Граала* Сагремор носи прякора Безмерни (*Desrée* — „Лудия“, „Невъздържания“). За Сагремор споменават и по-късни рицарски романи от XIII век: *Чудесата на Ригомер*, *Кларис и Ларис*, *Ланселот* в проза. ↑

[8] Ст. 55: Сенешалът Ке е втори в йерархията на Артуровия двор. Титлата сенешал (от латинската дума *senescalus* — „най-възрастният“) се давала на началника на кралската администрация. Премахва я Филип-Август в 1185 г. Според *История на британските крале* Ке е млечен брат на Артур. По съвет на вълшебника Мерлин Игерна, майката на Артур, заченала при необикновени и незаконни обстоятелства, поверява новороденото на родителите на Ке. В романите на Кретиен дьо Троя Ке олицетворява претенциозност без

покрите, невъздържаност, презрително отношение към непознатите рицари и т.н. — качества, несъвместими с рицарската етика. ↑

[9] Ст. 55: В този роман Калогренан е братовчед на Ивен. В романа на Робер дьо Блоа *Боду (Нежният красавец)* от средата на XIII в. Калогренан е племенник на Ивен. Персонажът се среща и в *Ланселот* в проза — също в ролята на неудачник, убит от Лионел. Според американския медиевист Р.Ш. Лумис (R. S. Loomis, *Arthurian Tradition and Chrétien de Troyes*, N.Y., Columbia University, 1947) името Калогренан произлиза от „Cai lo grenant“ (Кай Мърморкото), тоест Калогренан е двойник на Ке. В романа на Кретиен обаче двата персонажа са ясно разграничени и дори противопоставени. ↑

[10] Ст. 60: Мотивът за срама на неуспелия рицар влиза в симетрична опозиция с мотива за славата, към която се стреми всеки рицар, търсец приключения. ↑

[11] Ст. 168: Преди да влезе в ролята си на разказвач, Калогренан излага своя възглед за това как следва да възприемаме неговия разказ. В това отношение той дублира работата на писателя, който винаги подсказва по нещо за начина на тълкуване на своята творба. Според Калогренан вникването в смисъла на разказа предполага не буквално възприемане със сетивата (ушите и очите), а усещане със сърцето. Тази идея напомня и за думите на Исус Христос, когато говори с притчи на брега на Генисаретското езеро. Исус прибегва до иносказателната форма, за да провери кой може да вникне в казаното от него: «Затова им говоря с притчи, понеже те гледат, а не виждат, слушат, а не чуват, нито разбират.» Тъкмо над тях се сбъдва пророчеството на Исаия, което гласи: *С уши ще чуете и няма да разберете; с очи ще гледате и няма да видите. Защото сърцето на тези хора е закоравяло* (Мат. 13: 13–15, цитирано по новия превод, издание на Българско библиейско дружество, 2010). Типологичното родство между слушането на разказ за приключения и възприемането на уроците на Исус е заложено в сърцето, тоест в съпреживяването на чутото. В концептуален план тази идея, приложена върху четенето на рицарски романи, означава преодоляване на буквалния смисъл и търсене на символични значения. ↑

[12] Ст. 175: Обикновено странстващият рицар се придружава от оръженосец или от друг рицар, негов приятел или възпитаник. И тук,

подобно на казаното в стих 32, съзнанието за принадлежност към рицарството се проявява като презрение към селячеството. ↑

[13] Ст. 176: Според други ръкописи премеждието на Калогренан е станало преди 7 или преди 10 години — при всички случаи, твърде отдавна: разказът за срама (ст. 60) нарушава продължителното мълчание за случилото се. И тук Кретиен въвежда този мотив по логиката на опозицията с друг мотив — за успешното приключение, за което дворът на Артур трябва да научи час по-скоро. ↑

[14] Ст. 189: Броселиандската гора се намира на полуостров Бретан, Франция. От началото на романа разбираме, че Артур е свикал своя двор в Кардуел, Уелс (ст. 7–8). Нито в разказа на Калогренан, нито в приключението на Ивен не се споменава за прекосяване на морето от Великобритания до Франция. Подобна непоследователност в изобразяването на пространството подсказва, че местата на действие са символични, а не реалистични. Съответствията между пространството на романа и географското пространство са по-скоро изключение, отколкото правило. ↑

[15] Ст. 198: През XII в. ловът със соколи е бил привилегия на аристокрацията. Соколът е емблема на определен социален статус. ↑

[16] Ст. 216: През Средновековието медта е рядък и много скъп метал. Доменните пещи се въвеждат едва през следващия XIII в. Дотогава металите се извличат като в древността — чрез промиване на рудата. ↑

[17] Ст. 240: Зелената ливада и оградата са елементи от топоса за *locus amoenus* (място за наслада), който куртоазната литература заимства от латинската класическа поезия. ↑

[18] Ст. 296: Ампан — старинна мярка за дължина (около една педя). ↑

[19] Ст. 311: В описанието на пазача на бикове Кретиен следва условностите за изобразяване на «природния човек», тоест на същество, което живее извън цивилизацията: човешката физика бива сведена не до тази на определено животно, а се явява разнороден сбор от животински черти. Тъкмо в животинската хетерогенност е вложена идеята за човешка грозота. ↑

[20] Ст. 324: Пазачът на бикове се явява своеобразен първообраз на две фигури на по-късни епизоди от романа: 1) на обезумелия Ивен,

който живее като безмълвен дивак в гората; 2) на великана Алпен Планинеца, с когото Ивен ще се сражава. От това получаваме известна представа за начина, по който Кретиен изгражда своите персонажи: едни и същи черти определят облика на различни герои. Така зад различията откриваме сходства, а зад сходствата — различия. ↑

[21] Ст. 354: Господарят на дивите бикове олицетворява животинското начало у човека. От друга страна, в способността му да укротява силните животни има нещо свръхестествено. По това той се родее с някои келтски герои (например с Луг). Но основната функция на този персонаж е да контрастира с фигурата на рицаря. ↑

[22] Ст. 367: Пазачът на бикове твърди, че не е чувал за приключенията (ст. 361) и чудесата (ст. 365), които търси Калогренан. Всъщност той знае за тях, както се вижда от неговите упътвания, но не е в състояние да ги назове. Така Кретиен внушава, че приключението предполага не само необикновено явление, но и съответен език за неговото изобразяване. Разграничителната линия между природа и култура, очертана първоначално от контраста рицар/говедар, тук преминава по границата между словото, което изгражда смътен образ на реалността, и словото, което я назовава адекватно. ↑

[23] Ст. 406: Вълшебният извор е ключов символ и централно място, което се появява циклично във възлови моменти от еволюцията на героя. Тълкуването на този символ изисква по-задълбочен анализ, който би надхвърлил рамките на една обяснителна бележка. Очевидно Кретиен е заимствал този мотив от англо-нормандския писател Вас, който в *Роман за Ру* (около 1160; Ру е романска форма на Ролон — основател на Нормандското херцогство в началото на X век) описва извора Берентон като място, където ловците идват лятно време за вода, а разлеят ли я по земята, предизвикват проливен дъжд. Вас няма обяснение за странното явление. Добавя само, че около извора често кръжат феи и се случват много необикновени неща. ↑

[24] Ст. 429: Калогренан назовава прецизно редица елементи от декора, които пазачът на бикове е споменал преди това най-общо: зеленото дърво от указанието на говедаря (ст. 380) се оказва бор в разказа на Калогренан (ст. 412), скалата около извора — изумруд с рубинено дъно (ст. 425), чашата — златна (ст. 418 от оригинала; този детайл не е намерил място в българския превод). Материалният свят променя своя облик според гледната точка и културата на този, който

го описва. По това време перспективата в живописа още не съществува. В този смисъл може да се каже, че литературата разполага с по-усъвършенствани похвати за представяне на реалността в сравнение с изобразителните изкуства. ↑

[25] Ст. 474: Кретиен дьо Троя конструира вълшебния извор като поредица от контрасти: водата кипи, а е по-студена от лед (някои коментатори смятат, че става дума за газирана вода — обяснение, което пренебрегва поетическото измерение на явлението); разрушителният ураган помита дървета и животни, но миг след това природата се възражда омиротворена и се превръща в земен рай, и т.н. Свръхестествените явления си остават загадка, но в същото време зад тях прозира манихейска визия за доброто и злото, пред които се изправя новодошлият рицар (ст. 455–456). ↑

[26] Ст. 484: Нападателят на Калогренан е сравнен със свиреп лъв. Това е първият анонс на фигурата на лъва, която впоследствие ще заема централно място в повествованието. И тук наблюдаваме техниката на Кретиен да обвързва образно или смислово персонажи, между които видимо няма връзка. Вж. също бел. към ст.324. ↑

[27] Ст. 577: Калогренан определя като лудост безразсъдното си приключение при вълшебния извор. Ивен пък го упреква в лудост, задето е мълчал досега. Лудостта в този роман има множество значения и се обвързва с множество персонажи. ↑

[28] Ст. 595: Саладин е султан на Сирия. Някои ръкописи на романа споменават не Саладин, а неговия предходник — султана Нуридин, починал в 1174 г. Очевидно преписвачите дават различен израз на чувството си за съвременност — така, както певецът изпълнява в собствен вариант определен музикален мотив. При всички случаи подобно споменаване на видни личности от съвременността (втората половина на XII в.) е анахронично спрямо епохата на крал Артур (VI в.). Анахронизмът е основен изобразителен похват в «античния» рицарски роман (1150–1180), но се среща и в артуровския роман. ↑

[29] Ст. 661: Романът на Кретиен *Ерек и Енида* споменава Лохол (ст. 1727) като син на Артур (от връзката му с Лизанор, дъщеря на граф Севен). От липсата на обяснения за извънбрачното дете на Артур може да се предположи, че подобни факти не са били изключение в средите на феодалната аристокрация. ↑

[30] **Ст. 668:** Празникът на Йоан Кръстител е на 24 юни, тоест около две седмици след Петдесетница. Разбира се, тези изчисления са твърде приблизителни, защото Петдесетница се определя спрямо Великден, който в различните години се пада на различни дати. ↑

[31] **Ст. 696:** Гората Броселианда е далече от Артуровия двор, но не е в отвъдморска страна (Франция). Тя е част от пространството на разказа, който хомогенизира твърде отдалечени едно от друго места. Вж. по този въпрос и бел. към ст.189. ↑

[32] **Ст. 741:** Обикновено рицарят тръгва на приключение със знанието и благословията на Артуровия двор. Тайното начинание на Ивен свидетелства за себичността, характерна за този етап от живота на героя. Ивен иска на всяка цена да успее там, където друг рицар се е провалил. ↑

[33] **Ст. 945:** Обикновено рицарят трябва да проявява винаги чувство за мярка и да избягва да умъртвява своя противник. Така е постъпил с Калогренан и пазителят на вълшебния извор: като победител той се задоволява просто да отведе коня на Калогренан. В случая обаче спасителен се оказва стремежът на Ивен да доведе докрай своето превъзходство. Кретиен обаче не обяснява това: внушава го като изтъква колко отблизо Ивен преследва своя противник. Под неговото перо новият жанр — романът — показва, че изразното му средство е не обяснението, а изображението. ↑

[34] **Ст. 1030:** Мотивът за пръстена-невидимко се среща в митологията и фолклора на различни страни: пастирът Гигес попада в подземния свят и намира пръстен, който го прави невидим и го довежда до царската корона (Платон, *Държавата*, II, 359d — 360b). В *Роман за Троя* (1165) от Беноа Сент-Мор Медея дава на Язон вълшебен пръстен, който го предпазва от опасности и го прави невидим. Мотивът се среща и в келтската традиция, от която най-вероятно Кретиен го е заел. Там феята дарява обичания от нея герой с пръстен-невидимко. В следващ епизод от *Ивен* героят ще получи и от съпругата си вълшебен пръстен, който да му помага да побеждава в трудни ситуации. Според някои критици (Филип Валтер) дамата на извора и нейната придворна Люнет са производни героини на една и съща фигура — феята от келтската митология, която обитава Другия свят и дарява своя смъртен избраник, при определени условия, с любов и безчетно богатство. ↑

[35] Ст. 1184: Раната, която започва да кърви в присъствието на убиеца, е мотив от келтската и скандинавската митология. Среща се и в *Перлесваус или Старата книга за Граала* (нач. на XIII в.), където Ланселот присъства на погребението на рицар, чиито рани прокървяват. Така той бива обвинен в убийството на покойника. ↑

[36] Ст. 1376: Топосът за любовта, която прониква през очите и засяда в сърцето на влюбения, води началото си от римските поети Вергилий Хораций и Овидий. ↑

[37] Ст. 1384: По всяка вероятност тук Кретиен пародира мотива за раната, кървяща в присъствието на убиеца. Вж. бел. към ст.1184. ↑

[38] Ст. 1432: Тук Кретиен използва темата за любовната лудост, типична за куртоазната лирика, но я адаптира към ценностната система на рицарския роман. Така лудостта се явява последица от страстта към приключения и от любовното чувство. Епизодът с лудостта на Ивен обединява в едно тези две душевни крайности. ↑

[39] Ст. 1508: Тук Кретиен повтаря една модерна условност: човешката красота е дело на природата, която пък изпълнява Божията воля. ↑

[40] Ст. 1624: Горската мома не е известна от други романи. Тук Кретиен я обвързва с конкретна епизодична функция — да обясни как дамата знае за предстоящото идване на Артур. ↑

[41] Ст. 1764: Въпросният „мислен разговор“ представлява вмъкнатото „тенсо“ — диалогичен жанр в куртоазната поезия, където двама души застъпват противоположни възгледи за любовта или по някой морален въпрос. Въпреки че „тенсо“ е лишен от поетическа стойност, той е показателен за актуалните нагласи в куртоазните среди. Формално „тенсо“ подражава на схоластичния диспут. ↑

[42] Ст. 1819: Историческата личност Уриен е уелски военачалник на северните брители. Живял е през втората половина на VI в. ↑

[43] Ст. 1923: Затворът на любовта е друг мотив в куртоазната лирика. По-късно той получава по-цялостни трактовки в *Роман за Розата* (1230) от Гийом дьо Лорис и в алегоричната поема на Жан Фроасар *Затворът на любовта* (1371–1372). ↑

[44] Ст. 1975: Според Р. Ш. Лумис името Ескладос произлиза от уелското Карадок, което се среща в редица романи. Льо Ру вероятно е

прозвище — Рижавия. Но в текста на Кретиен нищо не потвърждава подобен прякор.

В три от общо десетте ръкописа на романа съпругата на Ескладос Льо Ру, а впоследствие и на Ивен, се нарича Лодин. Но в ръкописа, по който е направен българският превод, дамата на вълшебния извор остава анонимна. Само веднъж е спомената като дамата от Ландюк (ст. 2153). Тя е единствената централна героиня в романите на Кретиен, която остава неназована — факт, който може да се тълкува като отказ от страна на писателя да изгради цялостен характер. На тази героиня би следвало да гледаме като на съвкупност от функции, произтичащи от ролята ѝ на владетелка на имение, вдовица, съпруга, господарка. Най-спорен е статутът ѝ на любеща съпруга: в отношението ѝ към Ескладос, а и към Ивен надделяват други чувства.

За отбелязване е, че повечето от женските персонажи в този роман остават неназовани. Анонимността на действащи лица в романите на Кретиен дьо Троя свидетелства за тенденция, която води началото си от „античния“ рицарски роман. В историческите хроники и в епическите песни от XII век почти всички персонажи, в това число второстепенните и епизодичните, носят имена. В тези два жанра собственото име е знак за историчност, който се вписва общия им замисъл — съхраняване на паметта за определено историческо минало и неговата прослава. Появилият се към средата на XII век „античен“ рицарски роман черпи своите сюжети от големите разкази на гръцко-римската античност — *Илиада*, *Тиванци*, *Енеида* и др. Но по същество това първо течение рицарски романи е чуждо на всякакъв историцизъм. Макар че носят имената на славни антични герои, неговите персонажи обслужват конкретната романна фикция, а не историческата правда или художествения модел от миналото. В тези романи анонимните фигури изобилстват. Новото явление е знак за нова естетическа ориентация, в която на преден план излиза не името, а повествователната функция на персонажа. Кретиен дьо Троя задълбочава тази тенденция. (Вж. програмната, макар и непълна статия на Daniele James-Raoul: „L’anonymat définitif des personnages et l’avènement du roman: l’apport de Chrétien de Troyes“, in *Façonner son personnage*, Aix-en-Provence, Presses de l’Université de Provence, 2007, p. 135–144.) ↑

[45] Ст. 1989: В куртоазната любовна етика рицарят задължително се подчинява на дамата. ↑

[46] Ст. 2036: Гледните точки на персонажите са твърде различни: докато Ивен дава израз на своите чувства, дамата е загрижена единствено да осигури защита на своето имение. ↑

[47] Ст. 2050: Брактът по сметка, който сключва дамата на вълшебния извор, е типичен по онова време по-скоро за мъжете, които се стремели към ръката на девойка с по-висше социално положение. ↑

[48] Ст. 2068: Изразът се среща често в тогавашната литература. ↑

[49] Ст. 2091: Това времево указание препраща към приключението на Калогренан при вълшебния извор. Излиза, че тогава Ексладос Льо Ру току-що се е оженил за дамата от Ландюк. ↑

[50] Ст. 2106: Обичаят е неписан закон през ранното Средновековие. На него се основава и колективната идентичност. ↑

[51] Ст. 2142: Чувствата на дамата към Ивен са изкуствена притурка към основанията ѝ да приеме брак с героя. Всъщност на този брак по сметка тя се решава още преди да го е видяла. ↑

[52] Ст. 2415: Етимологията на името Люнет е била предмет на множество хипотези. Най-съответстваща на контекста на романа е тази на Р. Ш. Лумис: Люнет означава „малка Луна“. Така може да се обясни и внезапното привличане между Люнет и Говен. Келтските корени на Говен препращат към героя от *Мабиногион* Гури, наричан също Гуалткурин — „Коси от слънчев лъч“. Спорел някои романи (например *Смъртта на крал Артур*) силата на Говен нараства по обед, когато слънцето е в своя зенит. ↑

[53] Ст. 2418: Рицарите на Кръглата маса обикновено са обвързани сърдечно с една-единствена дама. В това отношение Говен е изключение: заради многобройните си и мимолетни сърдечни връзки някои коментатори го наричат „рицарския Дон Жуан“. Тук любовният „роман“ на Люнет с Говен е по-скоро блед отзвук от любовната страст на Ивен по дамата от Ландюк. Този похват на верижно влюбване ще влиза в честа употреба във френската комедия от епохата на класицизма. Но и в романа на Кретиен този епизод има ако не откровено комичен, то най-малкото чисто развлекателен характер. От тази любов не ще последва нищо важно за развоя на събитията в романа. ↑

[54] Ст. 2504: Говен увещава Ивен да тръгне с него в търсене на приключения и турнири, защото бездействието (*recreantise*) е пагубно за рицаря. Пред същата дилема е изправен и Ерек от романа *Ерек и Енида*, но със съществена разлика, че Ерек тръгва на път със съпругата си Енида, докато Ивен ще предпочете компанията на Говен. ↑

[55] Ст. 2508: И тук Кретиен перифразира известна поговорка (вж. Моравски, цит.съч., №136). ↑

[56] Ст. 2538: Думите на Говен от стих 2513 насам са набор от морализаторски клишета. Връзка между тях не следва да се търси. В конкретната повествователна ситуация те си остават чуждо слово, реторическо украшение (*ornatus*). ↑

[57] Ст. 2563: Оригиналет използва думата «*recreant*» (бездеен) — тежко провинение за един рицар. Вж. бел. към ст.2504. ↑

[58] Ст. 2578: Условията, които поставя дамата, подхождат повече на феите от приказките, отколкото на героините на романи, в които се наблюдава първоначално психологическо правдоподобие. ↑

[59] Ст. 2610: Подобно на пръстена от Люнет (вж. бел. към ст.1030), и пръстенът на дамата на Ландюк е вълшебен атрибут на героиня, чийто първообраз е вероятно фея или божество от келтската митология. Кретиен използва мотива за вълшебния пръстен, дар от съпругата, не за да обясни как героят става неуязвим и побеждава неизменно, а като символ на доверие от страна на дамата. Затова покъсно, когато Ивен нарушава дадения обет да се върне до една година, дамата оттегля своето доверие и първият ѝ жест е да си вземе пръстена обратно чрез своята пратеничка. ↑

[60] Ст. 2661: От куртоазната поезия мотивът за любовната мъка като раздяла между тялото и сърцето преминава в романа. Освен въпросния пасаж от *Ивен*, типичен пример в това отношение е и един роман от края на XII век, *Амадас и Идоан*, чийто герой страда от отсъствието на своята любима и се определя като «тяло без сърце» (ст. 699–700), а авторът коментира, че най-лошата участ за едно сърце е то да стане «скиталческо», тоест да се отдалечи от тялото. ↑

[61] Ст. 2681: Става дума за английския град Уинчестър, който по времето на Кретиен е бил своеобразна втора столица на Великобритания, след Лондон. И тук наблюдаваме неправдоподобно споменаване на местата на действие: от една страна, дворецът на Артур е

в Уелс, от друга, приключенията на Ивен протичат в континентална Бретан. ↑

[62] Ст. 2684: Оригиналът използва формулата «разказът гласи» (*li contes dist*), с която авторът поставя своя роман под знака на друг източник. В естетиката на средновековната литература оригиналността не е ценност. Критерий за стойност на творбата е тя да черпи своя сюжет от стари извори. Затова авторите често прибягват до така наречената литературна мистификация — похват, при който авторът приписва своята творба на друг, най-често анонимен автор — или до формули от типа на «разказът гласи». Доколкото литературната мистификация или формулировки като въпросната са крайно неопределени, имаме основание да разглеждаме този похват като прикриване на автора и на първоизточника. На преден план излиза текстът, който публиката възприема непосредствено. В този смисъл формулата «разказът гласи» може да се тълкува и като автореференциален: текстът утвърждава единствено себе си като смислообразуваща инстанция. ↑

[63] Ст. 2693: Още в първия си роман *Ерек и Енида* Кретиен въвежда ситуация, при която не рицарят се представя пред Артур, за да му отдаде своята почит, а обратно — Артур се придвижва, включително и със своето обкръжение, до мястото, където се намира героят, за да му засвидетелства своето уважение. Смисълът на тази ситуация ясен: със своите подвизи героят е станал своеобразен център на рицарството, около който вече гравитира и кралският двор. Мотивът се среща и в *Персевал или разказ за Граала*. Използван е често и от подражателите на Кретиен дьо Троя. ↑

[64] Ст. 2828: Лудостта на Ивен е описана като пълна загуба на рицарския статус и на чувството за идентичност. Ивен подивява, става коренна противоположност на това, което е бил до този момент — виден представител на рицарския елит. Кризата, която героят изживява в този момент, е анализирана от Жак Льо Гоф с концептуалния инструментариум на Клод Леви-Строс и най-вече през дихотомията *култура/природа* (вж. Jacques Le Goff, «Lévi-Strauss en Brocéliande», in *L'imaginaire médiéval*, Paris, Gallimard, 1991, p. 151–187). В първите жестове на обезумелия Ивен (ст. 2802–2828) долавяме четири аспекта на срива на културния пласт в съзнанието и в битието на героя: загуба на чувството за идентичност (ст. 2823–2824); отхвърляне на

социалните атрибути на тялото (дрехи и оръжие — ст. 2808–2809); ловуване като средство за оцеляване (ст. 2827); суровоядство (ст. 2828). На всяка една от тези четири страни от живота сред дивата природа Леви-Строс посвещава по един том от фундаменталното си изследване *Митологични: Суровото и печеното* (1964), *От меда до пепелта* (1967 — емблеми на естествената и на сготвената храна), *Произход на обноските по време на хранене* (1968), *Голят човек* (1971). Тези аспекти на загубата на култура наблюдаваме и при обезумелия Ивен: героят губи паметта си, захвърля дрехите и доспехите си, прониква гол в гората, където изтръгва от някакво момче лък и стрели, с които ще убива дивеч, за да се храни със сурово месо. ↑

[65] **Ст. 2883:** С основание Жак Льо Гоф (вж. цит.съч.) долавя в негласното споразумение между обезумелия Ивен и отшелника най-ниската степен на икономически обмен. Отшелникът живее на границата между дивата природа и цивилизования свят. Той обитава гората, но ходи и сред хората, където продава кожата от животните, убити от Ивен, за да купува брашно. От друга страна, отшелникът готви, тоест обработва, макар и най-елементарно, на огън хранителните продукти: хлябът е непречистен, но все пак опечен, месото — също, макар и без подправки. «Дивакът» осигурява суровините (дивеч за месо и за кожи), отшелникът ги превръща в стока и в кулинарно изделие. ↑

[66] **Ст. 2953:** Моргана е сестра на Артур според латинския разказ на Джефри Монмутски *Житие на Мерлин* (1150, *Vita Merlini*). Джефри отбелязва, че Моргана познава всички лечебни билки. Редом с Мелюзина тя е една от двете най-популярни феи през Средновековието. Но докато Мелюзина влиза — при определени условия — във връзка със смъртен мъж и заживява с него в тукашния свят, Моргана задържа при себе си, тоест в Другия свят, мъжете, които обича. Според *Смъртта на крал Артур* Моргана отвежда тежко ранения Артур на остров Авалон — келтското царство на мъртвите.

Бързото възстановяване на Ивен е типично за рицарския роман. След полагане на специален мехлем или лечебни билки героят оздравява незабавно и напълно. Корените на този мотив следва да търсим в стари разкази за чудотворни изцеления, включително и в евангелската традиция за чудесата на Христос лечителя. ↑

[67] Ст. 3080: За пръв път героят иска да бъде полезен на другите. До този момент е влагал рицарските си умения единствено за собствена прослава. ↑

[68] Ст. 3122: И тук Кретиен прибегва до известни поговорки (вж. Моравски, цит.съч., №2328, 2347). ↑

[69] Ст. 3138: В келтския разказ «Господарката на вълшебния извор» от цикъла *Мабиногион* по време на лудостта си героят Оуайн се окосмява като животно: «Дълго броди по света, толкова дълго, че дрехите на гърба му се изпокъсаха и цялото му тяло обрасна в дълги косми» (*Мабиногион*, келтски легенди, изд. «Г. Бакалов», Варна, 1986, с.194). ↑

[70] Ст. 3202: Устремът на Ивен, сравнен с лъв, напомня за устрема на Ескладос Льо Ру, защитника на вълшебния извор (вж. ст.484). Сравнението е повече от художествена условност. То изпълнява функцията на анонс: малко преди да срещне лъва, за да не се отделя повече от него, героят прилича на лъв. На пръв поглед случайна (в изкуството нищо не е случайно), срещата му с лъва реализира ситуационно качества, заложиени в самия него. ↑

[71] Ст. 3236: Кретиен се позовава на сюжета на *Песен за Роланд* — най-популярната епическа поема (края на XI век), чийто герой Роланд поражавя с меч си Дюрандал десетки врагове. Обикновено авторите на рицарски романи сравняват своите герои с герои от Античността (Александър, Херакъл, Ахил и др.). Два съвременни сюжета се утвърждават като модели: Тристан и Изолда (за любовните чувства) и Роланд (за воинската храброст). ↑

[72] Ст. 3237: В *Песен за Роланд* Карл Велики и племенникът му Роланд се сражават не срещу турци, а срещу сарацините от Испания, макар че в заключителната фаза на войната на помощ на сарацините идват войски от Изтока, включително и турци. Фактът, че Кретиен говори за битка срещу турци може да се тълкува или като доказателство, че той познава много добре сюжета на *Песен за Роланд*, където за турци се споменава мимоходом три пъти в края на поемата, или има само бегла представа за сюжета и бърка сарацините с турците. Второто предположение е по-вероятно. ↑

[73] Ст. 3287: Р. Ш. Лумис извежда етимологията на името на замъка Нороазон от «noir oïsel» (черна птица) и прави връзка с фигурата на феята-птица. Според него господарката на Нороазон

напомняла за феята Моргана, от която, както видяхме, е получила вълшебния мехлем. И в този случай Кретиен заличава митологичния пласт в своите персонажи, за да неутрализира свръхестествената им природа. В интригата на *Ивен* дамата от Нороазон е преди всичко заможна, но уязвима владетелка. Липсата на мъж прави други мъже агресивни и към сърцето, и към имотите на владетелката. В това отношение дамата от Нороазон напомня за дамата на вълшебния извор, оказала се без защитник след смъртта на съпруга си Ескладос Льо Ру. ↑

[74] Ст. 3323: От този момент Ивен ще отказва категорично да пребивава там, където е сторил някому добро. Социалната му мисия (да помага на други хора в беда) не позволява той да се установи на определено място. В личен план крайната му цел е единствено завръщане при своята съпруга и помиряване с нея. ↑

[75] Ст. 3351: Средновековната публика е долавяла лесно символиката на схватката между лъва и огнедишация змей. В бестиариите (описания на животни, тълкувани алегорично в светлината на християнските добродетели и пороци) лъвът е алегория на доброто и на Исус Христос, а змията — на злото и на Дявола. Фигурата на крилатия змей с огнена паст е по всяка вероятност от келтски произход. Според друга келтска легенда Тристан освобождава Ирландия от такъв змей, спечелва ръката на Изолда и я омъжва за вуйчо си крал Марк (вж. *Тристан и Изолда*, ранни творби, «Изток-Запад», София, 2013). ↑

[76] Ст. 3388: В описанията си на двубои Кретиен често вмъква някой, на пръв поглед, незначителен детайл за щета, нанесена на победителя. Така например, когато Ивен прониква в замъка на Ескладос Льо Ру, една порта, остра като гилотина, се спуска внезапно, разсича коня му на две, засяга крайчеца на шпорите и за малко не му откъсва петите (ст. 946–951). В двубоя със змея лъвът оцелява, но губи крайчеца на своята опашка. В последния си роман *Персевал или разказ за Граала* Кретиен описва схватка между Говен и един кръвожаден лъв: когато лъвът се нахвърля върху щита, зад който се брани Говен, последният му отсича с меча предните лапи. Ноктите на лъва остават забити в щита като ловен трофей. Те се прибавят към герба, изобразен върху същия щит. Този епизод влиза в съзвучие с първия подвиг на Херакъл — удушаването на Немейския лъв. Впоследствие гръцкият герой ще използва лъвската кожа като наметало, а лъвската глава — за

шлем. В *Разказ за Граала* победата над лъва означава, че лъвската сила преминава в героя след смъртта на най-силния горски звяр. В *Ивен* дружбата с лъва е възможна само доколкото лъвът бива антропоморфизиран — става двойник на героя. В този смисъл крайчецът на лъвската опашка, отрязан от Ивен, и лъвските лапи, отсечени от Говен в *Разказ за Граала*, символизират прехода на силата от животното в човека. ↑

[77] Ст. 3417: Занапред лъвът ще придружава Ивен. На пръв поглед поведението му напомня за добре дресирано куче. Всъщност, като придава човешко поведение на животното (вж. горната бележка), Кретиен го превръща в боен другар на героя. Така приключва цял един етап от еволюцията на Ивен, през който той е живял в пълно уединение. Дружбата с лъва символизира първата степен от социализирането на героя. ↑

[78] Ст. 3433: Лъвът, който върви на разстояние пред своя господар, напомня за начина, по който в *Ерек и Енида* героинята язди далеч пред Ерек и с красотата си предизвиква всеки срещнат рицар. Енида няма право да проговаря първа, но тя неизменно нарушава забраната, поставяйки така на първо място загрижеността си за Ерек. Лъвът също няма право да се намесва в двубоите, които води Ивен, но нарушава забраната, воден от силната си привързаност към героя. Като прокарва аналогии в поведението на два, на пръв поглед съвсем различни персонажа (Енида и лъва), Кретиен дава доказателство за новите възможности на литературата: да борави свободно с елементи от видимата реалност и да ги организира смислово с оглед на художествения замисъл на творбата. ↑

[79] Ст. 3468: Кретиен организира тази сцена като отзвук от епизода с обезумелия Ивен и отшелника, когато първият ловува, а вторият пече месото. Сега Ивен влиза в ролята на отшелника-готвач, докато лъвът изпълнява тази на дивака-ловец. И в двата случая печеното месо е единствената храна — без подправки, вино и прибори. ↑

[80] Ст. 3480: Нов пример за това как Кретиен прехвърля определени ситуации от една своя творба в друга: както Енида бди над нощния сън на Ерек в *Ерек и Енида*, така тук лъвът будува, докато Ивен възстановява своите сили. ↑

[81] Ст. 3521: Епизодът напомня за историята на Пирам и Тисба, разказана от Овидий (*Метаморфози*, IV). Овидий е най-четеният и коментиран латински автор през Средновековието. Кретиен пише «Филомена», адаптация на Овидиевата «Филомела» (*Метаморфози*, VI, ст.412-674.) и несъмнено познава разказа за Пирам и Тисба. Разказвал е и други Овидиеви творби, но тези адаптации не са достигнали до нас.

Трагичният край на Овидиевите герои е плод на недоразумение: под дървото, където е определил среща на Тисба, Пирам намира окървавения ѝ шал, вижда следи от лъвски стъпки и като решава, че любимата му е разкъсана от звяра, се пробожда с меч. Тисба го намира в предсмъртна агония и слага край на живота си със същото оръжие. От сравнението с Овидиевия разказ е видно, че Кретиен предлага омекотен вариант на тази сцена. Разликите между двете описания навеждат на мисълта за пародия на Овидиевия разказ. ↑

[82] Ст. 3564: Разговорът между Люнет и Ивен през процепа на стената е друг елемент, заимстван от историята на Пирам и Тисба. В Овидиевия разказ влюбените живеят в съседни къщи, но поради забраната на бащите им да се виждат, могат да си говорят само през пролуката на стената (*Метаморфози*, IV, ст.65). ↑

[83] Ст. 3673: Същият сенешал бе изказал недвусмисленото си одобрение на идеята за брак между вдовицата от Ландюк и Ивен (ст. 2082–2106). Пореден пример за това, че поведението на персонажите на рицарския роман — особено на второстепенните — се определя по-скоро от конкретната ситуация, отколкото от определен характер. ↑

[84] Ст. 3711: Казаното от Люнет препраща към сюжета на друг роман на Кретиен — *Ланселот, Рицаря на каруцата*, — над който писателят работи едновременно с работата си над *Ивен* (1176–1181). В началото на *Ланселот, Рицаря с каруцата* Гениевра бива отвлечена демонстративно от Мелеаган пред очите на Артур и рицарите от неговия двор. Сенешалът Ке и Говен тръгват след похитителя. По-късно към тях се присъединява и Ланселот, който побеждава Мелеаган и освобождава Гениевра. Подобно кръстосване на сюжетите на два романа е новост за тогавашната литература. ↑

[85] Ст. 3725: От този момент Ивен ще се представя с прозвището Рицаря с лъва. Анонимността на героя продължава през цялата поредица от изпитания — до края на двубоя му с Говен.

Равенството с Говен означава, че героят е стигнал до върха на рицарското умение, олицетворявано от племенника на Артур. Идентичността на героя се разкрива само когато той е постигнал желаното съвършенство. В други свои романи (*Ерек и Енида*, *Ланселот*, *Рицаря с каруцата*, *Персевал или разказ за Граала*) Кретиен забавя продължително назоваването на героя или героинята. От една страна, така той поражда ефект на очакването, от друга, разкрива името в ключов момент от еволюцията на персонажа. ↑

[86] Ст. 3844: Идеята за рицаря-благодетел първоначално намира почва не в историческата действителност, а в рицарския роман. Ивен става първият ярък образ на рицар, поставил се изцяло в служба на онеправданите. Разбира се, социалното рицарство на героя е класово ограничено: Ивен помага само на представители на благородническото съсловие. ↑

[87] Ст. 3853: Според Филип Валтер (редактор на друг ръкопис на *Ивен*, публикуван в престижната поредица „Плеяда“ на издателство „Галимар“) Арпен е име на герой, символизиращ дивия ловец в келтската митология. Ако и Кретиен е искал да възобнови келтската традиция със свой вариант на „дивия човек“, можем да смятаме, че тази функция в *Ивен* той е разпределил между три фигури: пазача на диви бикове, обезумелия Ивен и Арпен Планинеца. Срещата с говедаря подсказва, че пътят към чудното приключение минава през „дивото“, изобразено като природа (гората Броселианда), животни (дивите бикове) и хора (властелина на бикове). Кризата на лудост, както видяхме, е изобразена като срив на културата и сливане с дивата природа. А предстоящата победа на Ивен над Арпен Планинеца е победа над животинското, дивото и злодейското начало. В този смисъл може да се каже, че в своята еволюция Ивен преодолява три нисши човешки състояния — на дивака, на безумеца и на злодея. ↑

[88] Ст. 3913: Не е ясно за коя сестра става дума. В *Клижес* сестра на Говен е Сордамор, майка на Клижес. В *Персевал или разказ за Граала*, сестра на Говен е Кларисан, родена в Другия свят и обитаваща Замъка на двете кралици (Игерна, майката на Артур, и собствената ѝ майка), символ на отвъдното. Никой текст не съобщава за сестра на Говен, която да е майка на шест сина и една дъщеря. Кретиен изгражда тези роднински връзки за нуждите на конкретната творба, което обаче не му пречи в други случаи да постъпва обратно:

да възпроизвежда роднински връзки, за които вече е споменал в предишна своя творба. Художественото пространство в романите на Кретиен дьо Троя е, от една страна, автономно, а от друга, пропускливо както за други фикции, така и за елементи от конкретна историческа действителност. ↑

[89] Ст. 3923: И тук Кретиен намесва епизод от друг свой роман — *Ланселот, Рицаря на каруцата*. Вж. бел. към ст.374. ↑

[90] Ст. 4078: Тарс е проспериращ град по времето на юдейското царство, а и на Израел като провинция на Римската империя. ↑

[91] Ст. 4099: В подобна светлина е изобразено и едно друго джудже (вж. Кретиен дьо Троя, *Ерек и Енида*, изд. «Изток-Запад», София, 2013, ст. 182–188). ↑

[92] Ст. 4136: Съдбата, която грози девойката, е сходна с тази на Изолда от романа на Берул, когато Марк заменя смъртната присъда над своята съпруга с друго наказание: Изолда да стане обща жена на сто похотливи прокажени. И в двата случая връх на унижението е това, че жената ще бъде изнасилвана от хора от по-низше съсловие. ↑

[93] Ст. 4188: Подобно на пазача на дивите бикове — исполин, покрит с говежди кожи, Арпен е великан-дивак, наметнат с меча кожа, която му служи едновременно за дреха и за щит. ↑

[94] Ст. 4237: Рицарският морален кодекс изисква победителят да пощади живота на своя противник, ако победеният помоли за милост. Тази етика не важи обаче за великана, който е антитеза на рицаря. ↑

[95] Ст. 4274: Обикновено за подвига на странстващия рицар се съобщава в двора на Артур — мястото, където рицарят получава най-високо признание за своите подвизи. Тук Говен се явява тази върховна инстанция. ↑

[96] Ст. 4288: Новата идентичност на Ивен отговаря на новия смисъл, който героят влага в своите изпитания: да помага на нуждаещите се. ↑

[97] Ст. 4698: Относно бързото оздравяване на ранения рицар вж. бел. към ст.2953. ↑

[98] Ст. 4718: Спорът за наследство между братя е често срещана тема в епопеята. Кретиен я използва като подменя братята с две сестри. Конфликт между по-голямата и по-малката сестра

наблюдаваме и в *Персевал или разказ за Граала* (епизод от приключенията на Говен). ↑

[99] Ст. 4745: Трето позоваване на *Ланселот, Рицаря с каруцата*. ↑

[100] Ст. 4804: В традиционните средновековни практики по разрешаване на спорни въпроси срокът на давност за наказание или отмъщение е 40 дни. Вж. Marc Bloch, *La société féodale*, Paris, Albin Michel, 1939; Georges Duby, *Histoire de la civilisation française*, I, Paris, Armand Colin, 1958, p.161. ↑

[101] Ст. 5030: Пътешествието на девойката възпроизвежда маршрута на Ивен и се явява своеобразно поклонение по местата на неговите подвизи. ↑

[102] Ст. 5258: Джефри Монмутски споменава за *Острова на девиците* (*Castellum puellarum*). Вас също говори за *Chastel des Pucelles*. Редица коментатори тълкуват това място като територия от келтския Друг свят. ↑

[103] Ст. 5276: Мотивът за детето, родено от Дявол и земна жена, е реплика на мита за непорочното зачатие на Богородица. Вълшебникът Мерлин също е рожба на такава връзка: майка му е девица, обладана в съня си от Дявола. ↑

[104] Ст. 5296: Оригиналът уточнява, че девойките тъкат копринено платно. ↑

[105] Ст. 5313: Редица коментатори тълкуват жалбата на тъкачките (ст. 5258–5333) като ярък социален елемент в романа. Описанието на условията на труд на робините в романа на Кретиен не съвпада обаче с тогавашната историческа действителност. По времето на Кретиен в Западна Европа копринена индустрия не съществува (във Франция тя се заражда едва в края на XV в.). В тъкачниците работят предимно мъже. Числеността на тъкачките в романа на Кретиен също няма аналог в тогавашната действителност. В началото на XIV в. най-голямата тъкачница (в гр. Амиен) използва труда на 120 работници. От друга страна, почти веднага след въвеждането на наемната работна ръка в занаятите нощният труд е забранен (изключение правят мелниците) и продължителността на работния ден варира между 8 и 16 часа. (Тези сведения черпя от изследването на Режиен Перну: Régine Pernoud, *Histoire de la bourgeoisie en France*, Paris, Seuil, 1960.) Независимо от силно преувеличения характер на въпросното

описание, то свидетелства за интуицията на Кретиен да долови в този вид труд форма на безмилостна експлоатация. От друга страна следва да отчитаме фолклорните измерения на този епизод. Дяволските синове, които вземат кръвен данък от краля на Девиция остров, е мотив от приказките на различни народи. Филип Валтер търси например съответствия с българската народна приказка «Великанът Ох и трите девойки» (вж. Ангел Каралийчев, *Български народни приказки*, том 2, изд. «ПАН», София, 200, с. 16–29). Валтер говори по този повод за «синтактичен субстрат от общи мотиви» между двата текста. (Вж. Philippe Walter, «*Yvain, l'ogre et les trois jeunes filles (autour d'un conte bulgare)*», in *Etudes sur Yvain*, PRIS-MA, t. III, № 1, janvier-juin 1987, Poitiers, p.75. Тезите си по този въпрос Валтер доразвива в книгата си *Canicule. Essai de mythologie sur «Yvain» de Chrétien de Troyes*, Paris, CEDES, 1988. ↑

[106] Ст. 5364: Кретиен е сред първите автори на романи, които въвеждат мотива за четящата девойка. От неговата поява може да се предполага, че романът — за разлика от епическите песни, предназначени за публично мелодекламиране — вече става предмет на индивидуално четене. В конкретния епизод девойката чете на глас, а майка ѝ слуша. ↑

[107] Ст. 5393: Кретиен подхваща отново темата за упадъка на любовта, но в сравнение с началото на романа тук гледната точка е различна. ↑

[108] Ст. 5485: Вече имахме повод да отбележим значението на обичая (вж. бел към ст.2106). Сега мотивът получава по-разгърнат вид. Освен задължението на новодошлия рицар да се сражава с двамата великани, се добавя и друго: победителят да се ожени за дъщерята на кастелана. В действителност между освобождаването на робините тъкачки и дъщерята за женене смислова връзка няма. Тук проличава един аспект от писателската техника на Кретиен — да събира в общ разказ мотиви от различен произход, похват, който невинаги е доведен до край. ↑

[109] Ст. 5555: В условието, поставено от великаните, долавяме съществена страна от рицарското изпитание: героят се изправя пред сили, които по презумпция го превъзхождат. От тази първоначална неравнопоставеност се вижда, че победата е себенадмогване, преодоляване на индивидуалните граници. В този смисъл може да се

каже, че намесата на лъва символизира допълнителната сила, необходима на героя за преодоляване на непреодолимото препятствие.

↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.